

Műhelytanulmányok - No.23

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia Monitoring Kézikönyvének kidolgozása

Zárótanulmány

Csibe András, Mike Károly, Kománcsi Krisztián, Remete Zsuzsa, Törőcsik Ágnes,
Zsár Virág

HÉTFA Kutatóintézet

Készült az Országgyűlés Hivatala megbízásából

Budapest, 2014. május

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
I. Kutatási kontextus.....	9
II. Módszertani háttér a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetéséhez	11
1. A fenntartható fejlődésről.....	11
1.1 Fenntarthatósággal foglalkozó nemzetközi szervezetek	11
1.2 Fenntartható fejlődéshez kapcsolódó nemzeti intézmények	12
1.3 Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia	14
2. Fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetésének elméleti háttere	15
2.1 Nyomonkövetés célja	15
2.2 Fenntarthatósági monitoring feladata.....	17
2.3 Monitoring jelentések típusai	18
2.4 A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia felhatalmazása a nyomonkövetésre	20
3. Stratégiák nyomonkövetése a gyakorlatban.....	21
3.1 Stratégiák nyomonkövetésének hazai tapasztalatai.....	21
3.2 Nemzetközi tapasztalatok a fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetésében.....	26
4. Fontosabb elemzési és prezentációs eszközök	36
4.1 Kormányzati tevékenységek értékelése.....	36
4.2 Fenntarthatósági indikátorok.....	38
4.3 Szakértői értékelés.....	46
4.4 Társadalmi párbeszéd, nyilvánosság	47
5. Következtetések a módszertani háttér alapján.....	48
III. Monitoring Kézikönyv	51
1. Bevezetés.....	51
2. A Monitoring Jelentés felépítése és az elkészítés folyamata.....	51
2.1 A Monitoring Jelentés célja.....	51
2.2 Monitoring Jelentés felépítése.....	53
2.3 Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata	54
2.4 A Monitoring Kézikönyv logikája	55
3. Monitoring Jelentés részletes bemutatása	55
3.1 Bevezető fejezet	56
3.2 Folyamat monitoring	57
3.3 Eredmény monitoring.....	78
3.4 Következtetések és javaslatok	96
3.5 Vezetői összefoglaló	97
4. Szakmai és társadalmi kontroll	97
4.1 Monitoring Jelentés szakmai kontrollja	98
4.2 A Monitoring Jelentés társadalmi kontrollja	98
5. Projektterv és ütemezés.....	99
5.1 Ütemezés	99
5.2 Alkalmazandó módszertani eszközök összefoglalása	102
6. A Monitoring Jelentés Sablonja	104

IV. Irodalomjegyzék	109
1. Hazai szakirodalom.....	109
2. Nemzetközi szakirodalom	110
3. Jogszabályok	116
4. Országgyűlési és kormányjelentések.....	116
V. Mellékletek	118
V/I. Melléklet: A fenntarthatósági célok és feladatok a különböző érintett csoportok esetében	118
V/II. Melléklet: Nemzeti indikátorrendszerek összehasonlító elemzése	126
V/III. Melléklet: Az NFFS szempontjából legfontosabb szakpolitikai területek.....	134

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A fenntarthatósági monitoring ciklus.....	20
2. ábra: A Monitoring Jelentés felépítése.....	53
3. ábra: Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata.....	54
4. ábra: A Monitoring Jelentés fejezeteinek bemutatása a Monitoring Kézikönyvben	55
5. ábra: A jogszabályi hatásvizsgálatok áttekintésének folyamata és az eredmények megjelenítése	71
6. ábra: A javasolt fenntartható fejlődési kulcsindikátorok kiválasztásának módja	83
7. ábra: A kulcsindikátorok értékelése piktogramokkal.....	93
8. ábra: Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata.....	101

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A fenntarthatósággal foglalkozó hazai intézmények csoportosítása	13
2. táblázat: A fenntartható fejlődés szempontjából fontos erőforrás-típusok és azok fő alkotóelemei.....	14
3. táblázat: A jelentések csoportosítása az elkészítésükben részt vevők szerint.....	25
4. táblázat: Egyes nemzeti fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetési technikái	30
5. táblázat: Példa az NFFS-t végrehajtó és a fenntarthatósági célokat érintő jogszabályok, stratégiai dokumentumok és intézkedések összegyűjtésére alkalmas sablonra	59
6. táblázat: Javaslat az NFFS kulcsindikátorainak kiválasztására	85
7. táblázat: Monitoring Jelentés módszertani összefoglalása.....	102
8. táblázat: A fenntarthatósági célok és feladatok a különböző érintett csoportok esetében	118
9. táblázat: Generációkon belüli és generációk közötti igazságosság indikátorai.....	127
10. táblázat: Kulcsindikátor-rendszerek összehasonlítása	129
11. táblázat: Az NFFS szempontjából legfontosabb szakpolitikai felelősségi területek.....	134

Vezetői összefoglaló

Kutatási feladat meghatározása

Az Országgyűlés 2013 márciusában elfogadta Magyarország 2012-2024-es időszakra szóló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáját. A 18/2013 (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot bízza meg azzal a feladattal, hogy kövesse nyomon a Keretstratégia megvalósulását, támogassa az elért eredmények értékelését és erről két évente tájékoztassa az Országgyűlést.

Az NFFS értelmezésében az NFFS nyomonkövetése három intézményből áll: 1) az indikátor jelentésből, 2) a két évenkénti országgyűlési jelentésből (vagyis a monitoring jelentésből), és 3) a stratégia 4 évenkénti felülvizsgálatából.

A 18/2013-as OGY határozat 3. d) és 4. a) pontja alapján a Monitoring Jelentés feladata különösen, hogy

- két évente adjon tájékoztatást a Keretstratégia megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről;
- kövesse nyomon a Keretstratégia megvalósulását, támogassa az elért eredmények értékelését és erről két évente tájékoztassa az Országgyűlést.

A Hétfa Kutatóintézet által a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács megbízásából elvégzett jelen kutatási feladat célja az volt, hogy

- határozza meg a Monitoring Jelentés 18/2013. (III. 28.) Országgyűlési Határozatnak megfelelő tartalmát, felépítését;
- dolgozza ki a Monitoring Jelentés elkészítését lehetővé tevő, a Jelentés kidolgozásának két éves folyamatát részletesen bemutató Monitoring Kézikönyvet;
- projektterv keretében írja le a Jelentés elkészítéséhez vezető lépéseket a hatékony ütemezés elvárásának megfelelően.

A tanulmány a kutatási feladattal összhangban három fő részből (illetve a kapcsolódó mellékletekből) áll:

- Módszertani háttér a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetéséhez (II. fejezet)
- Monitoring Kézikönyv (III. fejezet)
- Monitoring Jelentés elkészítésének projektterve és ütemezése (III/5. fejezet)

Módszertani háttér a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetéséhez

A módszertani fejezet célja a Monitoring Jelentés felépítésének elméleti megalapozása. A tanulmányban ennek szellemében a fenntartható fejlődés fogalmi bevezetését követően összegyűjtöttük, hogy a nemzetközi gyakorlatban milyen szervezetek, milyen eszközökkel vesznek részt a fenntartható fejlődési stratégiák megvalósításában. Ezt követően a stratégiák nyomonkövetésének célját, kihívásait és típusait azonosítottuk és vizsgáltuk meg szakirodalmi, hazai és nemzeti példákon keresztül. A Monitoring Jelentés módszertani eszköztárának megalapozásához összegyűjtöttük a nyomonkövetési gyakorlatban leggyakrabban alkalmazott elemzési és prezentációs eszközöket.

A módszertani megalapozó fejezet eredményeképp a Monitoring Jelentés kialakításához az alábbi fontosabb következtetések vonhatók le:

- A fenntarthatósági nyomonkövetés célja a fenntarthatósági stratégia által kitűzött célhoz képest történő elmozdulás értékelése, továbbá a cél elérésében a stratégia és az azt megvalósító intézmények szerepének vizsgálata.
- Több típusú fenntarthatósági jelentés együtt alkot nyomonkövetési rendszert, ezért szükséges a jelentések közötti kapcsolat tisztázása.
- A Monitoring Jelentés tartalmára és szerkezetére vonatkozóan nincs hazai és EU-s szintű jogszabályi elvárás – de vannak jó példaként használható nemzetközi modellek és megoldások, illetve iránymutatásul szolgálhat a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III.12.) kormányrendelet.
- A Monitoring Jelentés felépítésében az átláthatóságot és értelmezhetőséget segíti a célkitűzések – intézkedések – eredmények – következtetések tartalmi elemek alkalmazása.
- Az indikátorok bemutatása fontos, de a monitoring jelentés (*progress report*) éppen azzal lesz több, mint egy indikátor jelentés, ha az indikátorértékek egyszerű prezentálásán túl az eredmények, folyamatok és intézmények összekapcsolása és együttesen történő értékelése is megvalósul.
- A nyomonkövetés eszközei között kiemelt a döntés-előkészítés vizsgálata, a hatásvizsgálatok áttekintése.
- A nemzeti folyamatok mellett a nemzetközi kitekintés és a nemzetközi benchmarkok használata mind a külföldi minták, mind a hazai közpolitikai értékelés gyakorlatában bevett eszköz.

- Valamilyen mértékű külső szakértői tudást minden országban igénybe vesznek, és ez a magyar értékelési gyakorlatra is jellemző.
- Az elkészült jelentések elfogadottságát, a fenntarthatósági stratégia ismertségét növelheti a társadalmi párbeszéd lefolytatása a monitoring szakasz során és azt követően egyaránt.

A Monitoring Jelentés felépítése

A Monitoring Jelentés célja, hogy

- láthatóvá teszi a fenntartható fejlődéshez – különösen pedig az NFFS egyes céljaihoz – köthető folyamatokat,
- hozzájárul a folyamatok megismeréséhez, értékeléséhez és megértéséhez,
- felhívja a figyelmet a fenntarthatósági kockázatokra és javaslatot tesz azok kezelésére,
- hozzájárul az erőforrások jövő generációk számára való megőrzéséhez, és
- támogatja a Keretstratégia megújítását.

Javaslatunk szerint az elkészülő Monitoring Jelentés a következő fontosabb tartalmi elemekből áll:

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

- Jelentés célja;
- Jelentés elhelyezése a fenntarthatósági intézmények között;
- NFFS fenntarthatósági megközelítése: vizsgált időszak legfontosabb célkitűzései; megvalósítás szintjei
- Jelentés felépítése
- Jelentés készítésének módszertana

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata (folyamat monitoring)

- NFFS-t végrehajtó, a fenntarthatósági célokat érintő jogszabályok, stratégiai dokumentumok, és intézkedések áttekintése
- NFFS végrehajtásában résztvevő intézmények tevékenységének bemutatása
- Opcionális: a fenntarthatóság kérdéskörének megjelenése a nyilvánosságban (sajtóelemzés)

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények (eredmény monitoring)

- Emberi, társadalmi, természeti és gazdasági erőforrások részletes elemzése

V. Következtetések és javaslatok

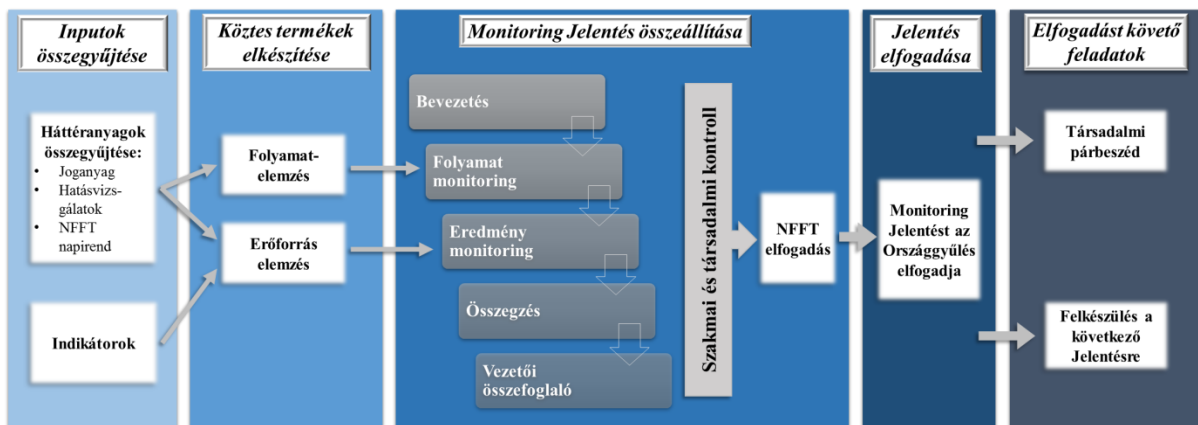
A stratégiai monitoring két fő szakértői elemzési feladata tehát 1) az NFFS megvalósításához kötődő folyamatok elemzése (azaz a folyamat monitoring); és 2) az egyes erőforrások területén az NFFS célkitűzései szerint elért eredmények értékelése, ezáltal pedig az erőforrások fenntarthatósági helyzetelemzése (eredmény monitoring).

A Monitoring Kézikönyvben a Jelentés fejezeteinek meghatározásán túl javaslatot teszünk a Jelentés keretében vizsgálandó kulcsindikátorok körére – illetve a kiválasztásukkor alkalmazandó alapelvekre és az indikátorrendszerrel szemben támasztott elvárásokra – is, mivel jelenleg nem áll rendelkezésre a kulcsindikátorok NFFT által elfogadott készlete.

A Monitoring Jelentés fejezeteit és a fejezetekben kifejtendő legfontosabb kérdéseket a Monitoring Jelentés Sablonja (III/6. fejezet) tartalmazza. A Sablon tulajdonképpen a Jelentés részletes tartalomjegyzéke, mely sorvezetőként szolgál a Jelentés elkészítéséhez.

A Monitoring Jelentés elkészítése

A Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata a következő öt fő lépésre osztható: az inputok összegyűjtése; a köztes termékek elkészítése; a Monitoring Jelentés összeállítása; a Jelentés elfogadása; és a Jelentés elfogadását követő feladatok. A Jelentés elkészítésének időbeli logikáját, a lépések közötti fő összefüggéseket az alábbi ábra szemlélteti.

A Monitoring Jelentés első lépéseként össze kell gyűjteni a Jelentés elkészítéséhez szükséges háttéranyagokat – így különösen az NFFS-t végrehajtó joganyagot, az elvégzett hatásvizsgálatokat és az NFFT napirendjét és döntéseit; továbbá a fenntarthatósági indikátorok értékeit.

A Jelentés két fő elemzési feladata, az NFFS-t megvalósító folyamatok, és a nemzeti erőforrások területén elért eredmények elemzése során először a Monitoring Jelentés

szempontjából köztes szakértői anyagok jönnek létre. A köztes termékekből szintetizálás, és az eredmények összefoglalása, értékelése segítségével áll elő a Jelentés. Az összeállított Monitoring Jelentés a szakmai és társadalmi kontroll visszajelzései alapján nyeri el végleges tartalmát. A Jelentést az NFFT annak elfogadását követően az Országgyűlés elé terjeszti. A Jelentés elfogadását társadalmi párbeszéd, majd később a következő (Monitoring, vagy felülvizsgálati Jelentésre) való felkészülés követi.

A Monitoring Jelentés során elvégzendő feladatokat a Monitoring Kézikönyv részletezi. A Kézikönyv a jelentéskészítő szakértők munkáját a következő szerkezetben határozza meg:

- 1) Definiálja a Monitoring Jelentésben elvárt outputot.
- 2) Bemutatja a fejezetek elkészítése során alkalmazandó módszertani eszközöket.
- 3) Felsorolja a fejezetek elkészítéséhez szükséges inputokat.

A Kézikönyv megkülönböztet kötelezően elvégzendő és opcionális feladatokat. Az opcionális feladatok kiegészítik, árnyalják a Monitoring Jelentést, de az előrehaladás mérésének nem elengedhetetlen eszközei. Elvégzésükről a Jelentést készítő Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács dönt. A kötelező feladatok ezzel szemben minden Monitoring Jelentés részét kell hogy képezzék.

Monitoring Jelentés elkészítésének projektterve és ütemezése

A kutatási feladat aktualitását adja, hogy az NFFT jelentéstételi kötelezettsége 2015-ben lesz esedékes, ezért a Jelentés készítéséhez szükséges előkészületeket várhatóan még 2014-ben érdemes elvégezni.

A Monitoring Kézikönyv által meghatározott feladatok alapján a Jelentés elkészítéséhez a háttéranyagok összegyűjtésétől kezdve az Országgyűlés elé való beterjesztésig minimálisan 8 hónap szükséges – ezt az összes opcionális feladat elvégzése 10 hónapra növeli. Az így összeálló Monitoring Jelentés nagyjából 80 oldal terjedelmű, szakmai jellegű, de a laikus olvasóközönség számára is könnyen értelmezhető üzeneteket hordozó anyag.

Az elkészült Monitoring Jelentés Országgyűlés elé való terjesztését szakmai és társadalmi konzultáció előzi meg. Az egyeztetés minimális fóruma a Jelentés NFFT plenáris ülése előtti megtárgyalása, majd a szakmai visszajelzések érvényesítését követően az NFFT általi elfogadása.

Az NFFS alapján a Monitoring Jelentés készítése az Országgyűlés elé terjesztéssel véget ér. A Jelentést érdemes ugyanakkor ezt követően a szélesebb nyilvánosság számára is elérhetővé tenni, azt társadalmi párbeszéd keretében a fenntarthatóság területén mandátummal rendelkező szervezetekkel megvitatni.

I. Kutatási kontextus

Az Országgyűlés a nemzeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, ezzel párhuzamosan pedig a fenntartható gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése érdekében 2013 márciusában elfogadta Magyarország 2012-2024-es időszakra szóló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáját. A 18/2013 (III. 28.) OGY határozat a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot bízta meg azzal a feladattal, hogy kövesse nyomon a Keretstratégia megvalósulását, támogassa az elért eredmények értékelését és erről két évente tájékoztassa az Országgyűlést.

A stratégiák monitoringja és értékelése olyan mechanizmus, amely a programok által kitűzött célhoz való közelítést (vagyis az elért eredményeket), illetve a cél elérésében a stratégia és az azt megvalósító intézmények szerepét (vagyis a megvalósítás folyamatát) vizsgálja. A monitoring tevékenység így összességében támogatja a stratégia értékelését, hozzájárul a rendszeres felülvizsgálathoz, és rámutat az esetleges kezelendő kockázatokra, problémákra.

A Hétfa Kutatóintézet értelmezésében a kutatási feladat célja:

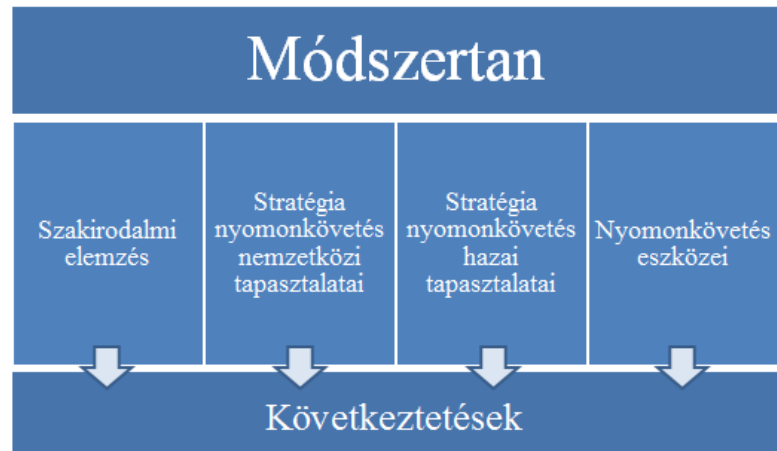
- a Monitoring Jelentés 18/2013. (III. 28.) Országgyűlési Határozatnak megfelelő tartalmának, felépítésének meghatározása.
- a Monitoring Jelentés elkészítését lehetővé tevő, a Jelentés kidolgozásának két éves folyamatát részletesen bemutató Monitoring Kézikönyv elkészítése, ebben a monitoring folyamat részletes bemutatása.
- a Jelentés elkészítéséhez vezető lépéseknek a hatékony ütemezés elvárásának megfelelően történő leírása projektterv keretében.

A kutatási feladat aktualitását adja, hogy az NFFT jelentéstételi kötelezettsége 2015-ben lesz esedékes, ezért a Jelentés készítéséhez szükséges előkészületeket már 2014-ben érdemes elvégezni.

A tanulmány a kutatási feladattal összhangban három fő részből (illetve a kapcsolódó mellékletekből) áll:

- Módszertani háttér a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetéséhez
- Monitoring Kézikönyv
- Monitoring Jelentés elkészítésének projektterve és ütemezése

A **módszertani háttér** fejezet a szakirodalmi tapasztalatok; a nemzetközi és hazai nyomonkövetési példák; továbbá a nyomonkövetés jellemző eszközei alapján a hazai Monitoring Jelentés kialakításának kulcskérdéseit gyűjti össze. Ezen kívül röviden meghatározza a fenntartható fejlődés definíciós háttérét és a fenntarthatósággal foglalkozó nemzetközi intézményeket. Itt térünk ki az NFFS-nek a stratégia a nyomonkövetési eszközökkel, különösen pedig a Monitoring Jelentéssel szembeni elvárásaira.

A **Monitoring Kézikönyv** fejezetet a módszertani megalapozás következtetései alapján, a helyét önállóan is megálló dokumentumként készítettük el. A Kézikönyv célja, hogy lépésről lépésre bemutassa a Monitoring Jelentés elkészítésének folyamatát. A Kézikönyv a Jelentés fejezeteit mutatja be, továbbá kitér a Jelentés egészére vonatkozó szakmai és társadalmi kontroll kérdéskörére. A Kézikönyv minden fejezet esetében meghatározza 1) a Monitoring Jelentésben elvárt outputot; 2) a fejezet elkészítése során alkalmazandó módszertani eszközöket; és 3) a fejezet elkészítéséhez szükséges inputokat.

A Kézikönyv a fejezetek leírásán túl tartalmaz egy **projekttervet és ütemezést**, amely a Monitoring Jelentés elkészítésének fontosabb mérföldköveit, a feladatok elvégzésének időbeli meghatározását ismerteti. Az ütemezésben jól azonosíthatók a Kézikönyvben sorra vett feladatok, azok elvégzésének becsült ideje, illetve határideje, a Jelentés elfogadásának folyamata és az azt követő feladatok is.

A tanulmányt az elkészülő Monitoring Jelentés Sablonja zárja. A sablon tulajdonképpen a Jelentés tartalomjegyzéke, amely tartalmazza az elvégzendő feladatok rövid és tömör leírását.

II. Módszertani háttér a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetéséhez

1. A fenntartható fejlődésről

A fenntartható fejlődés kérdésköre abból a felismerésből származik, hogy a világ népességének robbanásszerű növekedésével a jövő generációknak az erőforrások szűkösségével kell szembe néznie. A fenntarthatóság gondolkörével először a természeti erőforrásokkal kapcsolatban foglalkoztak: a Római Klub 1971-es jelentése a 21. századra ökológiai katasztrófát jósolt a Föld környezeti terhelése miatt. Az ENSZ ekkorra tűzte programjára a témát, az első fenntarthatósághoz kötődő világertekezletet pedig Stockholmban tartották. Az 1984-ben alakult Brundtland Bizottság viszont már ennél tágabban értelmezte a kérdéskört (Láng, 2008). A fenntarthatóság azóta is általánosan elfogadott fogalmát adó, 1987-ben elfogadott Brundtland-jelentés szerint a „fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk szükségleteinek kielégítését” (Brundtland, 1987).

A Brundtland-jelentés adta keretek között széles palettáját találhatjuk az egyes országok és nemzetközi szervezetek fenntarthatósági értelmezéseinek. A nemzeti stratégiák fontos igazodási pontjai az ENSZ által 2000-ben elfogadott millenniumi fejlesztési célok (UN, 2012a), és az OECD fenntarthatósági prioritásai (OECD, 2008). A fenntarthatósági értelmezések alapján a stratégiákban általában három dimenzió – a gazdasági, a környezeti és a társadalmi – jelenik meg.

1.1 Fenntarthatósággal foglalkozó nemzetközi szervezetek

A fenntartható fejlődés kérdéskörét szervezetként először az **ENSZ** karolta fel. Az 1992-es Rio de Janeiróban megszervezett világkonferenciáján elfogadták az Agenda21 programot,¹ amely a 21. századra fogalmazott meg megállapításokat és célokat. Az Agenda21 keretében javasolták, hogy az egyezményt aláíró államok dolgozzák ki a nemzeti fenntartható fejlődési stratégiáikat a környezeti, társadalmi és gazdasági erőforrások fenntarthatóságára tekintettel (Chapter 8). A nemzeti stratégiák elfogadását sürgette továbbá az 1997-es new yorki Rio+5, valamint a 2002-es johannesburgi világkonferencia

---

¹ A program letölthető: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (A letöltés ideje: 2014. január 23.)

is. Az ENSZ fenntartható fejlődésért felelős nemzetközi szervezetét, az **IISD**-t (International Institute for Sustainable Development) 1990-ben hozták létre. A szervezet kutatásokkal, elemzésekkel, innovatív megoldásokkal segíti a világ környezeti, társadalmi és gazdasági jólétének fenntartható fejlődését (IISD, 2012).

Az **OECD** az ezredforduló óta foglalkozik érdemben a fenntartható fejlődés és a fenntartható gazdasági növekedés kérdéskörével. A témában kutatási programot indítottak. A nemzeti fenntartható fejlődési stratégiák kialakításának támogatására 2001-ben egy kézikönyvet (OECD, 2001), 2006-ban pedig egy jó gyakorlatok gyűjteményt is kiadtak (OECD, 2006).

Az **Európai Unió** 2001-ben fogadta el az első fenntartható fejlődési stratégiáját, amely a gazdasági növekedés, társadalmi kohézió és környezetvédelem hármásával határozta meg a fenntartható fejlődés alapjait (COM (2001) 264). Az uniós, illetve a nemzeti fenntartható fejlődési stratégiák összehangolásában fontos szerepet játszik a 2002-ben alakult European Sustainable Development Network (**ESDN**). Éves konferenciái során az uniós tagállamok nemzeti fenntartható fejlődési stratégiáinak kialakításáért felelős szervezetek osztják meg egymással tapasztalataikat, lehetőséget nyújtva így a stratégiák kölcsönös fejlesztésére.

1.2 Fenntartható fejlődéshez kapcsolódó nemzeti intézmények

Az ENSZ szerint a fenntartható fejlődés szempontrendszerének érvényesítése többszintű intézményrendszer segítségével lehetséges. Az intézményrendszer egészének célja, hogy (UN, 2012b):

- a gazdasági, társadalmi és környezeti dimenziókat egyaránt vegye figyelembe,
- valósítsa meg a szektorok közötti integrált tervezést,
- legyen tekintettel a jövő generációkra,
- a releváns érintetteket vonja be a döntéshozás folyamatába,
- segítse elő a társadalom információkhoz (pl. várható környezeti ártalmak, veszélyek) és igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését.

Fenntarthatósággal kapcsolatos feladataik szerint az intézményeknek két típusát különböztethetjük meg: célzottan a fenntarthatósággal foglalkozó, illetve az alaptevékenységük során a fenntarthatóság szempontrendszerét is figyelembe vevő

intézmények. A következő táblázatban az ENSZ intézményi kutatása (UN, 2012b) alapján összefoglaltuk, hogy a fenntarthatósággal hazánkban milyen intézmények foglalkoznak.

1. táblázat: A fenntarthatósággal foglalkozó hazai intézmények csoportosítása

	Fenntartható fejlődés támogatására létrehozott intézmények	Intézmények, amelyek a fenntarthatóság szempontrendszerét figyelembe veszik
Stratégiai és integrált tervezés	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia	Több szektort érintő stratégiák, nemzeti fejlesztési tervek ² Stratégiai környezeti vizsgálat
Horizontális koordináció és az érintett szereplők bevonása	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács Országgyűlés Fenntartható fejlődés bizottsága	Fenntartható fejlődés a gazdasági és szociális ügyekkel foglalkozó parlamenti bizottságok ³ munkájában
Fenntarthatósági szempontok érvényesítése a jogalkotásban	<i>Egyszerű és részletes előzetes fenntarthatósági hatásvizsgálat⁴</i> Kötelező jogszabályi hatásvizsgálat környezeti, társadalmi, gazdasági és az emberi erőforrásokat figyelembe vevő szempontjai	Kötelező jogszabályi hatásvizsgálat
Információkhoz és az igazság-szolgáltatáshoz való hozzáférés	Aarhusi Egyezmény (ratifikálása a 2001. évi LXXXI. törvény keretében valósult meg)	Termékek környezetvédelmi jelölései Fogyasztóvédelmi törvény
Fenntarthatósághoz köthető információk és adatok előállítása	KSH: fenntartható fejlődés indikátorai NFFS tervezett Monitoring Jelentése <i>NFFS tervezett indikátor-jelentése⁵</i>	KSH statisztikai kiadványai Egyéb kormányzati adatgyűjtések társadalmi, gazdasági és környezeti területen.
Jövő generációk jogainak védelme	Az alapvető jogok biztosának jövő nemzedékekért felelős helyettese	Alaptörvény

Forrás: UN 2012b alapján Hétfa gyűjtés

² Például a készülő Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió, Széll Kálmán Terv 2.0.

³ Gazdasági és informatikai bizottság; Számvevőszéki és költségvetési bizottság; Mezőgazdasági bizottság; Egészségügyi bizottság; Ifjúsági, szociális, családügyi és lakhatási bizottság; Oktatási, tudományos és kutatási bizottság; Foglalkoztatási és munkaügyi bizottság; Nemzeti összetartozás bizottsága.

⁴ A Hétfa Kutatóintézet az NFFT megbízásából 2013-ban dolgozta ki az egyszerű és részletes előzetes fenntarthatósági vizsgálat módszertanát, így az egyelőre bevezetési fázisban van.

⁵ Az NFFS 7.1. pontja, a társadalmi közbeszéd és vita, a nyilvánosság c. fejezete kifejezi az igényt, hogy a fenntarthatósági kulcsindikátorokat minden évben nyilvánosságra hozzák. Jelenleg viszont még nem készül ilyen indikátor jelentés.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS) Monitoring Jelentése a fenti intézményi csoportosítás alapján tehát a fenntarthatósághoz köthető adatok előállításához, valamint az NFFS nyomonkövetése révén a stratégiai és integrált tervezés támogatásához járul hozzá.

1.3 Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia

Az első magyar fenntarthatósági stratégia 2007-ben született meg, majd az Országgyűlés 2013-ban, a 18/2013 (III. 28.) számú OGY határozattal fogadta el a megújított, 2012-2024-es időszakra szóló, Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát, a nemzeti fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepcióját. A Keretstratégia célja a nemzeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, ezzel párhuzamosan pedig a fenntartható gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése.

Az NFFS alapján fenntarthatóságon azt értjük, hogy *„az egyéni jó élet és a közjó biztosításának feltételeit az adott időpillanatban saját jólétét megteremtő generáció nem éli fel, nem meríti ki erőforrásait, hanem megfelelő mennyiségben és minőségben a következő generáció számára is megőrzi, bővíti azokat”* (6.o.).

A Keretstratégia szerint fenntartható fejlődés nem lehetséges négy alapvető erőforrás: az emberi (humán), a társadalmi, a természeti és a gazdasági erőforrások nélkül. Az alábbi táblázat összefoglalja e négy tág erőforrás-kategória fő dimenzióit, alkotóelemeit.

2. táblázat: A fenntartható fejlődés szempontjából fontos erőforrás-típusok és azok fő alkotóelemei

Erőforrás-típus	Az erőforrás-típus fontosabb dimenziói
Emberi	<ul style="list-style-type: none"> • megfelelő létszámú népesség • jó egészségi állapot • megfelelő tudás, képességek • integrált társadalom (leszakadó részek nélkül)
Társadalmi	<ul style="list-style-type: none"> • erkölcsi normák, értékek • egyének közötti kapcsolatok, bizalom • egyének alkotta szerveződések, intézmények • kulturális tevékenységek és örökség
Természeti	<ul style="list-style-type: none"> • termelési szempontból fontos kimerülő, élettelen források (pl. ásványkincsek, energiahordozók) • a termelést támogató ökoszisztéma-szolgáltatások⁶ (pl. tápanyag körforgás, talajképződés)

⁶ Ökoszisztéma-szolgáltatások az ENSZ Milleneumi Ökoszisztéma Értékelése (Milleneum Ecosystem Assessment 2003) alapján azok a hasznok, amit az emberek az ökoszisztémából nyerne. Az ökoszisztéma-szolgáltatások négy csoportra oszthatók: ellátó, szabályozó, kulturális és támogató szolgáltatásokra.

	<ul style="list-style-type: none"> • természeti körfolyamatokat szabályozó, támogató ökoszisztéma-szolgáltatások (pl. áradások szabályozása, talajromlás szabályozása) • kulturális, szabadidős értéket teremtő ökoszisztéma-szolgáltatások (pl. rekreáció, spiritualitás, vallás)
Gazdasági	<ul style="list-style-type: none"> • fizikai tőke (termelőeszközök, infrastruktúra), épített környezet • szellemi alkotásokban és know-how-ban testet öltő technológiai tudás • pénztőke mint értékörző és -közvetítő, befektetési-hitelezési intézmények • vállalkozói tőke (tudás, tapasztalatok, képességek)

Forrás: Az NFFS alapján Hétfa (2013)

Az NFFS az egyének, a közösségek és a kormányzat szintjén is megfogalmaz feladatokat a fenntarthatósági átmenet elősegítésére: *„csak az egyéni, családi, vállalkozói, civil és kormányzati felelősség megfelelő egyensúlya biztosíthatja az erőforrások fenntartását, bővülését.”* (10. o.).

A fenntarthatósági célok és a különböző szereplők főbb feladatairól az NFFS alapján egy összefoglaló táblázatot (8. táblázat) készítettünk, amely megtalálható az V/I. Mellékletben.

2. Fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetésének elméleti háttere

2.1 Nyomonkövetés célja

A stratégiák és programok része általában egy rendszeres vagy folytonos utánkövetési tevékenység, amely a stratégia megfelelő végrehajtását hivatott biztosítani, illetve egy visszajelző-, értékelő-, korrekciós szerepet is betölt. A stratégiák nyomonkövetésének célja alapvetően a programok által kitűzött célhoz képest történő elmozdulás értékelése, továbbá a cél elérésében a stratégia és az azt megvalósító intézmények szerepének vizsgálata. A nyomonkövetés segít megérteni, hogy a stratégia elfogadása óta milyen előrelépések történtek az adott szakterületen, továbbá rávilágít arra, hogy milyen eszközök és folyamatok segítették elő a célokat, és melyek voltak kevésbé sikeresek.⁷

Az IISD Bellagio projektje előbb 1997-ben (IISD, 1997), majd egy felülvizsgálatot követően 2008-ban is (IISD, 2008) meghatározta a fenntarthatósági monitoring módszertanának 10 alapelvét. Az alapelvek négy aspektusból közelítik meg a fenntartható fejlődésben elért eredmények értékelésének folyamatát:

- a fenntarthatósági víziók és célok lefektetése,

⁷ Lásd például EC (2006); Wholey (1979); Marie-Louise Bemelmans-Videc et. al. (2010); UN (2001); Pisano–Lepuschitz–Berger (2013)

- a monitoring tartalma, kohéziója és praktikussága,
- az értékelés folyamata, és
- az értékelés folyamatosságának biztosítása.

A Bellagio elvek egyszerre követelték meg a fenntartható fejlődési monitoring rendszer országokénti testreszabását, a helyi kormányzati igényekhez való illesztését, az adott ország kritikus, lokális problémáinak hangsúlyozását, illetve a nemzetközi összehasonlíthatóságot, a globális, határon átívelő hatások figyelembevételét. A 2008-as felülvizsgálatot követően nyolc célra szűkülő elvi keretrendszer az időközben alakuló trendeknek megfelelően lett átdolgozva, nagyobb hangsúlyt kaptak az érzékeny kérdések, a folyamatok kommunikálhatósága. Az indikátorrendszer terén konkrétan jelentek meg az összehasonlíthatóság, az aktualitás és a könnyű előállíthatóság követelményei.

A Bellagio elveket a gyakorlatban a kormányzati felelős szervezeteknek kell érvényesíteni, legfőképp a monitoring rendszer kialakításakor és működtetése során.

A fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetésének nehézségeit a következőkben foglalhatjuk össze (UN, 2001):

- *Értékelési kultúra.* A nyomonkövetési, értékelési kultúra hiányzik, illetve az értékelésekkel kapcsolatos negatív attitűd jellemző.
- *Szűkös kapacitások.* Az értékelésekhez szükséges tudás nem mindig áll rendelkezésre szervezeten belül, ezért az értékeléshez gyakran külső szakmai támogatást vesznek igénybe. A szűkös kapacitások és az értékelési tudás hiánya a helyi szereplők, illetve az érintettek bevonását is nehezíti.
- *Nemzetközi összehasonlíthatóság.* Az értékelések jellemzően nehezen vethetők össze nemzetközi szinten, így az előrehaladást is bonyolult nemzetközi kontextusban vizsgálni.
- *Indikátorok széles körű elfogadottságának és ismertségének hiánya.* Az indikátorok elfogadottságának és ismertségének hiánya az adatok, a mérések inkonzisztenciájához vezethet.
- *Adatokhoz való hozzáférés.* Különösen az intézményi folyamatok és tevékenységek (pl.: elvégzett jogszabályi fenntarthatósági vizsgálatok minősége, konkrét beavatkozásokhoz, programokhoz kapcsolódó hatások felmérése) esetében nehézkes a szükséges adatokhoz való hozzáférés és az eredmények mérése.

- *Értékelések integrálása.* Különböző szervezetek (civiliek, kormányzati szervek, minisztériumok) saját értékeléseinek szintetizálása, illetve ezen jelentések kiegészítő jellegének biztosítása szükséges.
- *Értékelés politikai elfogadottsága.* Az értékelést úgy érdemes megfogalmazni és bemutatni, hogy az ne veszítsen a nyilvánosságából („ne vesszen el a süllyesztőben”) politikai ellenérdekek miatt.

2.2 Fenntarthatósági monitoring feladata

A fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetési feladatait a következő fő tartalmi pontokban azonosíthatjuk.⁸

- fenntarthatósági helyzet elemzése;
- folyamat monitoring: a stratégia végrehajtásának nyomonkövetése;
- eredmény monitoring: eredmények és hatások monitoringja;
- társadalmi párbeszéd elősegítése: eredmények nyilvánossá tétele, terjesztése és jelentések készítése;
- adaptív tanulás elősegítése: monitoring folyamat tapasztalatainak hasznosítása a stratégiai felülvizsgálat során.

A fenti nyomonkövetési feladatok elvégzéséhez, vagyis a fenntarthatósági stratégia előrehaladásának és a stratégia által elért hatásoknak az értékeléséhez a következő tényezők vizsgálatára van szükség (Dalal-Calyton – Bass 2002):

- *inputok:* milyen erőforrásokat alkalmazott a kormányzat a stratégia megvalósítására;
- *folyamatok minősége:* megvalósultak-e a stratégiában megfogalmazott elvek;
- *outputok:* a stratégia végrehajtásával megbízott szervezetek milyen közvetlen eredményeket tudnak felmutatni (pl. programok, szolgáltatások, kapacitások a fenntarthatósághoz kötődően);
- *hatások:* milyen hatások köthetőek a stratégia megvalósulásához;

---

⁸ Lásd például UN (2001); Dalal-Clayton – Bass (2002); IISD (2004); IIED (2006); EC (2006)

- *intézményi szereplők tevékenysége*: mennyire hatásos és hatékony a stratégia végrehajtása során az egyéni, közösségi és kormányzati szereplők tevékenysége.

A fenntarthatósági stratégiák fenti nyomonkövetési feladatait a monitoring rendszer egészének kell ellátnia, ami megvalósulhat egy önálló, vagy akár több, egymásra épülő jelentésben egyaránt.

2.3 Monitoring jelentések típusai

A fenntartható fejlődési stratégiák előrehaladásának értékelésére alkalmazott nyomonkövetési módokat az IIED 2006-ban összegyűjtötte és csoportosította. A szervezet összesen nyolc típusú monitoring jelentést különböztet meg a **nyomonkövetést elvégző szervezet jellege alapján**. A jelentések – adott állam gyakorlatától függően – akár önállóan, akár egy egységes monitoring rendszert alkotva is működhetnek. Ezek a következők:

1. szakértői értékelés (peer review)⁹;
2. belső (végrehajtásért felelős kormányzati szervezet által végrehajtott) felülvizsgálat;
3. külső (a stratégia megalkotásában és végrehajtásában sem érintett szervezet által végrehajtott) audit;
4. parlamenti felülvizsgálat;
5. költségvetési felülvizsgálat;
6. indikátor-alapú, vagy kvantitatív monitoring (jellemzően statisztikai hivatal által gyűjtött indikátorok);
7. civil/ társadalmi monitoring;
8. nemzetközi szervezetek által végzett monitoring.

A nyomon követést elvégző szervezet típusa mellett kulcskérdés a **monitoring jelentések tartalma**. Ez alapján három monitoring jelentés típust különböztethetünk meg, amelyeket jellemzően a stratégia végrehajtásáért felelős szervezet készít el:

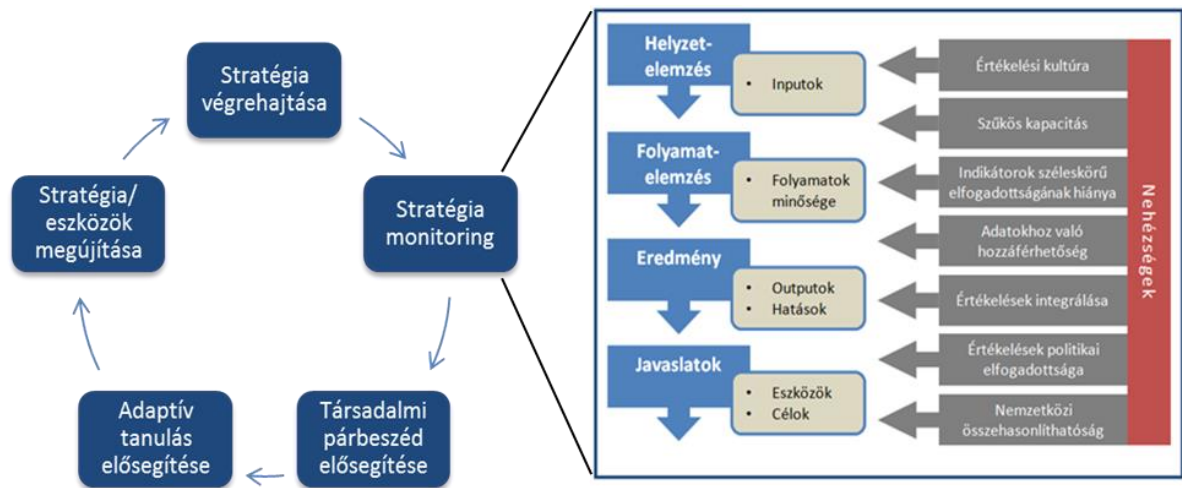
---

⁹ Peer review esetén több országból érkeznek szakértők a nemzeti fenntartható fejlődési stratégia felülvizsgálata és megújítása céljából. Az EU-ban elsőként Franciaország szervezett ilyen peer review típusú felülvizsgálatot (Belgiummal, az Egyesült Királysággal, Ghánával, és Mauritiuszal együttműködve) 2005-ben, majd 2007-ben Hollandia hívott meg Dél-Afrikából, Finnországból és Németországból szakértőket a holland fenntarthatósági rendszer újragondolása érdekében (Karcagi-Kováts 2011)

- a) **Indikátor jelentés** (*Indicator Report*). Az indikátor jelentés a stratégiákban, vagy azt követően meghatározott indikátor-készlet értékeinek változását bemutató, rendszeresen megjelenő jelentés, amelynek célja a stratégiai mutatók előrehaladásának vizsgálata. Az indikátor jelentés tehát az eredmény monitoring végrehajtását szolgálja.
- b) **Stratégia előrehaladásáról készülő jelentés** (*Progress Report*). Az előrehaladási jelentés a stratégiában meghatározott célok irányába tett lépéseket összességében értékeli: az indikátorokon túl vizsgálja, hogy miképp mozdították előre a stratégiát támogató intézmények és folyamatok a kitűzött célok elérését. A progress report típusú jelentések egyszerre járulnak hozzá a folyamat monitoring, az eredmény monitoring és a nyilvánosság, a társadalmi párbeszéd elősegítéséhez.
- c) **Stratégiát felülvizsgáló jelentés** (*Review*). A stratégiát felülvizsgáló jelentés a stratégia megújításához járul hozzá. A jelentés áttekinti és értékeli a stratégia kialakításának környezetét, tartalmát és céljait; végrehajtásának folyamatát és eredményeit; az alkalmazott monitoring és értékelési eszközöket; továbbá javaslatot fogalmaz meg a stratégia átalakításra. A review típusú jelentések a fenntarthatóság értelmezési keretének megújítását és a fenntarthatóság felé való átmenet elősegítésének eszközeit gondolják újra.

Az indikátor-, az előrehaladási-, és felülvizsgáló jelentés együttesen a stratégia ciklikus nyomonkövetését és megújítását teszi lehetővé. A rendszeresen elvégzett indikátor és előrehaladási jelentés támogatja az időközi stratégiai felülvizsgálatot, elősegíti a társadalmi párbeszédet és ezen keresztül a nem kormányzati szereplők tevékenységeire is ösztönzőleg hat (European Commission, 2006; Pisano–Lepuschitz–Berger 2013). Az eredmények értékelése segítségével megállapíthatók azok a kritikus folyamatok, amelyekre a kormánynak reagálnia szükséges, továbbá az értékelés a kormányzati beavatkozások sikerességére is rávilágít. A fenntarthatósági monitoring ciklus ez alapján a következő ábrával írható le.

1. ábra: A fenntarthatósági monitoring ciklus

Forrás: Hétfa

2.4 A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia felhatalmazása a nyomonkövetésre

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáról szóló 18/2013 (III. 28.) OGY határozat 3., 4. és 5. pontja rendelkezik a Keretstratégia nyomonkövetési feladatairól.

Az NFFS alapján a nemzeti fenntarthatósági logika (NFFS 3.5. alfejezet) kulcseleme a nemzeti erőforrások alakulásának mennyiségi és minőségi mutatókkal való folyamatos mérése, illetve a mutatók szükség szerinti rendszeres megújítása. A fenntarthatósági szempontrendszer érvényesítéséhez szükséges azonosítani a kritikus és a várhatóan kritikus helyzetbe kerülő erőforrásokat, illetve az azokra ható hajtóerőket. A fenntarthatósági politika célja a romlást elősegítő hajtóerők visszafogása, a gyarapodást segítő hajtóerők támogatása – ezt pedig minden kormányzati, regionális, vagy helyi döntés során érvényre kell juttatni.

Az NFFS értelmezésében az NFFS nyomonkövetése három intézményből áll: az indikátor jelentésből, a kétévenkénti országgyűlési jelentésből (vagyis a monitoring jelentésből), és a stratégia 4 évenkénti felülvizsgálatából. Ugyanakkor az NFFS-t elfogadó OGY határozat csak utóbbi kettőt rögzíti, az indikátor jelentést („fenntarthatóság kulcsindikátorainak nyilvánosságra hozása évről évre” – NFFS 7.1. alfejezet) csak a társadalmi párbeszédet elősegítő kiegészítő nyomonkövetési eszközként definiálták.

Az NFFS tehát - a szakirodalmi nyomonkövetési feladatokkal összhangban - a Keretstratégia nyomonkövetési rendszerének egészétől elvárja:

- a fenntarthatósági helyzet folyamatos vizsgálatát,
- indikátorok és kulcsindikátorok meghatározását, illetve azok értékeinek mérését (az eredmény monitoringot),
- a különböző szereplők döntései során a fenntarthatósági szempontrendszer figyelembe vételének vizsgálatát (a folyamat monitoringot),
- az adaptív tanulást az indikátorok folyamatos felülvizsgálatán keresztül;
- a társadalmi párbeszéd elősegítését a kulcsindikátorok nyilvánosságra hozatalával.

Ezen belül a 18/2013-as OGY határozat 3. d) és 4. a) pontja alapján a kétévenkénti Monitoring Jelentés feladata különösen, hogy

- kétévente adjon tájékoztatást a Keretstratégia megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről;
- kövesse nyomon a Keretstratégia megvalósulását, támogassa az elért eredmények értékelését és erről kétévente tájékoztassa az Országgyűlést.

A Monitoring Jelentés elkészítésével az NFFS a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot bízza meg. A nyomonkövetés és tájékoztatás célja a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS) érvényre juttatása a fenntartható társadalom felé való átmenet elősegítésére.

3. Stratégiák nyomonkövetése a gyakorlatban

3.1 Stratégiák nyomonkövetésének hazai tapasztalatai

A stratégiák végrehajtásáról készített – és a nyilvánosság számára is hozzáférhető – korábbi országgyűlési, illetve kormányjelentésekről elmondható, hogy fő céljuk egy részletes áttekintés nyújtása az adott stratégiával kapcsolatos eredményekről. A stratégiák végrehajtását összegző jelentések tartalmukat és felépítésüket tekintve ugyanakkor általában téma-specifikusak, ezért nem jellemző a jelentésekre vonatkozó egységes struktúra és/vagy módszertan.

Jelen írásnak nem célja az egyes jelentések tartalmának és szerkezetének részletekbe menő bemutatása. Helyette a készülő fenntarthatósági monitoring jelentés készítéséhez

megfontolandó, alkalmazható példák bemutatására szorítkozunk. Ehhez a következő jelentésekből hozunk példákat:¹⁰

- Jelentés az Országgyűlés részére az Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja 2008. évi előrehaladásáról,¹¹
- Jelentés a 2003-2008. közötti időszakra szóló Második Nemzeti Környezetvédelmi Program végrehajtásáról (2009),¹²
- J/9230. számú jelentés az agrárgazdaság 2011. évi helyzetéről,¹³
- Legyen jobb a gyerekeknek! Nemzeti Stratégia értékelő bizottságának 2010. évi jelentése, Gyerekesélyek Magyarországon,¹⁴
- A kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája 2007-2013 – Éves Időközi Monitoring Jelentés 2009. év (2010),¹⁵
- Jelentés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról,¹⁶
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv 2007-2013 Stratégiai Monitoring Jelentés (2012).¹⁷

Az itt felsorolt intézkedéseket három fő szempont mentén vizsgáljuk, egyrészt **tartalmilag**, másrészt a jelentések **bemutatói módja szerint**, harmadrészt a **dokumentum készítésében résztvevő szerve(zete)k szerint**.

Fontos megjegyezni, hogy 2012 óta a 38/2012. (III. 12.) kormányrendelet rendelkezik a kormányzati stratégiai irányításról – ezen belül pedig a stratégiai nyomonkövetés,

---

¹⁰ Mivel számos új, illetve újragondolt stratégiát fogadott el a kormányzat a 2010-es évet követően, legtöbb esetben még nem készült el a stratégiák végrehajtását nyomon követő kormány- vagy országgyűlési jelentés. Éppen ezért törekedtünk a hazai jó és rossz példák azonosításához egy minél teljesebb kép kidolgozására a korábbi jelentések némelyikének áttekintésével.

¹¹ Ld. <http://www.eum.hu/download.php?docID=3375> (2014.03.31.)

¹² Ld. http://www.kvvm.hu/cimg/documents/NKP_II_jelentes.pdf (2014.03.31.)

¹³ Ld. <http://www.parlament.hu/irom39/09230/09230.pdf> (2014.03.31.)

¹⁴ Ld.

http://www.gyerekesely.hu/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=440:gyerekeselyek-magyarorszagon-2010&id=5:jelentések (2014.03.31.)

¹⁵ Ld. <http://www.ektf.hu/~demeterl/pdf/mon09.pdf> (2014.03.31.)

¹⁶ Ld.

<http://romagov.kormany.hu/download/5/c0/40000/Jelent%C3%A9s%20a%20Legyen%20jobb%20a%20gyermeknek%20%C3%89rt%C3%A9kel%C5%91%20Bizotts%C3%A1g%202011%20%C3%A9vi%20munk%C3%A1i%20%C3%B3l.pdf> (2014.03.31.)

¹⁷ Ld. http://umvp.kormany.hu/download/e/1d/50000/%C3%9AMVST_SMJ_2012.pdf (2014.03.31.)

értékelés, beszámoló és felülvizsgálat szakmai elvárásairól is. A kormányrendelet elvárja, hogy már a stratégiában rendelkezni kell a nyomonkövetés módjáról, rendszerességéről és az elkészítésért felelős szervezetről. A nyomonkövetési beszámolónak a 20. § (5) bekezdés alapján tartalmazni kell:

- a) a stratégiai tervdokumentumban szereplő célok és eredmények megvalósulásának mértékét,
- b) a stratégiai tervdokumentum megvalósulása érdekében tett intézkedéseket és a felhasznált erőforrásokat,
- c) terv-tény elemzést és az eltérés okait, valamint
- d) az eltérések kezelésére vonatkozó intézkedési tervet.

A 38/2012. (III. 12.) kormányrendelet hatálya (2. §) ugyanakkor nem terjed ki a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiára, mivel az nem a kormányzati stratégiai irányítás tervdokumentuma – ezzel együtt a módszertan kialakítása során megfontolásra érdemes a kormányrendeletben elvárt feltételek teljesítése, a stratégiai dokumentumok egységességét szem előtt tartva.

3.1.1 A jelentések tartalmi felépítése

Noha jelentős eltérésekkel talákoztunk a jelentések **tartalmi felépítésének áttekintésekor**, elmondhatjuk, hogy a legtöbb jelentés egy általános áttekintővel kezd a vizsgált stratégia/program hazai és nemzetközi környezetéről.

Ezt követően a vizsgált dokumentumokat két csoportba sorolhatjuk. Az első csoport a vizsgált *stratégia/program tématerületeit* veszi számba (pl. agrárágazati jelentés, Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja). Ezzel szemben a második csoport a *célkitűzések – intézkedések – eredmények – ráfordítás* dimenziójában értékeli a stratégia megvalósításának folyamatát (pl. Második Nemzeti Környezetvédelmi Program 2003-2008, KKV-k fejlesztési stratégiájának éves időközi monitoring jelentése, ÚMFT Stratégiai Monitoring Jelentés).

A „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégia értékelő bizottságának 2010. évi jelentése viszont a két típust ötvözte: az *állami intézkedések áttekintését* a gyermekek egészségét vizsgáló *esettanulmányok* követik, valamint a civil szervezetek által végzett *tevékenységek*. A „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról szóló jelentés ugyanakkor a kiválasztott hét fő

indikátor-szett aktuális helyzetének áttekintése után ugyanazon témakörökben megtett intézkedések bemutatásával foglalkozik.

A stratégia végrehajtásából eredő *következtetések és javaslatok* összegzésével nem találkozhatunk mindenhol, noha ennek a monitoring jelentés lényegi elemének kellene lennie a folyamatok bemutatása mellett. A KKV-k fejlesztési stratégiáját tárgyaló jelentés külön fejezetet szentel a kérdésnek, míg a Gyerekesélyek Magyarországon c. dokumentum elején két oldalban összegzik a legsürgősebb javaslatokat. Magára a stratégia/program fejlesztésére, javítására vonatkozó javaslatokat a vizsgált jelentések egyikében sem találtunk.

Az áttekintett jelentések és a 38/2012 (III. 12.) kormányrendelet alapján összességében az átláthatóságot és értelmezhetőséget segíti a célkitűzések – intézkedések – eredmények (terv- és tényelemzés) – következtetések (javaslatok és intézkedések) tartalmi elemek alkalmazása.

3.1.2 A jelentések prezentációs módja

A vizsgált jelentések **prezentációs szempontból** is igen vegyesek. A következőkben a főbb sajátosságokat vesszük számba.

A jelentések többsége alkalmaz a szöveges leírások mellett valamilyen számszerűsíthető adatokat, vagy gyakorlati példákat. Így szinte minden jelentésben táblázatok és grafikonok szolgálnak a folyamatok és/vagy eredmények bemutatására. Emellett esetenként szövegdobozok (pl. KKV stratégiáról szóló jelentés), vagy esettanulmányok (pl. „Legyen jobb a gyerekeknek!” 2010. évi jelentése) segítik a jelentés átláthatóságát, az eredmények értékelését. Az előre meghatározott indikátorok esetében gyakori az indikátorok alakulását értékelő piktogramok használata (pl. Nemzeti Környezetvédelmi Program).

3.1.3 A jelentés elkészítésben részt vevő szervezetek

A jelentések elkészítésében részt vevő felek, kormányzati és nem kormányzati szervek vizsgálata alapján – a teljesség igénye nélkül – a következő példákat találjuk: (1) A jelentés készülhet egy, illetve több hatáskörileg érintett minisztérium közreműködésével. (2) A monitoring munka egyes – elsősorban különleges szakértelmet, erőforrást, vagy módszertant igénylő – részei ugyanakkor kiszervezhetőek külső szakértőknek. (3) Amennyiben a stratégia végrehajtásának segítése és nyomonkövetése egy arra kijelölt

szerv, adott esetben bizottság hatáskörébe tartozik, akkor vagy a bizottság maga, vagy az általa megbízott szakértők gondoskodnak a jelentés összeállításáról.

3. táblázat: A jelentések csoportosítása az elkészítésükben részt vevők szerint

Minisztériumok készítik el a jelentést	Nemzeti Környezetvédelmi Program ¹⁸ Agrárgazdaság helyzetéről szóló jelentés ¹⁹ Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja ²⁰
Egyes feladatrészek kiszervezése	Kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiájához kapcsolódó 2009-es Éves Időközi Monitoring Jelentés ²¹ Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv 2007-2013 Stratégiai Monitoring Jelentés (2012) ²²
Témaért felelős kormányzati szerv/ bizottság	„Legyen jobb a gyermekeknek!” 2008-as és 2010-es jelentése ²³

Forrás: Hétfa

3.1.4 A hazai jelentések általános tapasztalatai

Összefoglalva a következő értékelő megállapításokat tehetjük:

- 1) Magyarországon jelenleg nincs általános tartalmi és formai elvárás az országgyűlési jelentések szerkezetére vonatkozólag – csak a kormányzat által elfogadott stratégiai dokumentumokról rendelkezik a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012 (III.12.) kormányrendelet.
- 2) Az eredmények mérésére alapvetően az előre meghatározott indikátorok szolgálnak, ezek száma és részletessége viszont területenként nagyban eltér.
- 3) Az értelmezhetőséget nagyban segíti az indikátorok esetében a célértékek és piktogramok használata.
- 4) A jelentések folyamat monitoring elemeit illetően elmondhatjuk, hogy stratégiai célonként gyűjtik össze a vizsgált időszakban megtett kormányzati intézkedéseket. Ezekről azonban nem minden esetben állapítható meg, hogy a stratégia végrehajtása érdekében születtek, vagy nem szándékoltan érintik az adott területet.

¹⁸ Környezetvédelemért felelős minisztérium

¹⁹ Agrárgazdaságért felelős minisztérium

²⁰ Egészségügyért felelős minisztérium

²¹ Gazdaságfejlesztésért felelős minisztérium

²² Vidékfejlesztésért felelős minisztérium

²³ Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság

- 5) A stratégia/program által érintett kormányzati szervek együttműködése is nehezen követhető nyomon a jelentésekben: amennyiben több szerv is illetékes adott területen, akkor sem elég árnyalt, nem egyértelmű a különböző szervek tevékenységeinek összehangolása.
- 6) A vizsgált jelentések esetében mindössze egy példát találunk arra vonatkozóan, hogy társadalmi párbeszéd zajlott a témában. A „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról szóló jelentés függeléke bemutatja három nem kormányzati szerv észrevételeit a 2011-ben meghozott, a gyermekesélyeket érintő intézkedésekhez kapcsolódóan.
- 7) A Monitoring Jelentés felépítésében az átláthatóságot és értelmezhetőséget segíti a (38/2012 (III. 12.) korm. rendeletben is deklarált) célkitűzések – intézkedések – eredmények tartalmi elemek alkalmazása, amelyet optimális esetben egy összegző és a következő időszakra vonatkozó javaslatokat és intézkedéseket megfogalmazó fejezet zár le.

3.2 Nemzetközi tapasztalatok a fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetésében

Szinte már minden európai ország elfogadta a nemzeti fenntartható fejlődési stratégiáját, amelyek tartalmukat tekintve nemzeti sajátosságok mellett erős hasonlóságokat is mutatnak. A stratégiák nyomonkövetésére nem alakult ki egységes gyakorlat, de a monitoring rendszerek bizonyos visszatérő elemeivel rendre találkozhatunk. A következőkben a német,²⁴ az angol,²⁵ az osztrák,²⁶ a svájci²⁷ és az EU-s²⁸ nyomonkövetési gyakorlat áttekintése alapján összegyűjtjük a monitoring jelentések főbb intézményi környezeti és tartalmi elemeit, a rendszerek főbb hasonlóságait és különbségeit. A fenntarthatósági nyomonkövetési rendszerekből csak azokkal a jelentésekkel foglalkozunk, amelyek viszonylag rendszeresen készülnek a stratégia előrehaladásának mérése céljából. A nemzeti példák kiválasztásakor a nemzeti fenntarthatósági rendszerek összehasonlításával korábban foglalkozó OECD (2006), MTA (2006), Tárki (2012), Bartus

---

²⁴ National Sustainable Development Strategy 2012 Progress Report. The Federal Government Germany.

²⁵ Defra (2013a)

²⁶ Lebensministerium (2013)

²⁷ INFRAS (2011) és Federal Statistical Office (2012)

²⁸ Eurostat (2013)

(2013) illetve a Hétfa előzetes fenntarthatósági vizsgálatáról készült tanulmány (2013) tapasztalatait használtuk fel.

A négy nemzeti példa és az EU fenntarthatósági monitoring jelentésének összevetését²⁹ követően a nyomonkövetési rendszereknek a következő általános jellemzőit azonosíthatjuk:

- A vizsgált országok fenntarthatósági stratégiát-, vagy fenntartható fejlődés helyzetét nyomon követő rendszerei **több, egymást kiegészítő jelentésből** állnak össze. Az indikátorok nyomonkövetése mindenhol kiemelt szerepet kap, de az egyszerű indikátor jelentés több helyen kiegészül rendszeresen készülő előrehaladási (pl. Egyesült Királyság, Németország), vagy felülvizsgálati jelentéssel (pl. Svájc). Ez alól Ausztria és az EU kivétel – előbbi esetében csak indikátor jelentés készül, utóbbinál pedig az egyszerű indikátor jelentésnél valamivel bővebb, az Eurostat által készített jelentést adnak ki.
- **Rendszeresen, adott időközönként készülnek a jelentések.** Általában 1-4 év telik el két jelentés között. Vagy évhez, vagy kormányzati, esetleg stratégiai ciklushoz kötődik a jelentéstétel.
- **Érintett szereplők széleskörű bevonása.** Mind a kormányzati, mind a civil szféra és a helyi szereplők területén is megtörténik a jelentés készítésébe való aktív bevonás. Ez lehet véleményezési (például Németországban a civil szervezetek esetében), interjúzás (például Svájcban), vagy valamilyen munkacsoport jellegű (például Németországban és Ausztriában a minisztériumok bevonása).
- Ausztria kivételével³⁰ a vizsgált országok nyomonkövetési jelentése tartalmaz **folyamat monitoring** típusú elemeket is az eredmény monitoring mellett. Így például mindenhol vizsgálják a végrehajtó szervezetek tevékenységét, és a hatásvizsgálat alkalmazását (pl. Németország, Egyesült Királyság, Svájc).
- A **stratégiát végrehajtó intézményeket gyakran összekapcsolják az eredményekkel.** Ez a leglátványosabb Svájc esetében, ahol külön mutatókat dolgoztak ki arra, hogy a stratégia intézkedései – külön-külön és összességében – mennyiben befolyásolták a stratégia előrehaladását. Svájc mellett Németországban

²⁹ A következőkben az EU-s fenntarthatósági monitoring jelentést nem emeljük ki, amikor általánosságban a nemzeti példáról beszélünk, annak részeként az EU jelentését is értjük.

³⁰ Ausztriában csak indikátor jelentés készül.

és az Egyesült Királyságban is keresik az intézmények működése és az eredmények közötti kapcsolatot.

- **Az indikátorok főbb érintett területei** hasonlóak, az indikátorokról szóló jelentés készítésébe pedig jellemzően bevonják a nemzeti statisztikai hivatalokat. Az indikátorok a stratégiákban megfogalmazott három erőforrás köré csoportosulnak, és további altémánként részletezettek.
- Jellemző továbbá a **nemzetközi kitekintés** – ennek keretében az indikátorok EU-s összevetésben való vizsgálata (például Ausztriában), vagy külön fejezet szentelése a nemzetközi folyamatok alakulásának (például Németországban és az Egyesült Királyságban).

A hasonlóságok mellett ugyanakkor jelentős különbségek is azonosíthatók a stratégiák nyomkövetési technikái között. Ezek a következőkben foglalhatók össze.

- **Nemzeti fenntartható fejlődési stratégiára való visszahatás.** A svájci jelentés célja kifejezetten a fenntartható fejlődési stratégia rendszeres megújítása, ezzel szemben például az osztrák jelentés egyszerű nyomkövetést végez. Gyakori, hogy a jelentésnek az indikátorkészlet megújítására hatása van, így például az Egyesült Királyságban, Ausztriában vagy akár az EU-ban is rendszeresen alakul, változik az alkalmazott indikátorok köre, a változtatásra pedig vagy a monitoring jelentésben, vagy külön jelentésben tesznek javaslatot.
- **Jelentés felépítése és főbb fejezetei.** A jelentések jellegükből fakadóan különböznek felépítésükben és tartalmukban. A tartalom és forma összekapcsolódik és egymást erősíti a jelentésekben.
- **A monitoring feladatok megosztása** szerint több megoldással is találkozhatunk:
  - Svájcban az egész jelentést egy külső szervezet készítette el;
  - Németországban nem egy szervezet készíti az egész jelentést, hanem bizonyos fejezeteket partnerek állítanak össze (például a fenntarthatósággal foglalkozó parlamenti bizottság, vagy a tartományok küldenek részanyagokat). Ehhez hasonló az osztrák megoldás is, ahol az indikátorokat több szervezettől gyűjtik össze;
  - Meghatározott felépítésű minisztériumi háttéranyagok alapján áll elő a jelentés az Egyesült Királyságban;

- Nincs külső szervezet által készített fejezet vagy feladatrész az Eurostat jelentésében – ugyanakkor szakértőket bevonnak a jelentés készítésébe.
- Különböznek az **indikátorok viszonyítási értékei**. Több országban minden, vagy lehetőleg minden indikátorra előre meghatározott (akár adott határidőig teljesítendő) célértéket fogalmazznak meg (például Németországban vagy az EU-ban). Más országokban nincs célérték, de viszonyítási alapként alkalmazzák az EU-s célértékeket (Ausztria), vagy a trendek elvart, kívánatos irányát határozzák meg (Svájc, Egyesült Királyság). Abban viszont megegyeznek a mutatórendszerek, hogy mindenhol használnak piktogramokat az indikátorok változásának jellemzésére – így például időjárásjeleket, közlekedési lámpa jeleket.

A vizsgált nemzeti példákat részletesen a következő táblázatban foglaljuk össze.

4. táblázat: Egyes nemzeti fenntarthatósági stratégiák nyomonkövetési technikái

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
Vizsgált jelentés	Fenntartható Fejlődés az Európai Unióban. Az EU fenntartható fejlődési stratégiájának monitoring jelentése, 2013. ³¹	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia – Előrehaladási jelentés 2012 ³²	A kormányzat előrehaladása a fenntartható fejlődés érvényesítésében ³³	Fenntarthatósági Barométer 2013 ³⁴	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia 2008-2011 értékelése ³⁵
Hány évente készül jelentés?	Kétévente készül	Kétévente Indicator Report (utolsó: 2012), négyévente (pontosabban egy 'törvényhozási periódus' alatt) Progress Report (utolsó: 2012)	Elvileg évente – az első jelentés 2013-ban készült.	Kétévente készül	Háromévente, a fenntartható fejlődési stratégiához kapcsolódó cselekvési tervek lejárátát követően készül.
Ki készíti/ koordinálja a stratégia nyomonkövetését célzó jelentést (monitoring jelentés)?	Eurostat készíti a jelentést.	A jelentés a kormány megbízásából készül a Statisztikai Hivatal kiemelt jelentőségű részvételével.	Környezeti ügyekért felelős minisztérium ³⁶ koordinálja a jelentés készítését.	Környezeti ügyekért felelős minisztérium ³⁷ koordinálja a jelentés készítését.	Külső értékelő cég végezi az értékelést a fenntartható fejlődés kormányközi bizottsága ³⁸ megbízásából.

³¹ Sustainable development in the European Union. 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy. (Eurostat, 2013)

³² National Sustainable Development Strategy - 2012 Progress Report (The Federal Government Germany 2013)

³³ Government Progress in Mainstreaming Sustainable Development (DEFRA, 2013a)

³⁴ Sustainability Barometer 2013 – Headline Indicators. (Lebensministerium, 2013)

³⁵ Evaluation Strategie Nachhaltige Entwicklung 2008 – 2011 (Infras, 2011)

³⁶ Defra (Department for Environment, Food & Rural Affairs)

³⁷ Lebensministerium / Federal Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management

³⁸ Interdepartmental Sustainable Development Committee

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
Milyen szereplőket vonnak be a jelentés elkészítésébe?	Külső szakértők, Európai Unió Bizottsága, Fenntartható Fejlődési Indikátorért Felelős Munkacsoport ³⁹	A minisztériumok rendszeresen jelentenek aktuális tevékenységükről és feladataikról a minisztériumi delegáltakból álló Fenntartható Fejlődésért Felelős Államtitkári Bizottságnak ⁴⁰ A környezeti ügyekért felelős minisztérium és a statisztikai hivatal közreműködésével egy minisztériumok közötti fenntarthatósági indikátor-munkacsoport végez előkészítő tevékenységeket. A jelentés elkészítésébe továbbá bevonják a civil szervezeteket is.	Minden minisztériumot bevonnak.	Indikátor Munkacsoport, Fenntartható Ausztriáért Bizottság ⁴¹ , szövetségi tartományok fenntarthatósági koordinátorai	Az érintett szereplők interjúzás és workshop segítségével kerültek bevonásra (pl. NGO-k, a kantonok, a fenntartható fejlődés kormányközi bizottsága).
Vannak kiszervezett feladatok a jelentésben?	Nincsenek	Bizonyos fejezetek elkészítéséért teljes egészében külső szervezetek felelősek, így a Fenntartható Fejlődésért Felelős Parlamenti Tanácsadó Bizottság ⁴² , a Német	A minisztériumok jelentéseiből áll össze a jelentés. A minisztériumi jelentések tartalma előre meghatározott. Az indikátor jelentéshez az adatokat a statisztikai	Nem egyértelmű, de az indikátorokat a statisztikai hivataltól, egyetemi kutatásokból, minisztériumi munkacsoportoktól és EU-s jelentésekből nyerik ki.	Az egész jelentés kiszervezett.

³⁹ Working group on SDIs

⁴⁰ State Secretaries' Committee on Sustainable Development

⁴¹ Indicators Working Group, Committee for a Sustainable Austria

⁴² Parliamentary Advisory Council on Sustainable Development

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
		Fenntartható Fejlődés Bizottság ⁴³ , a Länder ⁴⁴ és a német tartományi szervezetek egyesülete ⁴⁵ (Német Városok Egyesülete ⁴⁶ , Német Vidék Egyesület ⁴⁷ , Német Városok és Tartományok Egyesülete ⁴⁸).	hivaltól, és a minisztériumoktól gyűjtik be.		
Van-e külön indikátor jelentés?	Nincs	Igen, ezt a Statisztikai Hivatal készíti el, a kormány pedig kiértékeli	Van (Fenntartható Fejlődés Indikátorok, 2013. július) ⁴⁹	Csak az van (illetve az ehhez kapcsolódó, a kulcsindikátorokat tartalmazó Fenntarthatósági Barométer) ⁵⁰	Van, a statisztikai hivatal készíti. Az indikátorokat az elérhetőségük alapján folyamatosan frissíti és évente jelentést ad ki az előrehaladásukról.
Mik a jelentés főbb fejezetei?	<ul style="list-style-type: none"> • Módszertan, indikátorrendszer jellemzői • A fenntartható fejlődés koncepciójának bemutatása • Fenntarthatósági 	<ul style="list-style-type: none"> • Fenntarthatósági kihívások • Fenntarthatósági stratégia működése: alkalmazó intézmények tevékenysége, indikátorok alakulása, társadalmi 	<ul style="list-style-type: none"> • Fenntartható fejlődés a kormány politikájában, célkitűzések, jelentőség, policy implikációk • Kormányzati fenntarthatósági átmenetet elősegítő 	Lényegében csak az indikátorok rövid elemzéséből áll a Fenntarthatósági Barométer.	<ul style="list-style-type: none"> • Fenntarthatósági stratégia kialakításának környezete • Megvalósítás szervezeti keretei • Stratégiában megfogalmazott

⁴³ German Sustainable Development Council, 15 tagját a kormány nevezi ki.

⁴⁴ Länder: a német szövetségi tartományok rendszere

⁴⁵ German Association of Municipal Umbrella Organisations

⁴⁶ German Association of Cities

⁴⁷ German County Association

⁴⁸ German Association of Towns and Municipalities)

⁴⁹ Sustainable Development Indicators July 2013, <http://sd.defra.gov.uk/2013/07/new-sustainable-development-indicators-published/>

⁵⁰ www.lebensministerium.at/dms/lmat/en/fields/environment/Sustainabledeve/Monitoring/Sustainability-Barometer-2013-WEB/Sustainability%20Barometer%202013%20WEB.pdf

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
	<p>indikátorok alakulása és értelmezése a 10 kiemelt fenntarthatósági cél mentén:</p> <ul style="list-style-type: none"> - terület jelentősége, változások 2000 óta, EU SDS célok, irodalom ajánló - egyes indikátorok elemzése: ábrák, policy relevancia, EU-s tagállamok összehasonlítása, az adott indikátor jelentősége az SD-ben, egyéb releváns dokumentumok, adatok 	<p>párbeszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indikátorok továbbfejlesztése • Fenntarthatósági prioritások és a prioritások területén elért eredmények • Egyes szakpolitikai területek fenntarthatósági vonatkozásai • Regionális és önkormányzati szintek fenntarthatósági vonatkozásai • Nemzetközi trendek 	<p>eszközök</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi fenntartható fejlődési folyamatok (ENNSZ, EU, tengerentúl) • Fenntarthatóság a kormányzati döntésekben példákön keresztül (Olimpia, közbeszerzés, kkv-k segítése) • Folyamatok átláthatóságának biztosítása 		<p>beavatkozások végrehajtása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stratégia végrehajtásának eredményei • Javaslatok a következő időszak tervezésére
<p>Tartalmaz-e folyamat monitoring elemeket? Ha igen, konkrétan miket?</p>	<p>Részben Például a fenntarthatósági célok és az EU szintű stratégiák összhangjának vizsgálata.</p>	<p>Igen Vizsgálja az intézmények működését és a fenntarthatóság érvényesítését a jogalkotási folyamatban.</p>	<p>Igen. Megvizsgálják a hatásvizsgálatokat, illetve a minisztériumi üzleti terveket is a fenntarthatósági szempontok figyelembevételének szemszögéből.</p>	<p>Nem.</p>	<p>Igen. Vizsgálja a fenntarthatósági stratégia végrehajtásához köthető intézmények működését.</p>
<p>Alkalmaznak-e jogszabályi hatásvizsgálatot a fenntarthatóság szempontok érvényesítésére?</p>	<p>EU szintű jogszabályok normál hatásvizsgálatának része a fenntarthatósági szempontok figyelembe vétele (EC 2009). A monitoring jelentésnek viszont nem része ennek érvényesülésének vizsgálata.</p>	<p>Igen Normál jogszabályi hatásvizsgálatba integrált vizsgálat.</p>	<p>Igen Normál jogszabályi hatásvizsgálatba integrált vizsgálat.</p>	<p>Nem</p>	<p>Igen A jelentés értékeli a fenntarthatósági hatásvizsgálat kialakításának és alkalmazásának folyamatát.</p>

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
Vizsgál-e indikátorokat a jelentés?	Igen	Igen	Nem - csak az indikátor jelentés tartalmaz indikátorokat ⁵¹	Igen ⁵²	Nem - csak az indikátor jelentés tartalmaz indikátorokat ⁵³
Hány indikátort vizsgál?	10 altémában 133 indikátort határoz meg az Eurostat. ⁵⁴ Az indikátorok köre időről időre változik.	21 témát, 38 indikátort említ az előrehaladási jelentés; ⁵⁵ az indikátorok számát limitálják és csak indokolt esetben növelik.	25 indikátor, ⁵⁶ összesen 66 mutatóval.	82 indikátort követnek nyomon	12 témához köthetően 73 indikátort követnek nyomon.
Vannak-e kulcsindikátorok? Ha igen, hány darab?	Igen, 12 kulcsindikátort (headline indicator) választottak ki az összes indikátor közül. Viszont nincs mind a 10 kiemelt területnek saját kulcsindikátora.	Nincsenek kulcsindikátorok.	Igen. 12 kulcsindikátor, és 23 kiegészítő indikátort vizsgál az indikátor jelentés, összesen 25 és 41 mutatóval. A kulcsindikátorok a többi indikátor közül választották ki, egyfajta prioritizálást sugallva.	26 vezetőindikátort jelöltek ki az összes indikátor közül ⁵⁷	17 kulcsindikátort jelöltek ki az összes indikátor közül

⁵¹ A következőkben az SDI-ra vonatkozó jellemzők szerepelnek.

⁵² A Sustainability Barometer esetében

⁵³ Sustainable Development Pocket Statistics 2012

⁵⁴ Az összes indikátor elérhető: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/indicators/all_indicators

⁵⁵ A statisztikai hivatal által kiadott jelentés ugyanezeket az indikátorokat tartalmazza.

⁵⁶ Az angoloknál az indikátor inkább a szakpolitikai területre vonatkozik, és egyes indikátorokon belül 2-3 mutató is lehet. (Pl. gazdasági prosperitás – GDP, GDP per fő, medián jövedelem)

⁵⁷ List of indicators for the monitoring of SD (MONE)

Szemponatok	EU	Németország	Egyesült Királyság	Ausztria	Svájc
Van-e célértéke az indikátoroknak?	Van, az EU SDS-hez viszonyítják őket, és ennek megfelelően időjárás ikonokkal jelzik a változást. ⁵⁸	Mindegyik indikátornak van egy célértéke, amit 2015-ig vagy 2020-ig kell elérni. Változásukat „időjárás ábrákkal” jelölik.	Nincs, azonban „traffic light assessment” ⁵⁹ segítségével rövid és hosszú távon értékeli a mutató változását.	Általában nincs, van, ahol megemlítik a kitűzött EU-s kötelezettséget, illetve lehetőség szerint EU-s összevetésben mutatják be az indikátorokat.	Csak a fejlesztés iránya meghatározott (növelés, szinten tartás, csökkenés).
Az eredményeket összekapcsolja az intézmények működésével, a programok hatékonyságával?	Nem	Igen, leírja a társadalmi, intézményi és kormányzati feladatokat, implementációt segítő eszközöket.	Igen, elemzéseket végeznek a hatástanulmányokra és a folyamatos konzultációra vonatkozólag.	Nem	Igen, tulajdonképpen ez is a célja a jelentésnek. Vizsgálja, hogy a stratégiának, illetve a cselekvési tervnek milyen hatása volt a fenntarthatósági tényezők változására.
A nyomonkövetésnek van hatása az elfogadott stratégiára?	Nincs, de az indikátorokat felülvizsgálják.	Csak információs célokkal szolgál a Bundestag számára.	A stratégiára nincs, de az indikátorokat felülvizsgálják.	Nincs, de az indikátorokat felülvizsgálják.	Igen, a következő stratégia megalapozására szolgál.

Forrás: Hétfa gyűjtés

⁵⁸ 4*2+1 fajta ikon van: Megkülönböztetnek folyamatos trendet és nem folyamatos trendet; mindkét csoporton belül van „egyértelműen kedvező” (clearly favourable), „kedvező” (moderately favourable), „nem kedvező” (moderately unfavourable), „egyértelműen nem kedvező” (clearly unfavourable), illetve jelzik, ha egy indikátor elkészítéséhez nem állt rendelkezésre elég adat, nem értékelhető a fenti rendszer szerint.

⁵⁹ A „közlekedési lámpa-kiértékelés” nem az eltérés mértékét, nagyságát mutatja, hanem egyértelműségét: a mutató egyértelmű fejlődést vagy romlást jelez-e? Ezt két időtávon figyelik: hosszú távon (1990 vagy az első elérhető adat óta; kivéve ha az 2000 utáni, akkor nincs hosszú táv), rövid távon (megelőző 5 év); valamint általában jelzik a változást az előző évhez képest is.

4. Fontosabb elemzési és prezentációs eszközök

A következőkben összegyűjtöttük a monitoring jelentések legfontosabb elemzési és prezentációs eszközeit, azok alkalmazásának tapasztalatait és lehetőségeit. A fejezet célja, hogy támogassa a magyar nyomonkövetési jelentés módszertani megalapozását, és eszközeinek kiválasztását.

4.1 Kormányzati tevékenységek értékelése

A fenntarthatósági folyamatok nyomonkövetésének egyik elengedhetetlen része a kormányzati tevékenységek ellenőrzése, amely ugyanakkor az egyik legnagyobb kihívást is jelenti. A kormánynak a monitoring jelentés szempontjából kiemelten fontos és vizsgálendő tevékenységei a következők:

- a fenntarthatóság szempontjainak figyelembe vétele a jogalkotás során;
- a fenntarthatóságot célzó (pl. fenntarthatósági korlátokat megállapító) jogalkotás;
- fenntartható fejlődés egyes kérdéseivel foglalkozó programok és intézmények létrehozása.

A fenntarthatósághoz köthető kormányzati lépések értékelésében Németország és az Egyesült Királyság kiterjedt eszköztárral rendelkezik.

Németországban a minisztériumoknak a fenntarthatósági szempontok általános jogszabályi hatásvizsgálatban való érvényesítésén túl egyedi jelentéseket is kell készíteniük munkájukról. A német kormány továbbá saját tevékenységére nézve is fenntarthatósági kritériumokat szab meg például a kormányzati épületek gazdálkodása, az állami alkalmazottak munkakörülményeinek kialakítása vagy a közbeszerzések lebonyolítása terén.

Az Egyesült Királyságban – hasonlóan Németországhoz – a kötelező hatásvizsgálat mellett a minisztériumoknak éves beszámolójukban ki kell térniük a fenntarthatósági aspektusra; ennek megjelenítésében a Defra (*a fenntarthatóságért is felelős környezetvédelmi minisztérium*) is segíti a minisztériumokat. A brit gazdasági minisztérium (*HM Treasury*) Zöld Könyve (HM Treasury, 2011) projektek, közbeszerzések, jogszabályok, közpolitikai döntések értékelésének elvégzéséhez nyújt módszertani segítséget. A német példához hasonlóan a kormány a saját tevékenységéhez fenntarthatósági kritériumokat jelöl ki,

például a közbeszerzések vagy az energiahasználat terén. A stratégia megvalósítása során kiemelt szempont a kormányzati fenntarthatóság területén elért teljesítmény transzparens és folyamatos felülvizsgálata, amit a közvélemény számára elérhető informatív honlapokon, illetve a kormány fenntarthatósággal összefüggő lépéseinek ellenőrzésére létrejött Environmental Audit Committee (*Környezetvédelmi Audit Bizottság*) tevékenységén keresztül valósítanak meg. Ez a Bizottság rendszeresen meghallgatja a minisztériumok beszámolóit, véleményezi a kormányzati folyamatokat és a hatásvizsgálatokat, valamint inputot szolgáltat a folyamatok javításához.

4.1.1 Fenntarthatósági hatásvizsgálatok áttekintése

A fenntarthatósági hatásvizsgálatokat (*SIA – sustainability impact assessment*) több európai országban, így például Finnországban, Svájcban vagy Belgiumban is alkalmazzák a fenntartható fejlődés szempontjainak figyelembe vételére a jogszabály-alkotás során (a fenntarthatósági hatásvizsgálatokról ld. részletesen: Hétfa, 2013). A hatásvizsgálati rendszer megfelelő kidolgozásához széleskörű nemzetközi irodalom nyújt segítséget. Az OECD számos kiadványt szentel a témának (OECD, 2010; Niestroy, 2008), csak úgy, mint az Európai Bizottság (European Commission 2006b; European Commission, 2009). A nemzetközi szervezetek mellett a szakirodalom és a nemzeti kormányok is kiemelten foglalkoznak a fenntarthatósági hatásvizsgálatok módszertani kérdéseivel (lásd pl.: HM Government, 2011 Bond-Curran-Kirkpatrick-Lee-Francis 2001; Bond – Morrison-Saunders – Pope, 2012).⁶⁰

A fenntarthatósági monitoring során a jogszabályi hatásvizsgálatok áttekintése, feldolgozásuk folyamata és annak transzparenciája országonként eltérő. Az eredmények szintetizálására, megjelenítésére nagyon jó példákat nyújt Németország és az Egyesült Királyság.

Németországban 2010 óta a parlamenti tanácsadó bizottság (*Parlamentarischer Beirat für nachhaltige Entwicklung*) értékeli a kötelezően elkészítendő fenntarthatósági

⁶⁰ Fontos megjegyezni, hogy a jogszabályi hatásvizsgálat (regulatory impact assessment) nem egyenlő a fenntarthatósági hatásvizsgálattal (sustainability impact assessment): míg az előbbi egy általános, minden jogszabály esetén kötelezően elvégzendő áttekintése a potenciális hatásoknak, addig a második egy specifikusabb elemzés, ami csak a fenntarthatóságra fókuszál. A hatásvizsgálati jelentés elkészítése tekintetében azonban az irányadó módszertan nem különbözik jelentősen.

hatásvizsgálatokat.⁶¹ A monitoring jelentésben csupán bemutatják a hatásvizsgálatokat (miért fontosak, miben segítenek) és röviden körvonalazzák a rendszer alapvető működését. A jogszabályi hatásvizsgálat folyamatát és eredményét végül a jogszabály memorandumában is ismertetni kell, bemutatva ezzel a felmerült főbb kockázatokat és az arra adott válaszokat. A hatásvizsgálatokkal kapcsolatos részletes statisztikákat, javaslatokat, a rendszer fejlesztésére vonatkozó specifikus tanácsokat a parlamenti tanácsadó bizottság éves jelentésében részletezi (Parliamentary Advisory Committee on Sustainable Development, 2011).

A nagy-britanniai monitoring jelentés a némettől eltérően lényegében egyáltalán nem részletezi az általános jogszabályi hatásvizsgálatok⁶² értékelésének folyamatát, azonban szűken, de véleményezi a hatásvizsgálatok alaposágát és eredményességét, sőt a kiemelkedően pozitív példákat meg is említi, valamint felvázolja, hogy mely területeken szükséges leginkább az előrelépés. Lényegében a hatásvizsgálatok elemzésének fő konklúziójaként megállapítja, hogy mennyiben tükrözik a hatásvizsgálatok az előző évekhez képest jobban a fenntarthatósági szempontokat, illetve szükség esetén megoldásokat nyújt a rendszer fejlesztéséhez.⁶³

Lényegében a német jelentés inkább a hatásvizsgálati rendszer folyamatának felvázolására fókuszál, és csak a külön bizottsági jelentés tér ki annak részletes értékelésére, míg az eredmények szintetizálását és kommunikálását illetően a brit jelentés több információt közöl, és normatív javaslatokkal, előremutató példákkal is szolgál.

4.2 Fenntarthatósági indikátorok

A fenntarthatósági indikátorkészletek kettős célt töltenek be: egyrészt a szakpolitikai döntéshozatalban a helyzetelemzés – problémafeltárás – célkitűzés hármásának támogató eszközét jelentik; másrészt pedig a fenntarthatósági stratégiák célkitűzéseit ellenőrzik, vagyis a fenntarthatóság felé való átmenet eredményességét mérik. A monitoring

⁶¹ Németországban a fenntarthatósági hatásvizsgálat a normál jogszabályi hatásvizsgálat kötelező eleme (Hétfa 2013).

⁶² Nagy-Britanniában az általános jogszabályi hatásvizsgálat része a fenntarthatósági hatások elemzése. A fenntarthatósági hatások jellemzően költség-haszon elemzés típusúak (Hétfa 2013).

⁶³ 2011-ben egy széleskörű értékelést követően a Vállalkozási és Innovációs Minisztérium (Department for Business, Innovation and Skills) készített egy iránymutató segédanyagot a hatásvizsgálatokat végző állami intézmények számára (Department for Business, Innovation & Skills, 2012).

jelentések szempontjából az indikátorok ez utóbbi funkció, vagyis az eredmények értékelése miatt fontosak.

Az indikátorok mérése a fenntarthatósági monitoring jelentések egyik központi eleme, ezért érdemes az indikátorkészítés múltját és nemzetközi tapasztalatait mélyebben is górcső alá venni. A magyar indikátorrendszer kialakításának támogatása érdekében a következőkben a nemzetközi szervezetek fenntarthatósági indikátorait, az indikátorok gyűjtésének külföldi példáit, fontosabb jellemzőit, és az indikátorok korábbi hazai tapasztalatait gyűjtöttük össze.

4.2.1 Nemzetközi szervezetek fenntarthatósági indikátorai

A nemzetközi szervezetek fenntarthatósági indikátorainak kidolgozása az 1990-es évekre nyúlik vissza. Már a Brundtland-jelentésben megjelenik a fenntarthatóság mérésének igénye, az indikátorok előállítása a jövő generáció igényeinek biztosítása érdekében. Később az Agenda21 (Chapter 40) sürgette a tagállamokat a fenntarthatósági indikátorok kifejlesztésére.

A nemzetközi szervezetek közül az ENSZ, az OECD, az EU és a Világbank is rendelkezik fenntarthatósági indikátorkészlettel. Az **ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága** 1995-ben adta ki az első fenntarthatósági indikátorkészletet, amelyet több tagállam – önkéntes alapon – a gyakorlatban is tesztelt. Ennek eredményeként 2001-ben megújították az ENSZ indikátorokat. Ekkor bontották a kategóriákat policy orientált keretben témákra és altémákra. Az indikátorok jelenlegi készlete 2006-ban alakult ki – a Millenniumi Fejlesztési Célokkal való összevetést követően. 14 témában összesen 50 központi (core) indikátort határoztak meg, amelyek egy bővebb, 96 indikátorból álló készlet részei (UN, 2007).

Az **Európai Bizottság** fenntartható fejlődési indikátorait az Eurostat dolgozta ki, nemzeti szakértőkkel együttműködve. Első kiadását 2005-ben fogadták el, majd 2007-ben újították meg az indikátorkészletet. Hierarchikus felépítésű mutatórendszerrel van szó: az indikátorok 10 témára oszlanak, amelyek a stratégiában megfogalmazott 7 kihívásra reagálnak. A 10 téma további altémákra bomlik, amelyekhez további háttér adatok is kapcsolódnak (Adelle-Pallemaerts, 2009).

A különböző szintű indikátorok eltérő célcsoportok számára készülnek:

- **Kulcsindikátorok** (*headline indikátorok*). A legmagasabb szinten lévő indikátoroknak van a legmagasabb kommunikációs értéke, ezért magas szintű politikai döntésekre és a társadalom tájékoztatására használják. Hátrányuk ugyanakkor, hogy nem mindig mutatnak rá a beavatkozást igénylő területre, az elemi folyamatok alakulására, csupán makroszintű vagy komplex változásokat jeleznek.
- A prioritásokhoz kapcsolódó indikátorok a headline indikátorok előrehaladásának mérésére szolgálnak.
- A harmadik szintű indikátorok ugyanakkor a fenntarthatósági stratégiák konkrét beavatkozásaihoz kapcsolódnak, alapvetően a szakértői közönségnek szólnak.

A **Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD)** fenntarthatósági koncepciója a gazdasági fejlődés és növekedés témakörét emeli ki. Az OECD a fenntarthatósági indikátorok alkalmazásának nemzeti tapasztalatai, az indikátorok továbbfejlesztése kapcsán 2000-ben Rómába szervezett konferenciát, amelyen több mint 30 ország – köztük Magyarország – és nemzetközi szervezet vett részt (OECD, 2000). Az OECD ezt követően ugyanakkor nem adott ki saját indikátor-készletet. A szervezet később a fenntartható fejlődés témáját összevonta a „zöld” – vagyis a környezeti erőforrásokra és szolgáltatásokra tekintettel lévő – növekedés koncepciójával, az indikátorkészletet pedig a zöld növekedés méréséhez kapcsolták. A mutatórendszert 2011-ben dolgozták ki, elsősorban a gazdasági növekedés környezeti hatásaira fókuszálva – mérsékelt figyelmet fordítva a társadalmi és humán erőforrásokra (OECD, 2011).

4.2.2 Indikátorok csoportosítása, a kompozit mutatók

A fenntarthatósági indikátorokat több szempontból is csoportosíthatjuk különböző jellemzőik szerint. Így a következő típusokat azonosíthatjuk:⁶⁴

- a *mért faktor jellege szerint*: ráfordítás-, input-, tevékenység-, output-, hatás indikátor;
- a *megközelítés módja szerint*: top-down és bottom-up indikátorok;
- a *felhasználás célja szerint*: kommunikációs- (más néven kulcs-, vagy headline indikátor), szakértői értékeléshez kapcsolódó indikátor;

⁶⁴ Az indikátorok csoportosításához felhasznált források: Havasi (2007); OECD (2006); Imreh-Tóth (2012); Hétfa (2013).

- *relevancia szerint*: egy vagy több erőforrástípust is érintő mutatók; levezetett, más néven proxy indikátorok (például a klímaváltozásnak jó proxy mutatója az üvegházhatású gázok kibocsátása);
- *összetettség szerint*: egyváltozós, többváltozós egyszerű (pl. GDP-re, lakosságszámra vetített mutatók), és többváltozós komplex indikátor (kompozit mutató).

Visszatérő politikai igény a döntéshozók részéről, hogy kerüljön kidolgozásra egy olyan komplex indikátor, amely jól kommunikálható, és egyértelmű értelmezésű, vagyis tömör és átlátható. Ebből a politikai igényből kezdtek kifejlődni az aggregált indikátorok,⁶⁵ amelyek közül azonban egy sem vált általánosan, a nemzeti kormányok által elfogadottá: annak ellenére, hogy a közvéleményben egyre népszerűbbek ezek az indexek, az aktuális szakpolitikákra csak minimális hatást gyakorolnak (IISD, 2005).

Az aggregált mutatók kiválasztásának egyik módszertani problémája, hogy az ilyen indikátorok messze nem tudják felölelni a teljes fenntarthatósági szempontrendszert. A változók kiválasztását továbbá erősen befolyásolja, hogy milyen jelenleg is elérhető, vagy könnyen előállítható értékek állnak rendelkezésre (Böhringer–Jochem, 2007). További probléma a súlyozás és aggregálás kérdése (lásd például Saisana-Saltelli-Tarantola, 2005), vagyis hogy az egyes szempontokat – a fenntarthatóság különböző aspektusait – a mutatókban milyen súllyal érdemes figyelembe venni (Nardo et al., 2005), illetve miképp lehet az egyes változókat összeadni (Custanceés Hillier, 1998; IISD, 2005). A komplex fenntarthatósági mutatószámok alkalmazásának intézményi korlátja is van. A kormányzati döntéshozásban a fenntarthatósági mutatók mérlegelése jellemzően kis szerepet kap, így a mutatók előállítására nincs sem kapacitás, sem igény (IISD 2005). Összetett mutatókat általában a természeti erőforrásoknál alkalmaznak, ilyen például a hazai anyagfelhasználás mutatója (domestic material consumption), vagy a biológiai sokféleség mérésére alkalmazott Common Bird Index (Eurostat).

A komplex fenntarthatósági mutatók alkalmazása helyett az országok saját, nemzeti szintű mutatórendszereket alkalmaznak a fenntarthatóság nyomonkövetésére, amelyek viszont a

---

⁶⁵ Ilyen indikátor például az ökológiai lábnyom, az élő bolygó mutató (living planet index), a boldog bolygó mutató (happy planet index), az OECD Better Life Indexe, a Világbank tényleges megtakarítás indexe, az Eurostat anyagáram-elemzése (material flow analysis) stb. (lásd például Böhringer–Jochem 2007; Bartus 2013).

mért faktor jellege, a kidolgozás helye, a felhasználás célja, illetve relevancia szerint is széles körű szóródást mutatnak.

4.2.3 Nemzeti és nemzetközi indikátorkészletek

A nemzeti és nemzetközi fenntarthatósági mutatórendszereket a legtöbb országban a statisztikai hivatalok követik nyomon és gyakran felelnek az indikátorkészlet összeállításáért is. Az indikátorkészletek az Európai Unióban leggyakrabban 70-100 közötti mutatót tartalmaznak, a mutatókat témánként vagy erőforrásonként csoportosítva. Néhány ország ennél kevesebb mutatót alkalmaz, míg mások a nagyobb számú indikátorgyűjteményből kulcsindikátorokat választanak (Pisano–Lepuschitz–Berger 2013, OECD 2006).

A szakirodalom alapján a nemzeti fenntarthatósági indikátorokkal kapcsolatos általános elvárásokat a következőkben foglalhatjuk össze:⁶⁶

- a fenntarthatóság nemzeti definíciójához kapcsolódjon, elsődlegesen **nemzeti fókusza** legyen;
- monitorozza a fenntarthatóság felé való átmenet céljait a trendek és az alapszcenáriók bemutatása mellett, vagyis **változást mérjen**;
- a **fenntarthatóság minden aspektusára térjen ki**, a gazdasági, környezeti és társadalmi értékeket és azok kapcsolatait, trade-offjait mutassa be⁶⁷;
- **érthetően, pontosan és objektíven** mérje a fenntarthatósági célok irányába mutató folyamatokat;
- a lehető legteljesebb mértékben **képviselje a nemzetközi konszenzust** (azaz az Agenda21-et lehető legnagyobb mértékben fedje le);
- alkalmas legyen jelenlegi döntések **jövőbeli hatásainak bemutatására**;
- korlátozott számú, de nyílt végű, vagyis a későbbiekben **módosítható, alakítható legyen az indikátorkészlet**;
- a **minőség és a költséghatékonyság** szempontjaira legyen tekintettel az adatigény.

⁶⁶ OECD (2005); Imreh-Tóth (2012); UN (2007); Bartus (2013); Bakkes (2012)

⁶⁷ Az indikátorrendszerekkel szembeni visszatérő kritika, hogy nem egyértelmű, mi a változás fő iránya, vagyis hogy a különböző indikátorok eredőjeként a fenntarthatóság felé való átmenet megvalósul, vagy fenntarthatósági kockázatok alakulnak ki/erősödnek (lásd például Karcagi-Kováts 2011). A különböző erőforrások közötti trade-offok meghatározása a fenntarthatóság értékelését segítik.

- **támogassa a fenntartható fejlődési stratégiákkal kapcsolatos kommunikációt;**
- **ösztönözze a fenntarthatósági átmenethez köthető tevékenységeket.**

A tanulmány V/II. mellékletében összegyűjtöttük az osztrák, a német, az egyesült királyságbeli, a svájci, továbbá az EU kulcsindikátorait, továbbá kiegészítettük ezeket az ENSZ indikátorkészletének fő- és altémáival, és az összehasonlíthatóság érdekében a hazai indikátorrendszer Bartus (2013) által kidolgozott „nulladik verziójával”.⁶⁸ Az indikátorok részterületekre bontásakor a nemzeti indikátorrendszerek által alkalmazott csoportosításokból indultunk ki, törekedve arra, hogy a hasonló, vagy megegyező tartalmú indikátorok egymás mellé kerüljenek.

A kulcsindikátorok a nemzeti statisztikai hivatalok által kiadott teljes indikátorkészlet olyan változóinak tekinthetők, amelyek a fenntarthatósági változások egészét jól jellemzik. Németország kivételével minden vizsgált ország alkalmaz kulcsindikátorokat – Németországban az indikátoroknak egy szűkebb gyűjteménye (összesen 38 indikátor) lehetővé teszi, hogy ezeket is kulcsindikátorként értelmezzük. A következőkben a vizsgált nemzeti indikátorrendszerek főbb tapasztalatait foglaljuk össze.

A kulcsindikátorok jelentéseit, illetve ahol a kulcsindikátoroknál tágabb elemszámú indikátorrendszert tartalmazó részletesebb indikátorjelentéseket (is) használnak, ott a részletes indikátorjelentést is, a nemzeti statisztikai hivatalok állítják össze – ez alól egyedül az Egyesült Királyság jelent kivételt, ahol a környezeti ügyekért felelős minisztérium készíti el mindkét dokumentumot.

Az indikátorrendszerek változatos csoportosítási elveket követnek.

- A vizsgált indikátorrendszerek közül csak a brit és az ENSZ indikátorkészlete követi a klasszikus társadalmi-gazdasági-természeti erőforrások szerinti megkülönböztetést.
- Az osztrákok az egyénhez/társadalomhoz köthető, és környezeti indikátorokat határoznak meg.
- A németek négy téma, a generációk közötti egyenlőség, az életminőség, a társadalmi kohézió és a nemzetközi felelősség mentén mutatják be az indikátorokat.

---

⁶⁸ A nemzeti indikátorrendszerek ennél egy bővebb vizsgálata látható például Karcagi-Kováts (2011) értekezésében.

- A svájci rendszer négy explicite megfogalmazott kérdés köré csoportosítja az indikátorait: Hogyan élünk? Hogyan osztjuk el az erőforrásainkat? Mit hagyunk a gyermekeinkre? Milyen hatékonyan használjuk az erőforrásainkat? Vagyis az életminőség, az erőforrások elosztása, a jövő generáció öröksége és az erőforrások felhasználásának hatékonyságához kapcsolódó 3-6 kulcsmutatót vizsgál.
- Az Eurostat 10 fenntarthatósági terület (társadalmi-gazdasági fejlődés; fenntartható fogyasztás és termelés; társadalmi befogadás; demográfiai változás; közegészség; klímaváltozás és energia; fenntartható közlekedés; természeti erőforrások; globális partnerség; jó kormányzat) szerint tematizálja a mutatókat.

A változatos csoportosítási elvek ellenére az indikátorok a magyar NFFS-s értelmezése szerint besorolhatók az emberi-társadalmi-környezeti-gazdasági erőforrások valamelyikébe. A vizsgált indikátorrendszerek a társadalmi és a természeti erőforrások területén határozzák meg a legnagyobb számú és változatosságú mutatót. Az emberi erőforrások mutatói többnyire adottak: az egészség, az oktatás mellett legfeljebb a demográfia jelenik meg mint fontosabb indikátorcsoport. Hasonló módon a gazdasági mutatók témáinak köre is viszonylag szűk. A mindenhol előforduló társadalmi-gazdasági fejlődést jellemző mutató(k) mellett a költségvetéshez, vagy az államadóssághoz, valamint a munkavégzéshez kapcsolódó és a kutatás-fejlesztés volumenét jellemző indikátorokat alkalmaznak.

Összesen 11 olyan témakör azonosítható a négy ország és a két nemzetközi szervezet mutatókészlete alapján, amelyben minden ország megállapít indikátort:

1. nemzetközi felelősségvállalás	6. munkavégzés
2. jövedelmi különbségek, szegénység	7. klíma
3. egészség	8. energiahasználat
4. oktatás	9. nyersanyag használat
5. társadalmi-gazdasági fejlődés	10. biodiverzitás
	11. talaj- és területhasználat

Ezek mellett, illetve ezeken belül is országspecifikus megoldások láthatók. Például több helyen megjelenik a vízhasználat mint indikátor, viszont a mutató jellege gyakran az ország földrajzi adottságaiból fakad (így az Egyesült Királyságban a vízkivonás mértékét számszerűsítik, míg Németországban a felszíni vizek és folyóvizek minőségét emelik ki).

Vannak olyan specifikus területek, amelyek csak egy adott országnál fontosak fenntarthatósági szempontból. Ilyen például az Egyesült Királyságban a lakhatás kérdése, ahol fenntarthatósági mutató a lakások nettó kínálatának növekedése; vagy Ausztriában a társadalom földrajzi és demográfiai eloszlása, amelyet az önkormányzati szociális és egyéb feladatok kialakítása érdekében vizsgálnak.

Nemcsak a teljes indikátorkészletnél, hanem a kulcsindikátoroknál is alkalmaznak piktogramokat. A német és az EU-s rendszer időjárásjelekkel, a brit közlekedési lámpa jelekkel, a svájci pedig nyilakkal jelöli a fenntarthatósági helyzetet.

A nemzeti indikátorrendszerek vizsgálatának tapasztalata, hogy a jelentős hasonlóságok ellenére számos – a nemzeti stratégia vagy a nemzeti fenntarthatósági értelmezés szerinti – országspecifikus megoldást találhatunk.

4.2.4 Hazai tapasztalatok a fenntarthatósági indikátorok területén

Ahhoz, hogy biztosítani tudjuk egy indikátorrendszer kialakításának nemzeti fókuszát, az indikátorrendszernek kapcsolódnia kell az adott ország fenntarthatósági értelmezési keretéhez. A fenntarthatósági értelmezés jellemzően a nemzeti fenntarthatósági stratégiában jelenik meg. A fenntarthatóság felé való átmenet értékelése történhet a stratégia eredményeinek nyomkövetésével, vagy a fenntarthatósági célokhoz képest történő változásokkal. Az NFFS-t elfogadó 18/2013 (III. 28.) OGY határozat mindkét feladatra kitér: elvárja a fenntartható fejlődést mérő mutatókészlet kidolgozását és rendszeres megállapítását (határozat 3. b) alpontja); ezzel párhuzamosan pedig a Keretstratégia megvalósulását, az eredmények értékelését is feladatul tűzi ki (határozat 4. a) pontja).

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács a stratégia elfogadását követően több körben írt ki közbeszerzést a fenntarthatósági monitoring indikátorok kidolgozására, műhelytanulmányok készítésére. Az elkészült tanulmányok vizsgálták:

- az emberi erőforrások közül az oktatás szerepét (Csapó-Nikolov-Molnár, 2011);
- a társadalmi erőforrások lehetséges indikátorkészletét (Tárki, 2012);
- a természeti erőforrások lehetséges indikátorkészletét (Env-in-Cent, 2013); és
- a fenntartható fejlődés makrogazdasági mutatóit (Csermely, 2013).

Hazánkban jelenleg a Központi Statisztikai Hivatal ad ki kétévente fenntarthatósági indikátor jelentést a hazai fenntarthatósági helyzet állapotáról, változásáról alapvetően erőforrás megközelítésben, három „pillér” a környezeti, társadalmi és gazdasági erőforrások mentén (KSH, 2013). A KSH által készített jelentés ugyanakkor nem teljes mértékben az NFFS egységes értelmezési kerete mentén gyűjt adatokat, hanem a nemzetközi trendekkel – különösen az EU-s adatközléssel – összehangban rendszerezi az indikátorokat. A KSH adatbázisa jól használható kiindulási alapot jelenthet a kisebb elemszámú, a stratégia nyomonkövetésére jobban alkalmazható kulcsindikátor gyűjtemény kidolgozása során.

A készülő Monitoring Jelentésnek a fenntarthatósági átmenetet mérése céljából az NFFS alapján fontos, de nem egyedüli eleme az indikátorok, különösen a kulcsindikátorok összegyűjtése és értékelése. A Jelentésnek részletes képet kell adni az egyes erőforrások helyzetéről, az NFFS megvalósításának folyamatáról, ennek pedig csupán egy – bár kétségkívül kiemelkedő jelentőségű – szemléltető eszköze a kulcsindikátorok készlete.

4.3 Szakértői értékelés

A szakértői tudásnak a fenntarthatósági monitoring jelentésekben jellemzően nagy szerepe van az eredmények értékelésében és szintetizálásában, továbbá a javaslatok és következtetések készítése során.

A szakértői tudás általában négyféleképpen jelenik meg a monitoring jelentésekben:

- A fenntartható fejlődési stratégiák tisztán szakértői jellegű áttekintése a monitoring jelentések egy önálló típusában, a **peer review** jellegű értékelés során valósul meg. Ilyenkor egy adott ország nemzeti fenntarthatósági stratégiájának felülvizsgálatában nemzetközi szakértői gárda vesz részt. A peer review típusú vizsgálatot a fenntarthatósággal foglalkozó intézmények és folyamatok alapos áttekintésével, a fenntarthatósági stratégia megújítása céljából végzik el (European Commission, 2006).
- A monitoring jelentés készítése során igénybe vett szakértői tudás egy formája az **interjúk** készítése és **workshopok** szervezése, ahol a fenntarthatóság, vagy annak egyes aspektusai (emberi, társadalmi, gazdasági és környezeti erőforrások) területén nagy tapasztalattal és tudással rendelkező szakértők véleményét kéri ki (Infras, 2011; European Commission, 2006).

- További megoldás **szakértők**, szakértői csoportok felkérése egyes tartalmi részekhez **háttér tanulmányok** megírására. Ebben az esetben a szakértői csoportok egy adott területen kutatómunkát, értékelést folytatnak, ami így a jelentést megalapozhatja, szakmai jellegét erősítheti (National Sustainable Development Strategy 2012 Progress Report).
- Szakértői tudás az eredmények **szintetizálására**, a folyamatok és eredmények összekapcsolására is jól alkalmazható. Így például az Eurostat fenntarthatósági monitoring kiadványa az előre meghatározott indikátorok értékelésére szakértői csapatot alkalmazott, akik módszertanilag jól megalapozott struktúrában foglalták össze a fenntarthatóság területén történt előrelépéseket (Eurostat, 2013).

A hazai Monitoring Jelentés elkészítése során az utóbbi két eszköz használata – vagyis a szakértői tudás igénybe vétele háttérelvezések és az eredmények szintetizálása során – kifejezetten fontos, hiszen ezzel erősíthetjük a Jelentés megbízhatóságát és szakmai háttérét. A workshopok és interjúk továbbá segíthetnek a társadalmi elfogadottság és konszenzus elérésében. Ezen eszközök használatára jó példa maga az NFFS elkészítésének folyamata is, ahol a stratégia kidolgozása során is igénybe vett az NFFT külső szakértői tudást, az NFFS elfogadottságát pedig workshopok, konferenciák keretében megvalósuló társadalmi párbeszéd segítette.

4.4 Társadalmi párbeszéd, nyilvánosság

Az ENSZ által kidolgozott, majd 2012-ben megújított Bellagio elvek között az átláthatóság biztosítása a fenntarthatóság felé való átmenet kiemelt értékelési eszközeként jelenik meg. A 2012-es felülvizsgálat során a legfontosabb újításnak tartott transzparencia elve az üzenet mellett annak forrására is komoly figyelmet kíván helyezni. A fenntartható fejlődésben elért eredmények értékelésének megbízhatósága és elfogadottsága ugyanis nagyban múlik a bevont szakértőkön és társadalmi csoportokon is. A transzparencia elve tehát nem csak az adatok, adatforrások és a kutatást végző intézmények esetleges érdekellentéteinek, hanem a végső következtetések indokainak és körülményeinek nyilvánossá tételét is jelenti. Azonban a széles körű társadalmi párbeszéd célja elsősorban a közpolitika és a tudomány közötti optimum megtalálása, nem pedig a közvélemény maximális bevonása.

Ugyancsak fontos az egyensúly a különböző érdekeltségű érintettek bevonása során. Annak érdekében, hogy a bevont szereplők a lehető legtöbb érintett csoportot képviseljék, érdemes a helyi, regionális és központi kormányzat releváns szereplőit felkeresni, szakértő és érintett csoportokat háttérelmzések elkészítésére felkérni, és workshopok, előadások és parlamenti meghallgatások keretében a figyelem középpontjába helyezni a folyamatot.

A társadalmi párbeszéd és nyilvánosság lényegében a folyamat négy részén, négy módon jelenhet meg:

- az előkészítés során a közvélemény és külső szakértői szervezetek bevonásával,
- a folyamat teljesen nyilvánossá tételével,
- egy iteratív párbeszéd folytatásával az érintettekkel a folyamatokról és azok értékeléséről,
- a jelentés utólagos közzétételével és véleményeztetésével.

Az utolsó lépés, a disszemináció különösen fontos: ez magában foglalja a jelentés döntéshozókhöz, miniszterekhez, szakpolitikusokhoz való eljuttatásán túl a társadalmi konzultáció megindítását, a szakértő szervezetek véleményének kikérését is. Ez a lépés azért is fontos, mert ennek mentén szélesebb körben is ismertté tehetjük a jelentés eredményét, ami erősíti annak jelentőségét és elfogadottságát, valamint hatását. Érdemes interneten közzétenni a végső jelentést, workshopok, konferenciák, találkozók keretében megvitatni az eredményeket, és nyilvános nyomkövetési tervet készíteni. (European Commission, 2006)

5. Következtetések a módszertani háttér alapján

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia előrehaladását nyomon követő Monitoring Jelentés kialakításához az alábbi következtetések vonhatóak le:

- A fenntarthatósági nyomkövetés célja a fenntarthatósági stratégia által kitűzött célhoz képest történő elmozdulás értékelése, továbbá a cél elérésében a stratégia és az azt megvalósító intézmények szerepének vizsgálata.
- Több típusú fenntarthatósági jelentés együtt alkot nyomkövetési rendszert, szükséges a jelentések közötti kapcsolat tisztázása.
- A Monitoring Jelentés tartalmára és szerkezetére vonatkozóan nincs hazai és EU-s szintű jogszabályi elvárás.

- Az NFFS azt várja el a Monitoring Jelentéstől, hogy kétévente adjon tájékoztatást a Keretstratégia megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről; kövesse nyomon a Keretstratégia megvalósulását, támogassa az elért eredmények értékelését és erről kétévente tájékoztassa az Országgyűlést.
- A Monitoring Jelentés felépítésében az átláthatóságot és értelmezhetőséget segíti a célkitűzések – intézkedések – eredmények – következtetések tartalmi elemek alkalmazása.
- Az indikátorok bemutatása fontos, de a monitoring jelentés (*progress report*) éppen azzal lesz több, mint egy indikátor jelentés, ha az indikátorértékek egyszerű prezentálásán túl az eredmények, folyamatok és intézmények összekapcsolása és együttesen történő értékelése is megvalósul.
- A nyomonkövetés eszközei között kiemelt a döntés-előkészítés vizsgálata, a hatásvizsgálatok áttekintése.
- A nemzeti folyamatok mellett a nemzetközi kitekintés és a nemzetközi benchmarkok használata mind a külföldi minták, mind a hazai közpolitikai értékelés gyakorlatában bevett eszköz.
- Valamilyen mértékű külső szakértői tudást minden országban igénybe vesznek, és ez a magyar értékelési gyakorlatban is jellemző.
- Az elkészült jelentések elfogadottságát, a fenntarthatósági stratégia ismertségét növelheti a társadalmi párbeszéd lefolytatása a monitoring szakasz során.

A nemzetközi tapasztalatok és a szakirodalom alapján a fenntarthatósági stratégia nyomonkövetési módszertanának meg kell határoznia a vizsgálat intézményi környezetét és szakmai tartalmát. Ehhez a monitoring-rendszernek a következő kulcskérdésekre kell választ adnia:

- Milyen jogi felhatalmazás mellett készül a Jelentés? Ez alapján mi a Jelentés célja?
- Ki fogadja el és ki véleményezi a Jelentést?
- Mennyi erőforrás áll rendelkezésre a Jelentés elkészítésére, mennyi szakértői tudás bevonása szükséges?
- Mi a Jelentés felépítésének vezérelve, mik a Jelentés fontosabb fejezetei?
- Mik a Jelentés során alkalmazandó főbb elemzési módszerek, eszközök?
- Mik a kulcsindikátorok, és ki gyűjti őket?

- Milyen intézmények tevékenységét vizsgálja a jelentés? (Az egyéni és közösségi tevékenységeket is nyomon követi, vagy csak a kormányzatit?)
- Milyen hatása van a Jelentésnek a stratégiára, a minisztériumok működésére?
- Miképp alakítható ki együttműködés a kormányzati szereplők és az NFFT között a Jelentés elkészítése során?
- Milyen egyéb szereplők vonhatók be (pl. civil szervezetek, helyi szereplők) a Jelentés elkészítésébe, véleményezésébe?

Az intézményi kérdések egy részére választ ad az NFFS, részben viszont a szakirodalmi és nemzetközi tapasztalatokra, illetve a hazai jelentések gyakorlatára hagyatkozhatunk a magyar Monitoring Jelentés kialakításakor. A tanulmány III. fejezetét jelentő Monitoring Kézikönyvben mindezek figyelembe vételével határoztuk meg az először 2015-ben esedékes Monitoring Jelentés részletes tartalmát, továbbá a Jelentés elkészítéséhez szükséges lépéseket és az alkalmazandó eszközöket.

III. Monitoring Kézikönyv

1. Bevezetés

Az Országgyűlés a Magyarország Alaptörvényébe foglalt, a fenntartható fejlődés, a jövő nemzedékek lehetőségeinek védelme és a nemzeti erőforrásainkkal való hosszú távú felelős gazdálkodás követelményeinek érvényesítése érdekében 2013 márciusában elfogadta Magyarország 2012-2024-es időszakra szóló Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáját. A 18/2013. (III. 28.) OGY határozat alapján a Keretstratégia (NFFS) célja, hogy:

- hozzájáruljon egy nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóság fogalmáról;
- támogassa a fenntarthatóság felé való átmenet első lépéseinek meghatározását; és
- hosszú távú koncepcióként szolgáljon a közpolitikai döntéshozó-döntéshozási rendszerben.

Az NFFS négy nemzeti erőforrást határoz meg: az emberi, a társadalmi, a természeti és a gazdasági erőforrásokat, amelyek mennyiségének és minőségének megőrzése, gyarapítása minden nemzedék anyagi, szellemi és lelki jólétének elősegítéséhez szükséges. A négy erőforrás fenntarthatósága felé való átmenet elősegítése viszont nem csak politikai és kormányzati kérdés, hanem a társadalom egészének – az egyes személyeknek, családoknak, vállalkozásoknak, civil szerveződéseknek – is feladata.

Az NFFS-t elfogadó kormányhatározat alapján a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) feladata, hogy két évente tájékoztassa az Országgyűlést az NFFS előrehaladásáról Monitoring Jelentés (továbbiakban: a Jelentés) keretében. Jelen Monitoring Kézikönyv a Jelentés tartalmi elemeire és az elkészítés folyamatára tesz javaslatot a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács számára.

2. A Monitoring Jelentés felépítése és az elkészítés folyamata

2.1 A Monitoring Jelentés célja

A Monitoring Jelentés az NFFS előrehaladásának olyan nyomonkövetési eszköze, amely különösen a kormányzat, de minden további, az NFFS által megjelölt szereplő

fenntarthatósági átmenethez köthető tevékenységét is összegyűjti és értékeli az Országgyűlés tájékoztatása céljából. A Jelentés kétévente, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács gondozásában készül, először 2015-ben lesz esedékes. A Jelentés

- láthatóvá teszi a fenntartható fejlődéshez köthető folyamatokat,
- hozzájárul a folyamatok megismeréséhez, értékeléséhez és megértéséhez,
- felhívja a figyelmet a fenntarthatósági kockázatokra és javaslatot tesz azok kezelésére,
- hozzájárul az erőforrások jövő generációk számára való megőrzéséhez, és
- támogatja a Keretstratégia megújítását.

A Monitoring Jelentés készítésére a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiát elfogadó 18/2013 (III. 28.) OGY határozat 3. d) és 4. a) pontjai adnak felhatalmazást. Az elkészült Jelentést tájékoztatási céllal az Országgyűlés elé kell terjeszteni.

A Jelentés Országgyűlés általi elfogadása és nyilvánosságra hozatala elősegíti a fenntartható fejlődés elterjedését a közgondolkodásban, a fenntarthatósági értékrendszer megismerését, amely így az egyéni és közösségi szintű felelősségvállalást is erősíti. Éppen ezért fontos, hogy a Jelentés közérthető módon mutassa be a Keretstratégia elfogadása (illetve a későbbiekben a korábbi Monitoring Jelentés) óta eltelt időszak folyamatait, a Keretstratégia megvalósulását.

Javaslatunk alapján a Monitoring Jelentés egy előrehaladási (*progress report*) jellegű értékelés, amely a helyzetértékelésen túl áttekinti a stratégia végrehajtásához kötődő intézményeket és eszközöket. A Jelentés továbbá egy szakértői értékelés jellegű nyomonkövetési dokumentum, amelyet nem a kormányzat (hiszen a stratégia elfogadója sem a Kormány, hanem az Országgyűlés volt), hanem a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács készít, és a Parlament fogad el.

A Monitoring Kézikönyv (továbbiakban: a Kézikönyv) a Jelentés készítőjének munkáját támogatja. A Kézikönyvben ezért a Jelentés fejezeteihez kapcsolódóan részletesen meghatározzuk a Jelentés készítése során elvégzendő feladatokat, az azokhoz szükséges inputokat és az alkalmazandó elemzési technikákat.

2.2 Monitoring Jelentés felépítése

Az elkészülő Monitoring Jelentés a következő fontosabb tartalmi elemekből áll:

2. ábra: A Monitoring Jelentés felépítése

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

- Jelentés célja;
- Jelentés elhelyezése a fenntarthatósági intézmények között;
- NFFS fenntarthatósági megközelítése: vizsgált időszak legfontosabb célkitűzései; megvalósítás szintjei
- Jelentés felépítése
- Jelentés készítésének módszertana

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata (folyamat monitoring)

- NFFS-t végrehajtó, a fenntarthatósági célokat érintő jogszabályok, stratégiai dokumentumok, és intézkedések áttekintése
- NFFS végrehajtásában részt vevő intézmények tevékenységének bemutatása
- Opcionális: a fenntarthatóság kérdéskörének megjelenése a nyilvánosságban (sajtóelemzés)

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények (eredmény monitoring)

- Emberi, társadalmi, természeti és gazdasági erőforrások részletes elemzése

V. Következtetések és javaslatok

Forrás: Hétfa

A **bevezető** fejezet célja, hogy bemutassa a Jelentés elkészítésének jogi és intézményi körülményeit, a Jelentéssel szemben támasztott főbb elvárásokat, és annak módszertani megalapozását.

A stratégiai monitoring két fő szakértői elemzési feladata 1) az **NFFS megvalósításához kötődő folyamatok elemzése** (azaz a folyamat monitoring); és 2) az **egyres erőforrások területén az NFFS célkitűzései szerint elért eredmények értékelése**, ezáltal pedig az erőforrások fenntarthatósági helyzetelemzése (eredmény monitoring).

A **folyamat monitoring** fejezet két kötelező és egy opcionális elemből áll: egyrésztől áttekinti az NFFS céljait érintő jogszabályokat; másrésztől bemutatja az NFFS-hez köthető intézmények működését; és opcionális eleme a fenntarthatóság fogalmának a közéletben való elterjedtségét, megjelenését vizsgáló sajtóelemzés.

Az **eredmény monitoring** fejezet erőforrásonként bemutatja és értékeli az NFFS céljai szerinti előrehaladást – így különösen a kapcsolódó kulcsindikátorokat, az erőforrásokat

érintő társadalmi-gazdasági folyamatokat, és az erőforrások állapotát jelentősen befolyásoló legfontosabb kormányzati intézkedéseket.

A **következtetések** fejezet a folyamat monitoring és az eredmény monitoring tapasztalatai alapján összegzi a legfontosabb állításokat; üzeneteket és javaslatokat fogalmaz meg az Országgyűlés és a kormányzat számára a fenntarthatóság területén elvégzendő feladatokra; és meghatározza a következő monitoring időszak legfontosabb célkitűzéseit.

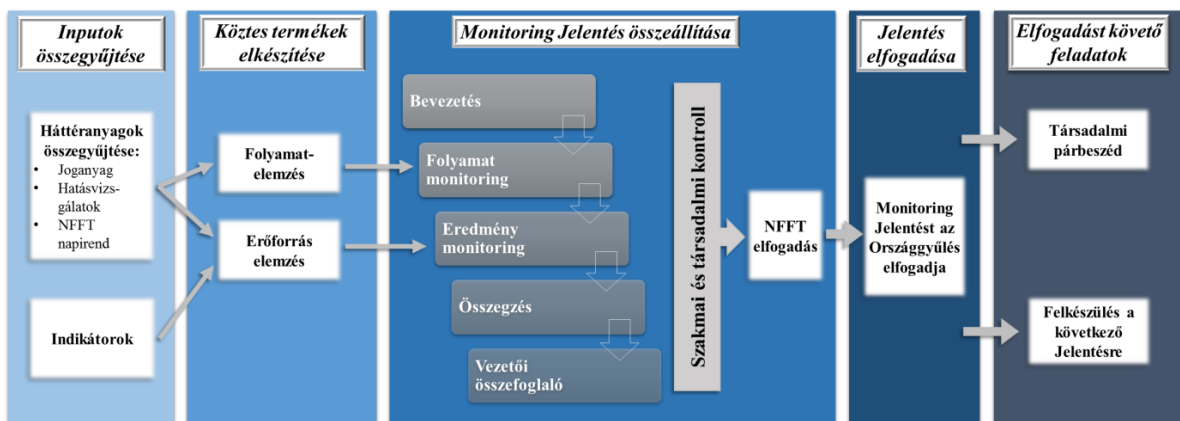
A **vezetői összefoglaló** a Jelentés jól érthető kivonata, amely a Jelentés egészének legfontosabb állításait és eredményeit gyűjti össze rövid, sajtóképes formátumban.

A Jelentés szerkezetét az III/6. fejezetben található Monitoring Jelentés Sablon részletezi.

2.3 Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata

A Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata a következő öt fő lépésre osztható: az inputok összegyűjtése; a köztes elemzések elkészítése; a Monitoring Jelentés fejezeteinek összeállítása; a Jelentés elfogadása; és a Jelentés elfogadását követő feladatok. A Jelentés készítésének folyamata a következő ábrával írható el:

3. ábra: Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata

Forrás: Hétfa

A Monitoring Jelentés első lépéseként össze kell gyűjteni a Jelentés elkészítéséhez szükséges 1) háttéranyagokat (így különösen az NFFS-t végrehajtó joganyagot, az elvégzett hatásvizsgálatokat és az NFFT napirendjét és döntéseit); valamint 2) a fenntarthatósági indikátorok értékeit. A Jelentés két fő elemzési feladata, az NFFS-t megvalósító folyamatok, és a nemzeti erőforrások területén elért eredmények elemzése során először a Monitoring Jelentés szempontjából köztes szakértői anyagok jönnek létre.

A köztes termékekből szintetizálás, és az eredmények összefoglalása, értékelése segítségével áll elő a Monitoring Jelentés szerkezete. Az összeállított Jelentés a szakmai és társadalmi kontroll visszajelzései alapján nyeri el végleges tartalmát. A Jelentést az NFFT annak elfogadását követően az Országgyűlés elé terjeszti. A Jelentés országgyűlési elfogadását társadalmi párbeszéd, majd később a következő (Monitoring, vagy felülvizsgálati Jelentésre) való felkészülés követi.

2.4 A Monitoring Kézikönyv logikája

A Monitoring Kézikönyv a Jelentés fejezeteihez illeszkedik. Így először a bevezető fejezet felépítését részletezi. Ezután a Monitoring Jelentés során elvégzendő két fő szakértői elemzési fejezetét, a folyamat monitoring és az eredmény monitoring elkészítéséhez vezető lépéseket mutatja be. Ezt követi a Jelentés összegző és következtetések fejezete, végül a vezetői összefoglaló elkészítéséhez vezető feladatokat határozza meg.

4. ábra: A Monitoring Jelentés fejezeteinek bemutatása a Monitoring Kézikönyvben

Forrás: Hétfa

A Kézikönyv a fejezetek leírásán túl kitér a Jelentés egészének szakmai és társadalmi kontrolljának elvégzésére (III/4. fejezet); meghatározza a Jelentés elkészítésének projekttervét (III/5. fejezet); és részletesen bemutatja az elkészülő Monitoring Jelentés Sablonját (III/6. fejezet).

3. Monitoring Jelentés részletes bemutatása

A Monitoring Kézikönyv minden fejezet részletezése esetében a következő logikát követi:

- 1) A Monitoring Jelentésben elvárt outputok meghatározása
- 2) A fejezet elkészítése során alkalmazandó módszertani eszközök részletes bemutatása.
- 3) A fejezet elkészítéséhez szükséges inputok felsorolása.

A Kézikönyv megkülönböztet kötelezően elvégzendő és opcionális feladatokat. Az opcionális feladatok színesítik a Monitoring Jelentést, de az előrehaladás mérésének nem elengedhetetlen eszközei. Elvégzésükről a Jelentés készítéséért felelős Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács dönt. Az opcionális feladatokat a Kézikönyv külön jelzi, illetve dőlt betűvel szedi.

A Kézikönyv esetenként hazai vagy nemzetközi jó példák kiemelésére, továbbá kiegészítő információk céljából szövegdobozokat alkalmaz. Ezek a Jelentés elkészítéséhez nyújtanak szakmai segítséget, nem tartalmaznak elvégzendő feladatot.

3.1 Bevezető fejezet

A bevezető fejezet mutatja be a Monitoring Jelentés célját és a Keretstratégiához való viszonyát, a Jelentésnek a fenntarthatósági intézmények – különösen pedig a stratégia nyomonkövetési eszközei között betöltött helyét, valamint a Jelentés elkészítésének módszertanát.

I. Vezetői összefoglaló
II. Bevezetés
III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata
IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények
V. Következtetések és javaslatok

A Monitoring Jelentés Bevezető fejezetének a következőkre kell kitérnie:

- Mi a Monitoring Jelentés célja?
  - Miért készül Jelentés?
  - Mikor készül a Jelentés?
  - Ki készíti és ki fogadja el a Jelentést?
  - Milyen jogszabályi felhatalmazás alapján készül a Jelentés?
- Hogyan helyezhető el a Monitoring Jelentés a stratégiai nyomonkövetési eszközök között? Mi a viszonya a Jelentésnek a 18/2013-as országgyűlési határozatban meghatározott
  - stratégiai felülvizsgálati kötelezettséggel, illetve
  - a fenntarthatósági indikátorok kidolgozásával összehasonlítva?

- Milyen megközelítést alkalmaz a Jelentés a Keretstratégia nyomonkövetésére?
  - Hogyan veszi figyelembe a Jelentés a Keretstratégiában meghatározott, a fenntarthatósági átmenetet elősegítő cselekvőket és felelősöket?
  - Hogyan vizsgálja a Jelentés a Keretstratégiában meghatározott célkitűzések irányába tett lépéseket?
  - A Keretstratégia milyen konkrét fenntarthatósági intézményeket (18/2013-as országgyűlési határozat,⁶⁹ és NFFS 7. fejezet⁷⁰) nevez meg a stratégia végrehajtására? Ezek hogyan jelennek meg a Jelentésben?
  - *Opcionális: Ha van, mi a Jelentés NFFT által kijelölt fókusza (ld. Monitoring Kézikönyv 3.3.3 alfejezet)?*
- Mik a Jelentés főbb fejezetei?
- Mik a Jelentés során alkalmazott módszertani eszközök? A Jelentés
  - milyen adatokra épít?
  - milyen szakértők bevonása mellett készül?
  - milyen szakmai kontroll mellett készül?

3.2 Folyamat monitoring

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósítási folyamatának áttekintése, vagyis a folyamat monitoring két kötelező és egy opcionális elemből áll:

A. Az NFFS-t végrehajtó és a fenntarthatósági célokat érintő

jogszabályok, stratégiai dokumentumok és intézkedések áttekintése;

B. Az NFFS végrehajtásában részt vevő intézmények tevékenységének bemutatása;

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények

V. Következtetések és javaslatok

⁶⁹ Fenntartható fejlődés ügyét érintő kormányzati döntések koordinációjáért felelős államtitkárokból álló testület.

⁷⁰ Társadalmi közbeszéd és vita, a nyilvánosság; társadalmi párbeszéd a gazdaság szereplőivel; (Kormányzati és önkormányzati) döntések előzetes elemzése; tanácskozó (deliberatív) eljárásban hozott helyi, kisregionális döntések; alkotmányos szabályok és azok utólagos védelme; automatikus kormányzás eszközei.

(C.) Elemzés a fenntarthatóság fogalmának közéleti elterjedtségéről és használatáról.

3.2.1 Az NFFS-t végrehajtó és a fenntarthatósági célokat érintő jogszabályok, stratégiai dokumentumok és intézkedések áttekintése

Az NFFS-t végrehajtó joganyag áttekintésének célja, hogy a Monitoring Jelentés képet adjon a fenntarthatósági célokat érintő beavatkozásokról. Az áttekintésnek egy kötelező és egy opcionális eleme van. A Jelentés kötelezően alkalmazandó eszköze a jogszabályok összegyűjtése és fenntarthatósági célok szerint történő statisztikai rendszerezése. *Opcionális eleme pedig a fenntarthatósági célokat érintő legfontosabb ágazati stratégiák és az NFFS közötti célkoherencia elemzése.*

A jogszabályok, határozatok és rendeletek áttekintése, azok statisztikai rendszerezése tematizálja a Monitoring Jelentés készítésének időszakára vonatkozó kormányzati szakpolitikai döntéshozatalt. A Jelentésben ki kell emelni, hogy:

- mely fenntarthatósági célok kaptak nagyobb hangsúlyt – vagyis mely területet érintette a legtöbb jogszabály;
- mely célokhoz kapcsolódott kevesebb joganyag;
- mik voltak a fenntarthatóság szempontjából kiemeltnek tekinthető célokkal foglalkozó államtitkárságok (a legfontosabb szakpolitikai területeket ld. az V/III. Mellékletben) szerint a legfontosabb fenntarthatóságot érintő változások.

A joganyag tartalmi elemzését a folyamat monitoring nem tárgyalja. A kiemelkedő hatású jogszabályokat az eredmény monitoring során, az egyes erőforrásokhoz kapcsolódóan szükséges bemutatni (részletesen lásd erről a Monitoring Kézikönyv 3.3-es alfejezetét).

Az NFFS-t végrehajtó jogszabályok, valamint egyéb határozatok és rendeletek áttekintésének első lépése a szükséges joganyagok összegyűjtése. A Monitoring Jelentés készítéséhez előzetesen összegyűjtendő háttéranyagok a következők:

- deklaráltan az NFFS-hez kapcsolódó kormányzati ágazati stratégiák, hosszabb távú célokat kijelölő programok;
- az NFFS céljaihoz kapcsolódó egyéb kormányzati ágazati stratégiák, hosszabb távú célokat kijelölő programok;
- deklaráltan az az NFFS-hez kapcsolódó jogszabályok és rendeletek;

- az NFFS céljaihoz kapcsolódó egyéb jogszabályok és rendeletek;
- a fenntarthatóságot érintő EU-s irányelvek, nemzetközi szerződések és azok ratifikálása.

A Monitoring Jelentés elkészítéséhez államtitkári szinten kell összegyűjteni az NFFS céljaihoz kapcsolódó, az adott államtitkárság szakmai kompetenciájába tartozó, a monitoring jelentés kétéves időszakára elfogadott jogszabályokat, rendeleteket, határozatokat.

A joganyag összegyűjtését a V/I. melléklet támogatja. Az V/I. melléklet tartalmazza az NFFS előzetes fenntarthatósági hatásvizsgálati módszertanában (Hétfa, 2013) azonosított fenntarthatósági célokat (az alábbiakban a 8. táblázat második oszlopa), illetve e fenntarthatósági célokhoz kapcsolódóan, az NFFS-ben a Keretstratégiát megvalósító szereplők⁷¹ számára különösen nevesített fenntarthatósági feladatokat. A központi és helyi kormányzás feladatait a táblázat utolsó oszlopa tartalmazza.

A minisztériumoktól az V/I. mellékletben meghatározott fenntarthatósági célonként államtitkársági szinten kell összegyűjteni a célokhoz kapcsoló jogszabályokat, illetve a stratégiai jellegű dokumentumot elfogadó egyéb határozatokat és rendeleteket. A V/I. melléklet utolsó oszlopa a fenntarthatósági célok értelmezését, pontosítását segíti a megfelelő kapcsolódó joganyag összegyűjtése érdekében.

Az alábbi táblázat az emberi erőforrások demográfiai célterületének fenntarthatósági céljainak példáján keresztül mutatja be a jogszabályok összegyűjtésére alkalmas formátumot.

5. táblázat: Példa az NFFS-t végrehajtó és a fenntarthatósági célokat érintő jogszabályok, stratégiai dokumentumok és intézkedések összegyűjtésére alkalmas sablonra

	Fenntarthatósági cél	Központi és helyi kormányzat feladata különösen	Államtitkárság tevékenységéhez kapcsolódó jogszabályok, stratégiai jellegű határozatok, rendeletek
<i>Demográfia</i>	Párkapcsolat és család értékeinek támogatása	A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása.	

⁷¹ Az NFFS alapján a stratégia végrehajtásának szintjei a következők: család és egyén, vállalkozások, civil szervezetek és vallási közösségek, helyi és központi kormányzat.

Egészségi állapot	Elvándorlás lefékezése	Versenyképes munkabérek biztosítása, járulékkedvezmények, a munka értékének növelése, foglalkoztatás támogatása a kritikus elvándorlással rendelkező szakmáknál.	
	Népességfogyás lassítása a születések számának növelésével	Születések számának növelése egy stabil és kiszámítható családtámogatási rendszer és az egészségügy segítségével, bölcsődék létrehozásával; gyermekvállalás beszámítása a nyugdíjba.	
	Bevándorlás kulturális és társadalmi problémáinak kezelése	A bevándorlás kulturális, társadalmi problémáit kezelő bevándorlási politikai kialakítása.	
	Idős emberek társadalmi aktivitása	Az idősek aktivitásának növelése a társadalmi együttműködésben való lehetőségük biztosításán és az ellátó rendszer modernizációján keresztül.	
...	...	...	

Forrás: Hétfa

A legfontosabb jogszabályok azonosítását támogatandó, a fenntarthatósághoz leginkább kapcsolódó szakpolitikai területen működő államtitkárságok (a szakpolitikai területeket lásd az V/III. mellékletben) számára további feladat, hogy az álláspontjuk szerint a fenntarthatóságot leginkább érintő, legfeljebb három jogszabályt jelöljék meg az adatközlés során. Ezek a jogszabályok a folyamat monitoring és később az eredmény monitoring keretében is az elemzés kiemelt vizsgálati témáját jelentik.

A 2013. december 31-én elfogadott 2037/2013. kormányhatározat a vidékfejlesztési minisztert hívja fel arra, hogy az érintett miniszterek bevonásával kétévente készítsen összefoglaló tájékoztatást a Keretstratégia megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácson keresztül az Országgyűlés számára. A kormányhatározatban meghatározott feladat tehát éppen a Monitoring Jelentés készítéséhez szolgáltat inputot. Így az NFFT és a Vidékfejlesztési Minisztérium együttműködése segítségével, a jelen Monitoring Kézikönyv V/I.-es Mellékletben megjelölt tartalommal történik a fenntarthatóságot érintő joganyag azonosítása.

A joganyag áttekintésének eredményeképp egy olyan adatbázis jön létre, amelyben a monitoring ciklusban elfogadott legfontosabb fenntarthatóságot érintő jogszabályok, határozatok és rendeletek megtalálhatók; és ezek az NFFS céljai, illetve a felelős minisztériumok (vagy államtitkárságok) szerint mátrixba rendszerezettek.

Célkoherencia elemzés

Az NFFS-t végrehajtó joganyag áttekintésének *opcionális eleme az NFFS céljaihoz kötődő legfontosabb stratégiák célkoherencia elemzése*. A célkoherencia elemzés ütközteti az NFFS fő céljait az adott ágazat stratégiai céljaival, így megállapítható, hogy a szakpolitikai fejlesztési irányok az NFFS céljait erősítik, nem befolyásolják, vagy azok megvalósítása ellen hatnak.

A következő ágazatok stratégiáit kell összegyűjteni és ütköztetni az NFFS-sel:

• oktatás, • demográfia, • bevándorlás politika, • kutatás-fejlesztés és innováció, • társadalmi szolidaritás, • kultúra és nemzeti összetartozás, • egészségügy,	• gazdaságfejlesztés, • vidékfejlesztés, • energiagazdálkodás, • környezetvédelem, • fejlesztéspolitikai tervezési dokumentum.

3.2.2 Az NFFS végrehajtásában részt vevő intézmények tevékenységének bemutatása

Az NFFS végrehajtásában részt vevő intézmények tevékenységét bemutató fejezet célja, hogy a Monitoring Jelentés visszajelzést adjon az Országgyűlésnek a fenntarthatósághoz köthető intézmények működésének eredményeiről, bemutassa az alkalmazott jó gyakorlatokat. Az alfejezet keretében vizsgálandó intézmények köre a következő:

- alkotmány és Alkotmánybíróság;
- Országgyűlés és intézményei;
- Alapvető Jogok Biztosa;
- Kúria;
- Kormányzat és intézményei;
- önkormányzatok;
- nem állami szereplők: vállalkozások, civilek és vallási közösségek;
- nemzetközi intézmények.

A Monitoring Jelentésben be kell mutatni a fenntarthatósági intézmények működésének legfontosabb, az NFFS megvalósításához kötődő eredményeit, kezdeményezéseit. Az intézmények elemzése során alkalmazandó fő módszertani eszköz a dokumentumelemzés, illetve a szakértői interjúk készítése.

Alkotmányos szabályok és az Alkotmánybíróság

Magyarország Alaptörvényébe foglalt a jövő nemzedékek lehetőségeinek védelme és a nemzeti erőforrásokkal való hosszú távú felelős gazdálkodás követelménye. Az Alaptörvény a fenntarthatósági célokat szem előtt tartva megállapít fenntarthatósági korlátokat, illetve célokat. Az alkotmányos szabályok olyan általános céloknak tekinthetők, amelyek a jogszabályalkotás egészére korlátozó hatással vannak.

Az Alkotmánybíróság legfőbb feladata a törvények Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata, emellett azonban számos egyéb ellenőrző és bíráló funkciót is betölt (így például a jogszabályok nemzetközi szerződésekkel való összeegyeztethetőségének ellenőrzése, népszavazás Országgyűlés általi elutasításának felülvizsgálata vagy a vallási tevékenységet végző szervezetek elismeréséről szóló döntések vizsgálata). Döntései két módon hathatnak a fenntarthatóságra: egyrészt felügyeleti szervként örködni kell az állampolgárok és a társadalmi szervezetek számára biztosított jogszabályi keretek, az egyéni tulajdon és a szerződéskötés szabadsága felett, másrészt az Alkotmánybíróság elé került törvények kapcsolódhatnak az NFFS-ben megnevezett célokhoz.

Az Alkotmánybíróság fenntartható fejlődési célokkal összefüggő döntései

Az Alkotmánybíróság az elmúlt években tevékenysége során érintette például az államadósságkorlát, a költségvetési hiány, a nyugdíjpolitika vagy az emberi jogok kérdését, ezáltal gyakorolva hatást a fenntartható fejlődés kérdéskörére.

A Monitoring Jelentés során be kell mutatni:

- a fenntarthatósági célokhoz kapcsolódó alkotmányos szabályokat,
- és az Alkotmánybíróság ezekhez kapcsolódó végzéseit, határozatait.

Az áttekintéséhez egyrészt az NFFS-ben felsorolt alkotmányos szabályok; másrészt pedig az összegyűjtött jogszabályok áttekintése szolgál inputként.

Országgyűlés és intézményei

Az Országgyűlés elsősorban a jogszabályok elfogadásával járul hozzá az NFFS végrehajtásához. Az Országgyűlés emellett intézményein keresztül foglalkozik a fenntarthatóság kérdésével, a Keretstratégia végrehajtásával. Az NFFS-t érintő legfontosabb intézmények:

- az Országgyűlés fenntartható fejlődés területén mandátummal rendelkező bizottsága;
- a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács

Országgyűlés fenntartható fejlődéssel foglalkozó bizottsága

A fenntartható fejlődés területén mandátummal rendelkező parlamenti bizottság – 2010 óta a Fenntartható Fejlődés Bizottsága (FFB) – feladata a fenntartható fejlődés koncepciójának érvényesítése a parlamenti jogalkotás területén.

A **Fenntartható Fejlődés Bizottsága** az egyik legrégebbi parlamenti bizottságnak számít, hiszen, bár neve többször változott, 1985-ben hívták életre az első környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozó jogelődjét. Az FFB létrehozása nem kötelező, azonban a pártok közötti konszenzus eredményeként minden ciklusban megalakul. A jelenleg 21 főből álló szervezet főképp környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozik, bizonyos területeknek külön albizottságot szentelve – ezek közül a legaktívabb az Energiaügyi Albizottság.

A bizottság a környezetvédelemmel, és így a fenntartható fejlődéssel legbehatóbban foglalkozó parlamenti intézmény, ami figyelemmel követi és megvitatja a témát érintő aktuális kérdéseket, valamint fontos, legfőképp döntés-előkészítő, szakmai egyeztető szerepet játszik az Országgyűlés jogalkotó tevékenységében. Ilyen módon a jogszabályi változások tekintetében a Bizottság a fenntartható fejlődés terén legközvetlenebb érdekérvényesítő erővel és hatáskörrel rendelkező intézmény. Ez alapján a Monitoring Jelentésben meg kell vizsgálni – az NFFS-sel való összhanggal együtt:

- a fenntarthatóságot érintő témákban kiadott állásfoglalásokat, határozatokat és egyéb kezdeményezéseket,
- az egyéb kormányzati intézményekkel és a civil szervezetekkel való kooperáció eredményét, és
- a Bizottság nemzetközi szintű – különösen a környező országokkal való – együttműködéseit.

A Fenntartható Fejlődési Bizottságának 2010-14-es tevékenységének rövid összefoglalása

Az 2010-14-es ciklusban a Bizottság aktívan részt vett a fenntarthatósági átmenet elősegítésében. A számos megtárgyalt törvényjavaslat, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, a Biodiverzitás Stratégia vagy a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia terén való közreműködésükön túl a magyar Országgyűlés a Bizottság indítványára elfogadta a genetikailag módosított szervezetektől mentes Alpok-Adria kezdeményezéshez való csatlakozásról szóló 74/2011. (X. 14.) OGY országgyűlési határozatot is. Rendszeresen áttekintették a parlagfű-szennyezettség, a hulladékgazdálkodás, a paksi atomerőmű vagy a levegő szállópor koncentrációjának (PM10) csökkentésére vonatkozó program helyzetét, valamint tematikus ülések keretében megvitatták többek között a kolontári katasztrófát, az árvízi helyzetet, a jódizotóp-szennyezést, a vízügyi intézményrendszer átszervezését és a kárpát-medencei nemesfémbányászat kérdéseit is. Rendszeresen egyeztetéseket folytattak a civil szervezetekkel, így például az Energiaklubbal vagy a Levegő Munkacsoporttal, a kooperáció eredményeképp pedig 2010-ben elfogadták a PM10 csökkentésére vonatkozó programot. A Bizottság igyekezett megerősíteni a környező országokkal való kapcsolatokat is, szem előtt tartva a fenntarthatóság országhatárokon átnyúló aspektusait.

Az FFB szerepének Monitoring Jelentésben való megjelenítését könnyíti a Bizottság parlamenti ciklus végén rendszeresen kiadott összefoglalója, amelyben jelentést tesz kötelező és nem kötelező tevékenységeiről.

Az FFB tevékenységének Monitoring Jelentésben való megjelentetéséhez át kell tekinteni a Bizottság beszámolóit, ezen felül pedig szükség esetén a honlapján⁷² megtalálható határozatokat és állásfoglalásokat, illetve a bizottsági munka háttérének feltárása érdekében opcionálisan érdemes interjút készíteni annak vezetőjével.

NFFT

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács az NFFS kidolgozója, a fenntarthatóság „őre”, a fenntarthatósággal kapcsolatos tervezési és egyeztetési folyamatokkal foglalkozó szervezet.

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács létrejötte és célja

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot az Országgyűlés 2008-ban hozta létre, a Parlament teljes egyetértése mellett. A 100/2007. (XI. 14.) és 57/2008. (V. 22.) OGY határozatokkal

⁷² http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_biz.keret_frissit?p_ckl=39&p_biz=A345

létrejött Tanács érték- és érdekegyeztető, tanácskozó testület – a parlamenti pártok, a kormány, a tudomány, a gazdasági élet, az egyházak és a civil szervezetek képviselőinek fóruma.⁷³ Az NFFT célja, hogy elősegítse Magyarországon a fenntartható fejlődés megvalósulását, vagyis a fenntartható fejlődés elvei alapján összhangba hozza az emberek megélhetését, a természeti erőforrások szűkösségét és a gazdasági érdekeket.⁷⁴

Az NFFT feladata, hogy tájékoztassa az országgyűlési képviselőket a Parlament elé kerülő előterjesztések (szakpolitikai stratégiák, programok, illetve törvényjavaslatok) fenntarthatósági kockázatairól, hatásairól, továbbá részt kell vállalnia a közvélemény informálásában, a fenntartható fejlődési nemzeti stratégiánk kialakításában.⁷⁵

A Tanács napirendjére tűzi a legfontosabb fenntarthatósághoz köthető szakpolitikai témákat, a fontosabb jogszabályokat és stratégiákat, így az NFFT ülései napirendjének áttekintése jó kiindulópontja lehet a monitoring ciklus fontosabb fenntarthatósághoz köthető kormányzati eseményeinek, intézkedéseinek azonosításához, értékeléséhez.

Az NFFT állásfoglalásainak, ajánlásainak és véleményeinek tartalma ezzel párhuzamosan a fenntarthatósággal foglalkozó intézmények tevékenységének értékelésének áttekintését jelenti. Az NFFT ülések során hozott döntések az erőforrások helyzetére – pozitív és negatív elmozdulásokra, kockázatokra – hívják fel a figyelmet.

Az NFFT tevékenységének áttekintése eredményeképp a következő kérdésekre kell válaszolnia a Monitoring Jelentésnek:

- A napirendje alapján mely erőforrásokkal foglalkozott a legtöbbet az NFFT?
- Milyen témában, mely fenntarthatósági célhoz kapcsolódóan adott ki állásfoglalást az NFFT?
- Állapított-e meg kockázatot, kritikus fenntarthatósági célterületet a Tanács, és ha igen, milyen területen?
- Van-e visszacsatolás arról, hogy az NFFT ajánlásait milyen mértékben veszik figyelembe a jogalkotás során?

⁷³ <http://nfft.hu/a-fenntarthato-fejlodesrol/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma/gazdasagi-eroforras/>

⁷⁴ <http://nfft.hu/nfft/az-nfft-tiszteletbeli-elnoke/>

⁷⁵ <http://nfft.hu/a-fenntarthato-fejlodesrol/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma/gazdasagi-eroforras/>

A fentiek alapján a Monitoring Jelentés készítése során elvégzendő feladatok a következők:

- NFFT napirendjének áttekintése a fontosabb kormányzati témák azonosítása céljából
- NFFT döntéseinek (vélemények, ajánlások, állásfoglalások) tartalmi áttekintése a következő szempontok szerint:
  - fenntarthatósági szempontból támogatja, vagy kritizálja a vizsgált előterjesztést a Tanács?
  - mely erőforrás területén jelez kockázatot a döntés?
  - javasol-e módosítást a Tanács?
  - a javaslatnak van-e valamilyen következménye?

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Az Alapvető Jogok Biztos Hivatalának (AJBH) legfőbb feladata, hogy az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszasságokat kivizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen. Az AJBH kizárólag a Parlamentnek felelős, így eljárása során független, intézkedéseit kizárólag az Alkotmány és a törvények alapján hozza meg.

A Biztosnak jelenleg két helyettes biztosa van, akik figyelemmel kísérik a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését. Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 3/f) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a fenntartható fejlődés Országgyűlés által elfogadott stratégiájának megvalósulását.

Az Alapvető Jogok Biztosának eszközei a következőkben foglalhatóak össze (AJBH 2013):

- Ajánlást tehet a visszasságot előidéző szerv felügyeleti szervének az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság orvoslására, vagy kezdeményezheti az érintett szerv vezetőjénél a visszasság orvoslását.
- Indítványozhatja az Alkotmánybíróságnál egy jogszabály alkotmányellenességének vizsgálatát.
- Kezdeményezheti ügyészi óvás benyújtását, felelősségre vonásra irányuló eljárást, vagy

szabálysértési illetve fegyelmi eljárás megindítását, és büncselekmény észlelése esetén köteles büntetőeljárást kezdeményezni.

- Javasolhatja a jogalkotásra jogosult szervnek a jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását, és végső intézkedésként az egyébként nem rendezhető ügyet – éves beszámolója keretében – az Országgyűlés elé terjeszti

A Monitoring Jelentésben az NFFS nyomonkövetésével összhangban arra kell kitérni, hogy:

- Milyen országos szintű fenntarthatósági témával foglalkozott a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyettes a Monitoring Jelentés ciklusa alatt?
- A Biztoshelyettes hány esetben fogalmazott meg jogalkotási javaslatot, és azt milyen fenntarthatósági célhoz kapcsolódóan tette?
  - Volt-e következménye a jogalkotási javaslatnak?
- Köthető-e valamilyen országos szintű, speciális figyelemfelhívó kiadvány, kampány a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyetteshez?

A Biztos és helyettesei munkájáról az évente megjelenő, az Alapvető Jogok Biztosának és helyetteseinek elmúlt évi tevékenységéről szóló beszámolók adnak információt. Ezen felül szükség esetén a Monitoring Jelentés készítése során személyes interjúk keretében szerezhetők adatok a Biztoshelyettes elmúlt két évének eredményiről.

Kúria

A törvényhozás mellett az igazságszolgáltatás hatalmi ága, a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) tevékenysége is érinti a fenntarthatóságot. A Kúria legfőbb feladataként többek között elbírálja a törvényszék, valamint az ítéletábla határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot, illetve a felülvizsgálati kérelmeket és eljár egyéb, hatáskörébe tartozó ügyekben.

A Legfelsőbb Bíróság tevékenysége során közvetett módon találkozhat a fenntartható fejlődés elemeivel, legfőképp pedig működése során kell érvényesítenie az NFFS-ben a jogrendszerrel szemben megjelölt elvárásokat. Ennek elemeként a Kúria 2013-ban meghatározott stratégiájában (Kúria, 2013) kitűzte a fenntarthatóság társadalmi, gazdasági és kis részben környezeti aspektusában való érintettségéből fakadó működési elveit. A Monitoring Jelentés összeállítása során át kell tekinteni, hogy a Kúria tevékenysége során mennyiben felelt meg az NFFS jogrendszerrel szemben, valamint saját stratégiájában

támasztott követelményeinek, mely utóbbihoz át kell tekinteni a Kúria elnökének éves beszámolóit.

Kormányzat és intézményei

A kormányzat fenntarthatóságához köthető tevékenységeit az elfogadott jogszabályok vizsgálatán túl

- egyrészt a fenntarthatóság szempontrendszerének a döntéshozás folyamatába való beépülésén;
- másrészt pedig a kormányzati intézmények és háttérszervezetek tevékenységén keresztül kell megvizsgálni a Monitoring Jelentésben.

Döntések előzetes elemzése: hatásvizsgálatok áttekintése

Az NFFS 7.3-as fejezete javasolja, hogy a kormányzati és önkormányzati döntések előkészítése során szükséges vizsgálni az adott döntés hosszú távú, a nemzeti erőforrásokra gyakorolt hatását, a vizsgálati eljárás mélysége és bonyolultsága pedig igazodjon a döntés lehetséges hosszú távú hatásainak mértékéhez, súlyához.

A Monitoring Jelentésben a fenntarthatósági kritériumok a jogalkotásba és a döntéshozatalba való beépülését az előzetes és utólagos hatásvizsgálatokon keresztül kell értékelni. A Jelentés a hatásvizsgálatokat kvantitatívan, a fenntarthatósági szempontok figyelembe vétele mentén végzi el. A Jelentésben minimálisan össze kell gyűjteni és át kell tekinteni az elkészült:

- egyszerű és részletes előzetes fenntarthatósági vizsgálatokat;
- normál jogszabályi hatásvizsgálatokat.

Az NFFT megbízásából 2013-ban készült el az **egyszerű és a részletes előzetes fenntarthatósági vizsgálat (EFV) módszertana** (Hétfa 2013). Az egyszerű EFV a jogszabálytervezetek gyors értékelését teszi lehetővé, míg a részletes EFV egy szakértői elemzési anyag, amelyet jelentős fenntarthatósági vonatkozású jogszabályoknál érdemes készíteni.

Egyszerű és részletes előzetes fenntarthatósági vizsgálat⁷⁶

Az **egyszerű EFV** célja, hogy egy előterjesztés által érintett fenntarthatósági szempontokat rövid idő alatt, közérthető megközelítéssel fel lehessen térképezni. Az egyszerű EFV logikai felépítése a következő:

1. A négy alapvető erőforrás mentén a fenntarthatóság szempontjából fontos fenntarthatósági célok megfogalmazása.
2. Fenntarthatósági célok hatásmátrixának kialakítása, annak mérésére, hogy a tervezett beavatkozások megfelelő irányúak-e, vagyis közelebb visznek-e a Keretstratégia által kijelölt célok megvalósulásához.
3. Az emberi – társadalmi – környezeti – gazdasági dimenziók mentén összegző szempontrendszer felépítése.

Az egyszerű EFV elkészítését fenntarthatósági hatásvizsgálati munkalap segíti, így kitöltése gyors és informatív eredménnyel zárul.

A **részletes EFV** célja, hogy szakértők bevonásával és tudományos megalapozottságú módszertan felhasználásával

- megvizsgálja jogszabálytervezetek, stratégiai, tervezési és programdokumentumok összhangját az NFFS-sel,
- azonosítsa a belőlük fakadó legfontosabb kockázatokat, amelyek a fenntarthatósági célok elérését veszélyeztetik,
- javaslatokat fogalmazzon meg e kockázatok mérséklésére, és ennek révén segítse a fenntarthatósági célok érvényesítését a megszülető kormányzati és törvényhozói döntésekben.

Tartalmi szempontból kétfajta jogszabály-tervezetről lehet érdemes részletes EFV-t készíteni:

- Olyan kormányzati beavatkozást megalapozó jogszabálytervezet, stratégiai, terv- vagy programdokumentum, amelynek az előzetes EFV alapján nemzeti szinten jelentős negatív hatásai várhatók egy vagy több fenntarthatósági dimenzióban.
- Olyan átfogó stratégiai, tervezési vagy programdokumentum, amely a kormányzati tevékenységek széles köre (vagy akár egésze) számára jelöl ki irányokat, célokat, és emiatt elvárható, hogy tükrözze és hitelesen érvényesítse az NFFS célrendszerét.⁷⁷

⁷⁶ Hétfa (2013)

⁷⁷ Jelenleg az EFV-eket még nem alkalmazza a közigazgatás.

A kétéves monitoring ciklus során át kell tekinteni, hogy

- az apparátus ismeri-e fenntarthatósági hatásvizsgálat módszertanát?
- hány darab egyszerű EFV készült? Ez az elfogadott jogszabályok hány százalékát teszi ki?
- hány darab részletes EFV készült? Ezek
  - milyen felhatalmazás alapján készültek?
  - milyen témában készültek?
  - milyen makroszintű kockázatokat állapítottak meg?
  - történt-e intézkedés a kockázatok kezelésére az elérhető információk alapján?

Az előzetes fenntarthatósági vizsgálatok áttekintése mellett a Monitoring Jelentés kötelező eleme a 24/2011. (VIII. 9.) **KIM rendelet szerinti jogszabályi hatásvizsgálatok áttekintése**. A jogszabályok készítése során kötelezően kitöltendő hatásvizsgálati lap fenntartható fejlődésre vonatkozó kérdése mindössze az intézkedés esetleges környezeti és természeti hatásainak számba vételére utal, nem pedig az NFFS-ben rögzített – társadalmi, gazdasági, emberi és természeti – erőforrásokra, ennek ellenére a hatásvizsgálati lapok statisztikai és minimális tartalmi vizsgálata képet ad arról, hogy a jogszabályok előkészítői figyelembe veszik-e a fenntarthatóság követelményeit, az NFFS szempontjait.

24/2011. (VIII. 9.) KIM rendelet az előzetes és utólagos hatásvizsgálatról

Az előzetes és utólagos hatásvizsgálatok elkészítésének kötelező, meghatározott módszertani sablon alapján végzendő rendszere a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 30. § (3) bekezdése alapján került itthon bevezetésre. Az előterjesztésekhez kapcsolódó 24/2011. (VIII. 9.) KIM rendelet szerinti hatásvizsgálati lap fontos eszköze a döntéshozó számára a döntés várható hatásainak a lehető legteljesebb körben számszerűsített és összehasonlító módon történő bemutatására.⁷⁸

A jogalkotási törvény rendelkezéseinek megfelelően a hatásvizsgálat során vizsgálni kell a tervezett jogszabály valamennyi jelentősnek ítélt hatását, beleértve a társadalmi, gazdasági, költségvetési hatásait, környezeti és egészségi következményeit, az adminisztratív terheket befolyásoló hatásait, valamint a jogszabály megalkotásának szükségességét, a jogalkotás

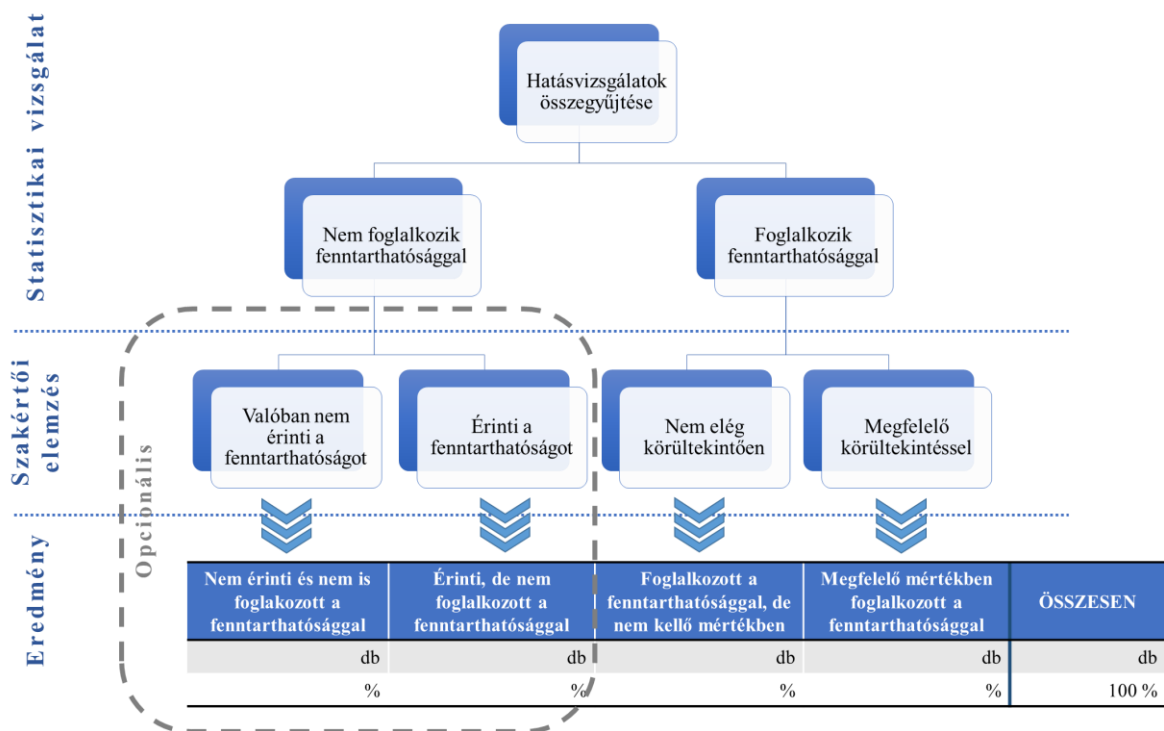
⁷⁸ Ld. <http://hatasvizsgalat.kormany.hu/download/4/48/20000/altalanos.pdf>

elmaradásának várható következményeit és a jogszabály alkalmazásához szükséges személyi, szervezeti, tárgyi és pénzügyi feltételeket.

A Monitoring Jelentésben azt kell bemutatni, hogy az elkészült és elérhető hatásvizsgálati lapok:

- hány százaléka nem foglalkozik a fenntarthatósággal? *Opcionálisan vizsgálható, hogy ezek közül*
  - hány százalék valóban nem érinti a fenntarthatóság NFFS szerinti értelmezését?
  - hány százalék érinti a fenntarthatóságot, de a hatásvizsgálat ennek ellenére nem foglalkozik vele
- hány százaléka foglalkozik a fenntarthatósággal? Ezek közül
  - hány százalék tesz az NFFS szempontjából releváns állításokat?
  - hány százalék hivatkozik az NFFS-re?

5. ábra: A jogszabályi hatásvizsgálatok áttekintésének folyamata és az eredmények megjelenítése

Forrás: Hétfa

Fenntarthatóság a német szövetségi parlament előtt

Németországban 2010 óta kötelező a törvénytervezetekhez és rendeletervekhez kapcsolódóan elkészíteni azok fenntarthatósági hatásvizsgálatát. A hatásvizsgálatok rendszeres monitorozásával megbízott szövetségi parlamenti fenntartható fejlődés tanácsadó bizottsága a bevezetés utáni közel másfél év során elkészített hatásvizsgálatokat értékelte 2011 júniusáig bezárólag.

Ez alatt 306 kormányzati előterjesztést vizsgáltak meg, amelyeknek 69 százaléka foglalkozott a fenntartható fejlődés kérdéskörével. Ezen hatásvizsgálatok 64 százaléka kellően indokolt és elfogadható volt. A bizottság értékelése szerint a vizsgált előterjesztésekhez készített fenntarthatósági hatásvizsgálatok mindössze 44 százaléka volt bizonyult elfogadhatónak, míg a maradék 56 százalék esetében nem történt meg a kellően megalapozott fenntarthatósági hatásvizsgálat.

Érdeemes megemlíteni ugyanakkor, hogy a vizsgált periódus során a parlamenti tanácsadó testület szervezésében 2010. december 1-jén sor került a szövetségi kormányzat tagjaival egy zárt ülésre, amely a fenntarthatósági hatásvizsgálatok előzetes értékelésére szolgált.

A testület jelentése szerint jelentős javulás állt be a fenntarthatósági hatásvizsgálatok minősége terén: míg az ülés előtt mindössze az előterjesztések 62 százalékában volt bármilyen utalás a fenntarthatósági szempontokra, azt követően már 80 százalékuk tartalmazott ilyen jellegű referenciát. Szintén jelentős előrelépésnek tudható be, hogy a kellő körültekintéssel készült fenntarthatósági hatásvizsgálatok aránya 37 százalékról 56-ra nőtt (Parliamentary Advisory Committee on Sustainable Development 2011).

Az előzetes fenntarthatósági vizsgálaton és a jogszabály hatásvizsgálaton felül a Monitoring Jelentés *opcionális esetben* vizsgálhatja továbbá az elkészült:

- stratégiai környezeti vizsgálatokat,
- területi hatásvizsgálatokat,
- kiemelt beruházások hatásvizsgálatait,
- utólagos hatásvizsgálatokat.

Ezen hatásvizsgálatok esetében a Monitoring Jelentésben a következőkre kell kitérni:

- a hatásvizsgálat megállapít-e fenntarthatósági hatásokat?
- amennyiben igen, akkor hivatkozik-e az NFFS-re?

A hatásvizsgálatok mélyebb tartalmi elemzése az egyes erőforrásokhoz kötődően lehet indokolt.

Példa a Stratégiai Környezeti Vizsgálatra

Stratégiai Környezeti Vizsgálatok minden operatív programhoz, azok módosításához és a hozzájuk kapcsolódó akciótervekhez is készültek. Ezekről általánosságban elmondhatjuk, hogy a környezeti mellett fenntarthatósági értékelést is magukba foglalnak.

Ehhez hasonló a Nemzeti Vidékstratégia Környezeti (Magyar Természetvédők Szövetsége, 2011) vizsgálata, amely nemcsak környezeti, hanem társadalmi és gazdasági szempontok számbavételével is foglalkozott.

Szintén jó példa a dunai hajózhatóság javítását szolgáló projekthez készített környezeti vizsgálat (VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., 2009), amely általános fenntarthatósági szempontokat is vizsgál, így a projekt turisztikai, életminőségi és gazdaságfejlesztési vonzatait.

Példa a kiemelt beruházások vizsgálatára: a Londoni Olimpiai Játékok

A 2012-es Londoni Olimpiai Játékok egyik fő marketingüzenete volt a beruházás fenntarthatóságának maximalizálására történő törekvés. Számos tanulmányban foglalkoztak az olimpiai helyszínek létrehozásának fenntarthatósági kritériumaival, mind környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból. A tanulmányok mellett a megvalósítás során is – kezdve a beszerzésektől a kivitelezésen át az esemény alatti és azt követő működtetésig – a fenntarthatósági szempontok igen messzemenően figyelembe vették.

Mindezzel párhuzamosan a londoni nyári játékokhoz kapcsolódó beruházások esetében végeztek el először az Olimpiai Játékok Hatásvizsgálatát, amely célja a környezeti szempontok vizsgálata és a fenntartható fejlődés kritériumrendszerének erősítése a sportban. A vizsgálat 12 évre terjed ki, az előzetes és az utólagos hatásvizsgálatot összesen 120 indikátorral támogatja. A vizsgálat a játékokhoz kapcsolódó beruházás fenntarthatóságát – mondhatni teljes körűen, azaz – gazdasági, társadalmi és kulturális, valamint környezeti szempontok mentén vizsgálja (University of East London, 2010; PricewaterhouseCoopers, 2005).

Példa az utólagos hatásvizsgálatra: Ausztria-Svájc Európai Bajnokság, 2008

A 2008-as Európa Bajnokság rendezői önként vállalták a rendezvényhez kapcsolódó fenntarthatósági stratégia elkészítését, majd a kijelölt célok teljesülésének értékelését – mintegy utólagos hatásvizsgálatként. Ez esetben is három fő fenntarthatósági szempont mentén zajlott a vizsgálat: környezeti, gazdasági és társadalmi-kulturális tengelyek mentén. Noha a stratégia

viszonylag későn, a sporteseményt megelőző évben készült el és ezáltal nem minden cél teljesítése sikerült a szükséges tervezési és költségvetési folyamatok miatt, a bajnokság mérlege fenntarthatósági szempontból pozitívan értékelhető a vizsgált 12 témát érintő 60 intézkedés fényében (Federal Office for Spatial Development ARE, 2008).

Kormányzati intézmények tevékenysége

A Monitoring Jelentésben a kormányzat tevékenységének áttekintése keretében a jogszabályok és a döntéshozatal korábbiakban bemutatott fenntarthatósági szempontú áttekintésén túl az NFFS-ben, illetve az NFFS-hez kötődő jogszabályokban nevesített intézmények tevékenységét is meg kell vizsgálni. Ilyen intézmények különösen

- a 18/2013 országgyűlési határozat 3. pontjában nevesített, „a fenntartható fejlődés ügyét érintő kormányzati döntések koordinációjáért felelős államtitkárokból álló testület”;⁷⁹ és
- a fejlesztéspolitikai források felhasználásáért felelős kormányzat szervezet (Miniszterelnökség);
- illetve a 2037/2013-as kormányhatározat (XII. 30.) alapján a fenntartható fejlődést mérő mutatókészlet kidolgozásáért felelős Központi Statisztikai Hivatal⁷⁹.

A Monitoring Jelentésben:

- meg kell vizsgálni, hogy mik a 2037/2013-as kormányhatározat alapján a közigazgatási államtitkári értekezlet mint a fenntartható fejlődés ügyét érintő kormányzati döntések koordinációjáért felelős államtitkári testület működésének fontosabb
  - eredményei,
  - döntései, és
  - a működéséből fakadó fenntarthatósági hatások?
- a fejlesztési források felhasználásának tervezésekor a fenntarthatósági szempontok figyelembe vételét a fejlesztéspolitikai tervezési dokumentum és az NFFS

⁷⁹ A Központi Statisztikai Hivatal a fenntarthatósági indikátorok – azok kidolgozása és megjelenítése - kapcsán érintett az NFFS előrehaladásnak nyomonkövetésében. A 2037/2013-as kormányhatározat (XII. 30.) felhívja a KSH a fenntartható fejlődési indikátorainak fejlesztésére és felülvizsgálatára.

célrendszerének összevetésével kell vizsgálni (ezt kimeríti a folyamat monitoring során az opcionálisan elvégzendő célkoherencia vizsgálat);

- a Központi Statisztikai Hivatal esetében át kell tekinteni, hogy
  - a fenntarthatósági indikátorok területén történt-e fejlesztés,
  - ha igen milyen új indikátorkészletet alkalmaz a KSH?
  - jelent-e meg a fenntarthatósághoz kapcsolódó egyéb kiadvány a KSH gondozásában?

Önkormányzatok

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia kimondja az önkormányzatok felelősségét a fenntartható fejlődéshez vezető átmenet megvalósítása terén. A közigazgatás helyi szintjének nem csak a fenntarthatósági szemlélet elterjesztésében, a párbeszéd előremozdításában, a fenntarthatóságot érintő jogszabályok betartatásában van szerepe, hanem aktívan részt kell vennie a fenntarthatóság felé vezető átalakulásban, például a költségvetés tervezése terén.

A Monitoring Jelentés összeállítása során be kell mutatni

- a fenntartható fejlődés témáját célzó önkormányzati programokat, konferenciákat, rendezvényeket, és
- amennyiben elérhető, a fenntarthatóságot érintő tanácskozó eljárásban hozott legfontosabb helyi és kisregionális döntéseket.

Ennek eszköze az önkormányzati szövetségek – különösen pedig az NFFT tag TÖOSZ⁸⁰ és MÖSZ⁸¹ – tevékenységének áttekintése a honlapjukon található információk, hírek, programok és jelentések felhasználásával. *Opcionálisan pedig a szövetségek vezetőivel történő személyes egyeztetések révén.*

Fenntarthatóságot érintő önkormányzati programok a közelmúltban

A közelmúltban több program is az önkormányzatok és a fenntarthatóság témáját célozta meg. A Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége 2011 áprilisában tartott továbbképzést önkormányzati vezetők számára a fenntartható települési energiagazdálkodás témájában, a Magyar Önkormányzatok Szövetsége pedig 2014 márciusában Gödöllőn rendezte meg „Települések

⁸⁰ Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége.

⁸¹ Magyar Önkormányzatok Szövetsége.

fenntartható fejlődése, környezetének védelme” című konferenciáját.

Nem állami szereplők

Az NFFS kiemelt figyelmet fordít a társadalom nem állami szereplőinek, így a vállalkozásoknak, a civil szervezeteknek és vallási közösségeknek a fenntarthatóságban betöltött szerepére, hiszen a lokális és globális problémákra, az átalakuló kihívásokra, az újonnan felmerülő veszélyekre ezek a szervezetek tudnak leggyorsabban reagálni.

Civil szervezetek, egyházi közösségek és vállalkozások szerepe az NFFS megvalósításában⁸²

A civil szervezetek különösen a társadalmi csoportok közötti párbeszéd elősegítésével, kampányokkal, a közélet tematizálásával, a fenntartható fejlődés értékrendjének terjesztésével, a vállalkozásoknak való tanácsadással, a társadalmi programok és közcélú projektek során való közreműködésükkel jelentős mértékben hozzájárulhatnak az NFFS célkitűzéseinek teljesüléséhez. A vallási közösségek a társadalom leszakadó rétegeinek felzárkóztatásában, a különböző csoportok integrációjában, a mindennapok során elengedhetetlen kooperációhoz szükséges bizalom megteremtésében és a családi értékek közvetítésében jelennek meg kiemelkedően fontos szereplőkként. A vállalkozások az NFFS céljaihoz első sorban a munkakörülmények– munkahelyi stressz és a munka családdal való összeegyeztethetősége – javításával, a jogkövető magatartás erősödésével, a lokális termelési rendszerekhez való szorosabb kapcsolódással, és a környezeti ártalmak mérséklésével járulhatnak hozzá.

A Monitoring Jelentés a nem kormányzati szféra tevékenységét az NFFT-vel együttműködő legfontosabb civil tömörülések, ágazati és szakmai érdekvédelmi szervezetek (kamarák, szövetségek) tevékenységének értékelésén keresztül mutatja be. A Jelentésben ki kell térni különösen ezen szervezetek:

- fontosabb fenntarthatósági kezdeményezéseire;
- szakmai vagy ágazati önszerveződéseire, esetleg szabályaira.

A nem kormányzati szféra tevékenysége áttekintésének alapvető eszköze az elérhető dokumentumok, beszámolók elemzése, ennek kiegészítéseként alkalmazható eszköz a

⁸² A civil szervezetek és vallási közösségek és a vállalkozások NFFS-ben megnevezett feladatait részletesen lásd az V/1. Mellékletben.

szakértői interjúk vagy workshopok szervezése, megfelelő erőforrás-mennyiség rendelkezésre állása esetén pedig átfogó survey jellegű véleményvizsgálat lebonyolítása.

A nem kormányzati szféra tevékenységének áttekintésére szolgáló opcionális eszköz továbbá az alább részletesebben is bemutatott sajtóelemzés, amely feltárja a vállalatok, a civil szervezetek és a vallási közösségek fenntarthatóság fogalmával kapcsolatos attitűdjét, hozzájárul a fenntarthatóságról folytatott társadalmi, vita és közbeszéd alakulásának feltérképezéséhez.

Nemzetközi intézmények

A nemzetközi folyamatok közül a Monitoring Jelentés szempontjából két terület vizsgálata szükséges:

- 1) Fogadott-e el az Országgyűlés olyan nemzetközi egyezményt, amely az NFFS valamely célját jelentős mértékben érinti, befolyásolja?

Amennyiben igen, a Monitoring Jelentésben szükséges bemutatni az egyezményt, és annak fontosabb várható hatásait.

- 2) Fogadott-e el valamely nemzetközi szervezet fenntarthatósági országjelentést vagy ajánlásokat Magyarországról?

Amennyiben igen, akkor a Monitoring Jelentésben be kell mutatni a jelentés vagy ajánlás főbb tartalmát, és annak az NFFS-hez való viszonyát.

A nemzetközi folyamatok azonosításához egyrészt a jogszabályi áttekintés nyújt inputot, másrészt pedig a magyar tagsággal bíró, a fenntarthatósággal (is) foglalkozó szervezetek (különösen az EU, OECD, ENSZ/IISD, ESDN) ajánlásait szükséges áttekinteni.

3.2.3 Opcionális: Elemzés a fenntarthatóság fogalmának közéleti elterjedtségéről és használatáról

A folyamat monitoring fejezet *opcionális eleme egy kulcsszavas sajtóelemzés a fenntarthatóság fogalmának használatáról*. A sajtóelemzés a felderíti a fenntarthatósághoz kapcsolódó társadalmi diskurzus jellemzőit, és jelzi az NFFS szerinti értelmezés elterjedtségét.

Az elemzést úgy kell elvégezni, hogy az mérje:

- a fenntarthatósággal kapcsolatos társadalmi közbeszéd és vita aktivitását,
- a fenntarthatóság fogalmának elterjedtségét,

- a fenntarthatóság fogalom használatának kontextusát, és
- a fenntarthatóság fogalmát használó szervezetek típusát (kormányzati, önkormányzati, civil szervezet, vállalkozás, tudományos célú szervezet).

A fenntarthatóság fogalmának közéleti elterjedtségéről és használatáról szóló elemzés során szem előtt kell tartani, hogy a kutatás elsősorban nem a tudományos élet, hanem a társadalom egészének véleményét, attitűdjét mérje. Az alkalmazandó kulcsszavak kiválasztása és az elemzés módszertani megalapozása szakértői feladat. Az áttekintendő fontosabb médiumok elsősorban:

- a fontosabb országos napilapok
- a főbb közéleti hetilapok
- regionális és megye napilapok
- nagyobb elektronikus hírportálok.

3.3 Eredmény monitoring

A Monitoring Jelentés kiemelt eleme a kétéves monitoring ciklus időszaka alatt a Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények bemutatása és értékelése, vagyis az eredmény monitoring. Az erőforrásokban bekövetkezett változások bemutatása és elemzése erőforrásonként történik. Az eredmény monitoring fejezet az NFFS-ben meghatározott négy nemzeti erőforrás szerinti alfejezetekre oszlik.

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények

V. Következtetések és javaslatok

Az erőforrások értékelését tematikus háttér tanulmányok támogatják. A tanulmányok az NFFS-ben megjelölt erőforrásonként – *opcionális esetben rész-erőforrásonként* – készülnek. *Az alkalmazható rész-erőforrásonkénti bontás az NFFS alapján a következő*

- *emberi erőforrások*: népesség; tudás; egészség; szegénység és társadalmi kirekesztettség;
- *társadalmi erőforrások*: fenntarthatósági szemlélet és szubszidiaritás; bizalom; munka társadalmi körülményei; kultúra és nemzeti összetartozás;

- *természeti erőforrások*: megújuló természeti erőforrások és biodiverzitás; embert érintő környezeti terhelések; nem megújuló természeti erőforrások;
- *gazdasági erőforrások*: vállalkezói tőke, innováció és foglalkoztatás; makrogazdasági egyensúly.

A háttér tanulmányoknak a következő tartalmi pontokra kell kitérniük:

- 1) **Célok megállapítása.** Mik az NFFS-ben megállapított célok az adott erőforrás tekintetében? Az NFFS alapján mik az erőforrást érintő legfontosabb kihívások?
- 2) **Kulcsindikátorok bemutatása.** A kulcsindikátorok ábrázolása célértékekhez és benchmarkokhoz képest. A kulcsindikátorok változási trendjének (optimista, pesszimista, átlagos) becslése és következtetések levonása.
- 3) **Célokat érintő társadalmi és gazdasági folyamatok.** Szakértői értékítélet alapján a célhoz kapcsolódó, a célokat érintő fontosabb hazai és nemzetközi folyamatok kvantitatív és kvalitatív bemutatása.
- 4) **Kormányzati intézkedések.** Fontosabb, az erőforrást érintő kormányzati intézkedések, azok szándékolt és nem szándékolt hatásai.
- 5) **Összegző következtetések.** Az erőforrás elemzésének legfontosabb állításainak összegyűjtése, és az erőforrás helyzetére vonatkozó szakértői következtetések.

A következőkben a Kézikönyv az egyes erőforrások elemzéséhez kapcsolódóan, a szakértői háttér tanulmányokban (ld. 3. ábra) elvégzendő részletes feladatokat mutatja be – külön kiemelve a monitoring kulcsindikátorok egy lehetséges készletére, és a kulcsindikátorok kiválasztására vonatkozó javaslatot. Az eredmény monitoring fejezet záró 3.3.6 alfejezet a szakértői háttér tanulmányok szintetizálásának feladatait határozza meg.

3.3.1 Célok megállapítása

Az egyes erőforrások elemzése során először az NFFS-ben elvárt célokat kell azonosítani. Az NFFS a különböző célcsoportok számára rész-erőforrásonként meghatározott részletes feladatait jelen tanulmány V/I. mellékletében találhatjuk. A melléklet az előzetes fenntarthatósági vizsgálat módszertana által kialakított, jól használható keretben tartalmazza az NFFS céljait. Ezen célok mentén kell sorra venni a fontosabb kihívásokat, elért eredményeket, kormányzati lépéseket, a célt jellemző indikátorokat és a kapcsolódó kulcsindikátor(oka)t.

A célokat átfogóan tekintve az NFFS a természeti erőforrások szinten tartását, míg a társadalmi, gazdasági és emberi erőforrások bővítését tűzi ki célul. Az erőforrások közül az emberi erőforrások helyzete tekinthető kritikusnak, itt szükséges leginkább a trendek megváltoztatása, a bővülés elősegítése.

A célok megállapítása során a jövőben figyelembe kell majd venni az NFFS nyomkövetésére korábban elfogadott Monitoring Jelentéseket, azok ajánlásait, valamint – amennyiben a folyamat monitoring tapasztalatai alapján rendelkezésre áll ilyen – a nemzetközi szervezetek által Magyarország számára tett ajánlásokat; és ezekre az erőforrások elemzése során reflektálni kell.

3.3.2 Kulcsindikátorok

A Monitoring Jelentés eredmény monitoring fejezete erőforrásonként gyűjti össze és mutatja be a fenntarthatósági kulcsindikátorokat és az értékeikben bekövetkező változásokat.

A kulcsindikátorok olyan mutatók, amelyek komplex rendszere segítségével röviden és tömören jellemezhető a fenntarthatóság felé való átmenet, mivel azok jól közelítik az erőforrások helyzetének alakulását. Az indikátorok előállítása nem a Monitoring Jelentés feladata, azt a Központi Statisztikai Hivatal szolgáltatja a Jelentés készítője számára.

A kulcsindikátorok értékelése során elvégzendő feladat:

- a korábban megállapított célértékhez – amennyiben az rendelkezésre áll – képest való elmozdulás bemutatása,
- az előző Jelentés/NFFS elfogadásához képest történt változások ábrázolása,
- a nemzetközi benchmarkokhoz képest való változások értékelése,
- trendekben bekövetkező változások (flow) értékelése,
- az erőforrás-állomány helyzetének (stock) értékelése,
- a fejlődő, stagnáló, veszélyben lévő és kritikus tényezők azonosítása, továbbá
- a kulcsindikátorok trendjeinek előrejelzése három módon: egy optimista, egy pesszimista és egy átlagos változási ütem becslésével.

A kulcsindikátorok NFFT által elfogadott készlete a Kézikönyv készítésekor nem áll rendelkezésre, ezért az alábbiakban a mutatók egy lehetséges készletére vonatkozó

javaslati csomagot (6. táblázat) mutatunk be – kitérve a mutatók kiválasztása során alkalmazott alapelvekre és a mutatók megjelenítésének lehetséges módjára.

Javaslat a Monitoring Jelentés keretében vizsgálandó kulcsindikátorokra

A kulcsindikátorok kidolgozásának megközelítése és az indikátorokkal kapcsolatos elvárások

A kulcsindikátorok kidolgozása során három fő megközelítési elv érvényesül.

- 1) **Erőforrás-menedzsment megközelítés érvényesítése.** A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia alapvetően egy fenntarthatóság, nem pedig fejlődés központú stratégia, vagyis nem a felzárkózás, a nemzetközi átlagokhoz képest való konvergencia, hanem az erőforrások megőrzése és bővítése a célja. Ebből az indikátorok kialakítása és értékelése tekintetében az következik, hogy erőforrás-menedzsment jellegű indikátorrendszerre van szükség a stratégia nyomonkövetésére.
- 2) **Központi Statisztikai Hivatal által gyűjtött mutatókra támaszkodás.** A fenntartható fejlődés indikátorait jelenleg Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal gyűjti, és két évente kiadvány formájában is nyilvánosságra hozza (KSH 2013). A KSH kiadványában alkalmazott mutatókészlet a természeti-társadalmi-gazdasági erőforrások mentén gyűjti a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő indikátorokat. A Kézikönyv kulcsindikátor-készletre vonatkozó javaslata a KSH kiadványától abban különbözik, hogy a kulcsindikátorok olyan mutatók, amelyek segítségével röviden és tömören jellemezhető a fenntarthatóság felé való átmenet, az indikátorok ugyanakkor együtt alkotnak egy komplex rendszert.
- 3) **Kulcsindikátorokkal kapcsolatos kutatások eredményeinek szintetizálása.** A hazai fenntarthatósági nyomonkövetési kulcsindikátorok megalapozásához az NFFT megbízásából indikátor-háttér tanulmányok készültek a következő témákban:
  - az emberi erőforrások közül az oktatás szerepét vizsgálta Csapó–Nikolov–Molnár (2011) tanulmánya;
  - a társadalmi erőforrások lehetséges indikátorkészletét dolgozta ki a Tárki (2012);
  - a természeti erőforrások lehetséges indikátorkészletét az Env-in-Cent (2013) dolgozta fel; és

- a fenntartható fejlődés makrogazdasági mutatóira Csermely (2013) tett javaslatot.

A fentiek alapján a kulcsindikátorok egy lehetséges készletét Bartus (2013) dolgozta ki. A „nulladik változat” erőforrásonként és részterületenként⁸³ tesz javaslatot a kulcsindikátorok körére.

A Monitoring Jelentés kulcsindikátor javaslata a szintetizálásra törekvés elve mentén figyelembe veszi az elkészült háttéranyagok és elemzések főbb eredményeit; a KSH kétévente megjelenő fenntarthatósági kiadványának indikátorait; a nemzetközi példákat és a nemzetközi szervezetek ajánlásait (ld. V/II. melléklet). A kutatásokat a szakértői ítéletalkotás, illetve szakértői egyeztetések alapján, az NFFS céljaihoz szorosan illeszkedve dolgozza fel.

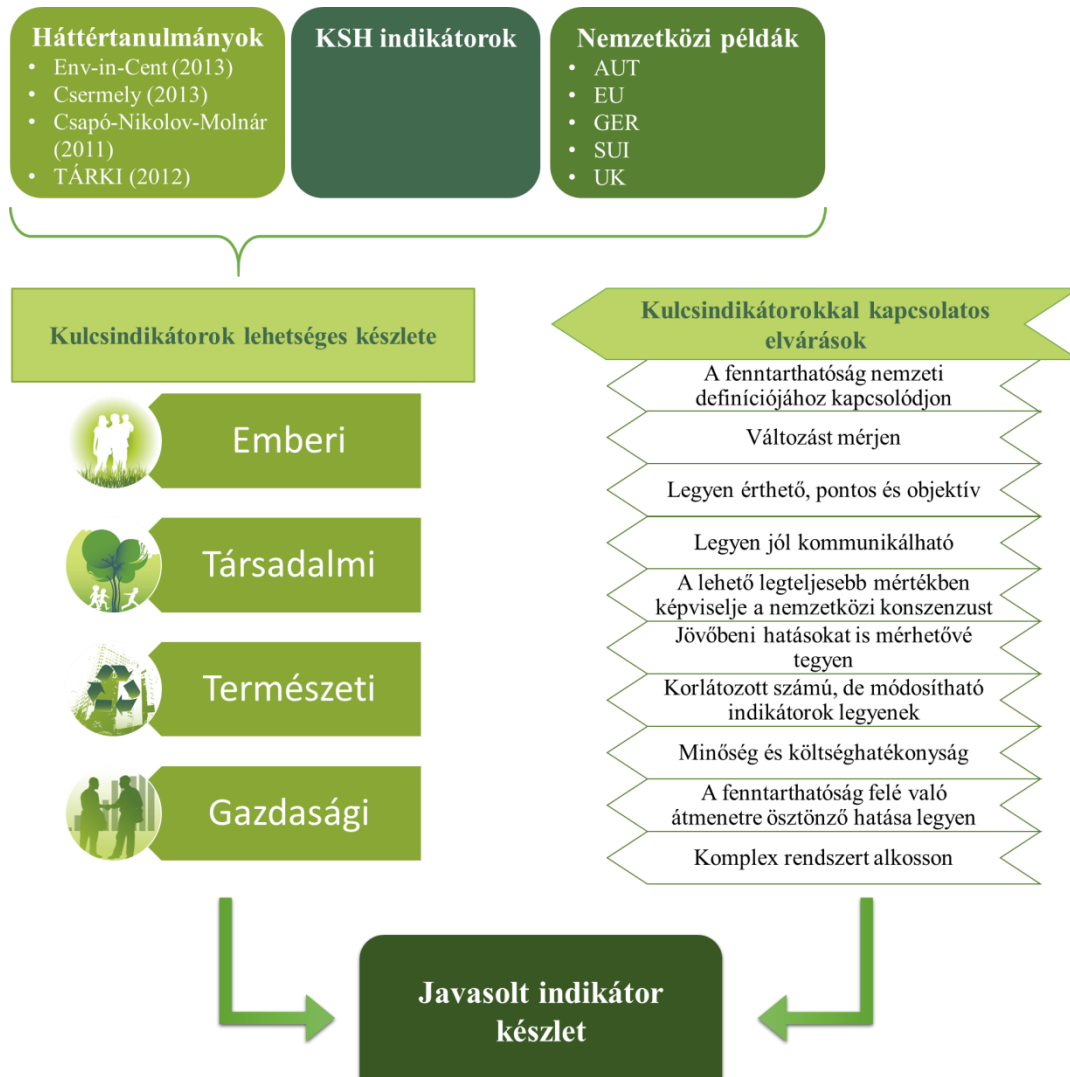
Az indikátorok és kulcsindikátorok végleges kijelölése, illetve az indikátorok gyűjtése a 2037/2013 (XII. 31.) számú kormányhatározat alapján a KSH feladata, a feladat ellátása során pedig együtt kell működnie az NFFT-vel, illetve kutatóműhelyekkel.

Az indikátorok kiválasztásával kapcsolatos elvárásokat a Monitoring Kézikönyv kidolgozását támogató módszertani megalapozó tanulmány II/4.2-es fejezete gyűjtötte össze. Az alkalmazott elveket, illetve a kulcsindikátorok kiválasztásának módját az 6. ábra mutatja be.

---

⁸³ Az erőforrások, a részterületek és a fenntarthatósági átmenet elősegítésében érintett szereplők feladatait részletesen összefoglalja az V/I. számú melléklet.

6. ábra: A javasolt fenntartható fejlődési kulcsindikátorok kiválasztásának módja

Forrás: Hétfa

Az NFFS céljait jól azonosítja az előzetes fenntarthatósági vizsgálat (EFV) módszertana (Hétfa 2013), ezért az indikátorjavaslatban megnevezett NFFS célok az EFV során azonosított szerkezetet követik. A javaslat minden cél esetében megállapítja a potenciális kulcsindikátorok körét, ebből pedig kiválasztja a javasolt kulcsindikátor(oka)t. A javaslat minden fenntarthatósági célhoz rendel legalább egy indikátort, de kettőnél több indikátor alkalmazása egy célhoz kötődően sehol sem javasolt.

Indikátorok alkalmazásának lehetőségei és korlátai

Az indikátorok használatakor fontos tisztában lennünk az alkalmazhatóság lehetőségeivel és korlátaival. A kulcsindikátorok alapvetően arra alkalmasak, hogy

- támogassák a folyamatok megértését,

- számszerűsítsék a fenntarthatóság területén elért eredményeket,
- összehasonlíthatóvá tegyék az eredményeket
  - a korábbi eredményekhez,
  - az előre kitűzött célokhoz,
  - a nemzetközi folyamatokhoz képest,
- és elősegítsék az eredmények kommunikációját.

Az indikátoroknak ugyanakkor korlátaik is vannak, így:

- nem világítanak rá az okokra, csak a vizsgált tényezők alakulását mutatják,
- önmagukban nem alkalmasak a mögöttes folyamatok bemutatására,
- a kulcsindikátorok együtt alkotnak egy fenntarthatósági értékrendszert, így a fenntarthatóság értékelése csupán egy-egy kiragadott mutatón keresztül nem lehetséges.

Javaslat a magyar fenntarthatósági kulcsindikátorokra

A következő táblázat a fenntarthatósági kulcsindikátorok egy lehetséges gyűjteményét tartalmazza. Az indikátorok már jelen formában is alkalmasak arra, hogy a Keretstratégiát a Monitoring Jelentésben nyomon kövessék.

A kulcsindikátorok végleges elfogadásakor ugyanakkor az indikátorok felsorolásán túl szükség van a következő információk pontos leírására:

- Alapadatok: Mi az indikátor neve, részletes definíciója, adatforrása?
- Mik a javasolt bontásai (nemzetközi összehasonlíthatóság, területi bontás)?
- Van-e célértéke, vagy célzott trendje és az milyen időtartamra vonatkozik?
- Milyen időtávon szükséges vizsgálni a változását?

6. táblázat: Javaslat az NFFS kulcsindikátorainak kiválasztására

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Időtáv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
Emberi	Demográfia	A párkapcsolatokhoz és a családhoz kapcsolódó értékek támogatása	H	Válások száma Nem kétszülős családban felnövő gyermekek aránya Teljes termékenységi arányszám Attitűd mérés: családi értékek	Teljes termékenységi arányszám	NFFS KSH Csapó et al (2011)
		Az elvándorlás lefékezése (versenyképes munkabérek biztosítása a kritikus elvándorlással rendelkező szakmákban)	R	Medián átlagjövedelem alakulása (Eurostat SES) az EU átlagának arányában Európai országokba bevándorló magyarok száma	Európai országokba bevándorló magyarok száma	-
		Népességfogyás lelassítása a születések számának növelésével	K	Teljes termékenységi arányszám Függőségi arány Születéskor várható évek száma	Teljes termékenységi arányszám	NFFS KSH Csapó et al (2011)
		A bevándorlás kulturális, társadalmi problémáit kezelő bevándorlási politika kialakítása	K	Iskolát érettségi bizonyítvány megszerzésével befejező külföldi diákok aránya. Magyarországon élő külföldiek aránya	Bevándorlókkal kapcsolatos attitűd mérése	-
		Az idős emberek társadalmi aktivitásának erősítése	K	Foglalkoztatottak aránya az 50/55 év feletti népesség körében (Eurostat) Időskori eltartottsági ráta	Időskori eltartottsági ráta	KSH

⁸⁴ Az időtáv azt jelenti, hogy az adott célkitűzés rövid (R), közép (K), vagy hosszú távon (H) változik.

⁸⁵ Dőlt betűvel szedtük azokat az indikátorokat, amelyek korábban más célnál már javaslatként előfordultak.

A félkövérrel nem kiemelt mutatók esetében a nemzetközi és hazai példák alapján nem találhatunk releváns elérhető mutatót, ezért további elemzés szükséges az indikátor kialakításához.

⁸⁶ A háttér tanulmányok és egyéb forrásokat a korábbiak szerint hivatkozunk. Amennyiben egy a tanulmány keretében vizsgált országban is alkalmazzák az indikátort, akkor annak az országnak a hivatalos rövidítését alkalmaztuk (AUT-Ausztria, GER-Németország, SUI-Svájc, UK-Egyesült Királyság)

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
	<i>Egészségi állapot</i>	Egészségtudatos magatartásminták kialakítása, terjedése	K, H	Dohányzók aránya a fiatal felnőttek körében Túlsúlyos felnőttek aránya (ht!) Alkoholfogyasztási szokások ("nagyivók") (ht!) Attitűd: egészségtudatosság	Dohányzók aránya a fiatal felnőttek körében	KSH GER
		A krónikus, nem fertőző megbetegedések számának csökkentése	H	Cukorbetegség, magas vérnyomás, szív- és érrendszeri betegségek és asztma betegséggel bírók aránya Születéskor várható (egészségesen) eltöltött évek száma	Dohányzók aránya a fiatal felnőttek körében - proxy mutató! Születéskor várható egészségesen eltöltött évek száma	KSH AUT, GER, UK, SUI
		A halandóság terén felzárkózás a közép-európai átlaghoz	K	Születéskor várható (egészségesen) eltöltött évek száma Standardizált halandósági hányados	Születéskor várható egészségesen eltöltött évek száma	részben NFFS (ott a teljes várható élettartam van) KSH AUT, GER, UK, SUI, EU
	<i>Tudás</i>	Minőségi oktatás (a munkavégzéshez szükséges tudás, készségek és kompetenciák elsajátításának biztosítása, erkölcsi normák és közösséghez kötődés kialakítása, pedagógus pálya elismertiségének növelése)	K	PISA eredmények	PISA átlagos eredmény (OECD)	NFFS KSH Csapó et al (2011) SUI
		Az oktatásban töltött idő növelése	R	Élethosszig tanulás Korai iskolaelhagyók aránya	Élethosszig tanulás (KSH, Eurostat)	NFFS KSH Csapó et al (2011) EU2020 indikátor
		Az oktatási rendszer szelektivitásának csökkentése	K	Hátrányosabb helyzetű csoportokból származó vezető, vagy tudományos beosztású felnőttek aránya. Oktatási rendszer szelektivitásának mérése.	Oktatási rendszer szelektivitásának mérése.	-

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
		A tudás jobb hasznosítása a társadalomban és a gazdaságban (a gazdasági-társadalmi fejlődés tudásintenzív tevékenységekre alapozása)	K	High tech kereskedelem exportja a teljes export arányában Munkaóra vetített munkatermelékenység növekedési üteme Attitűd mérés: tudás Tudományos és technológiai humánerőforrás aránya, értéke K+F-re fordított magán és költségvetési ráfordítások	Munkaóra vetített munkatermelékenység	Hétfa (2013b)
		A fenntarthatóság értékeit és gyakorlatát szolgáló életstratégiák elterjesztése (pl. egyszerű mezőgazdasági, kertművelési és háztartási ismeretek)	K	Háztartási hulladék újrahasznosítási aránya Fenntarthatósági értékrendszer-mérés	Fenntarthatósági értékrendszer-mérés	-
		A munkavégzéshez szükséges, életen át tartó tanulásra való igény terjedése	K	Élethosszig tanulás Korai iskolaelhagyók aránya	Élethosszig tanulás (KSH, Eurostat)	NFFS KSH Csapó et al (2011) EU2020 indikátor
	Társadalmi kohézió, leszakadó csoportok integrációja	A társadalmi kirekesztettség mérséklése (szolidáris társadalom)	K	Hátrányosabb helyzetű csoportokból származó vezető, vagy tudományos beosztású felnőttek aránya. Nemek közötti fizetési különbségek alakulása. Társadalom mobilitáshoz való hozzáférése Társadalmi izoláció mérése	Társadalmi izoláció mérése	OECD
		A szegénység mérséklése	K	Szegénységi ráta Szegénységi küszöb alatt élők aránya Fürdőszoba nélküli lakások aránya Lakossági eladósodottság	Szegénységi ráta	KSH AUT, EU
	Társadalmi	Szemléletformálás	A fenntarthatóságot előmozdító jó példák megjelenítése a közvélemény előtt (fenntarthatóságot támogató kultúra, értékek, erkölcsi normák és attitűdök)	K	Attitűd: természet, család, tudás, stb. Csomagolási hulladék hasznosítási aránya Greendex Lakosság eladósodottsága Pénzügyi hedonizmus index	Pénzügyi tudatosság a fiatalok körében (MNB, OECD) Lakossági eladósodottság

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
		A fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásmintákat követő civil kezdeményezések, szakmai és vallási közösségek elismerése, támogatása	R	<i>Folyamat monitoringgal mérhető Fenntarthatósági értékrendszerre jellemző index (NFFS)</i>	Ökológiai gazdálkodásba bevont területek aránya	NFFS KSH
	<i>Szubszidiaritás</i>	Szubszidiaritás elvének érvényesülése a fenntarthatósági problémákra vonatkozóan (az egyéni és kisközösségi felelősségvállalás erősödése)	K	Attitűd: természet, család, tudás, stb. Lakosság eladósodottsága Pénzügyi hedonizmus index Civil társadalmi aktivitás Önkéntes tevékenységet végzők aránya	<i>Pénzügyi tudatosság a fiatalok körében (MNB, OECD)</i> <i>Lakossági eladósodottság</i>	NFFS (pü-i hedonizmus) KSH Bartus (2013)
	<i>Bizalom infrastruktúrájának erősítése</i>	A bizalom infrastruktúrájának erősítése (normák betartásának biztosítása, korrupció és járadékvadászat visszaszorítása, kormányzás kiszámíthatóságának erősítése)	K	Eurobarométer intézményi bizalom survey Attitűd: jogkövető magatartás	Intézményi bizalom	NFFS Tárki (2012)
	<i>A munka társadalmi körülményei</i>	A munkakörülményekkel való elégedettség növekedése, munkahelyi stressz csökkentése	R	Atipikus foglalkoztatottsági formák aránya Survey: munka és család összeegyeztethetősége	Gyermekek egész napos ellátásban való részvétele (óvoda és bölcsődei férőhelyek a gyerekszámhoz arányában)	KSH AUT, GER
		Gyermekvállalás és munka összeegyeztethetősége	R	Atipikus foglalkoztatottsági formák aránya Survey: munka és család összeegyeztethetősége Gyermekek egész napos ellátásban való részvétele (arány) Bölcsődei férőhelyek		
	<i>Kultúra és nemzeti összetartozás</i>	A múlt örökségének ápolása (szellemi, tárgyi és épített örökség megőrzése, kibontakoztatása, fenntartható használata)	K	Kulturális tevékenységekre fordított költségvetési kiadások	Kulturális tevékenységekre fordított költségvetési kiadások	AUT
		A határainkon túl élő magyarokkal való együttműködés erősítése	R	<i>Határon túliak magyar identitásának mérése.</i>	Határon túliak magyar identitásának mérése.	

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
Természeti	Megújuló természeti erőforrások, biodiverzitás	Természeti erőforrások felhasználására vonatkozó korlátok érvényesítése (fenntartható hozamon alapuló gazdálkodás)	R	Beépített területek aránya Környezeti adók aránya Környezetvédelmi ráfordítások Primer energiafelhasználás Hazai anyagfelhasználás Implicit energiaadó Megújuló energiaforrások aránya Felszín alatti vízkészletek kihasználtsága Vizek jó kémiai és ökológiai állapota Biomassza termelés	Vizek jó kémiai és ökológiai állapota Beépített területek aránya	Env-in-Cent (2013) AUT
		A környezetterhelést csökkentő technológiák és termékszabványok elterjedésének ösztönzése (anyag- és energiainteztítés csökkentése)	K	Ökológiai gazdálkodásba bevont területek Üvegházhatású gázok kibocsátása Környezetbarát címkével ellátott termékek Vizek jó kémiai és ökológiai állapota	Ökológiai gazdálkodásba bevont területek aránya	NFFS KSH
		A fajgazdagság fenntartása, a táj és a természeti értékek megőrzése, az ökoszisztéma-szolgáltatások kimerítésének megakadályozása	H	Common Bird Index Természeti tőke index (NCI) Őshonos fafajok állománya Levévesztés Aszályal érintett területek Vizek jó kémiai és ökológiai állapota HANPP ⁸⁷	Common Bird Index HANPP index	EU, AUT, UK
		A talaj termőképességének fenntartása	K	Tápanyagmérleg (nitrogén és foszfor) Természeti tőke index Aszályal érintett területek	Tápanyagmérleg	KSH Env-in-Cent (2013) GER
		A természetes területek beépítési sebességének csökkentése	R	Beépített területek aránya	Beépített területek aránya	NFFS Env-in-Cent (2013) AUT, GER, SUI

⁸⁷ Human Appropriation of Net Primary Productivity

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
	<i>Embert érintő környezeti terhelések</i>	Az embert érő környezeti terhelés csökkentése	K	Zajszennyezés Levegőminőség ÜHG kibocsátás Lakosság ózonkicsotását általi veszélyeztetettsége <i>Városi környezeti minőség</i>	Levegő szálló por koncentrációja (PM10)	KSH Env-in-Cent (2013) AUT, GER
	<i>Nem megújuló természeti erőforrások</i>	Az ásványkincsekkel, energiahordozókkal való ésszerű, beosztó gazdálkodás támogatása	K	Környezeti adók aránya Implicit energiaadó Megújuló energiaforrások aránya Primer energiafelhasználás Hazai anyagfelhasználás Erőforrás-termelékenység Fémesés nem-fémes ásványvagyon	Erőforrás termelékenység Megújuló energiaforrások aránya a primer energiafelhasználásból Levegő szálló por koncentrációja (PM10)	NFFS KSH AUT, ENSZ Bartus (2013)
Gazdasági	<i>A vállalkozói tőke és az innováció erősítése, a foglalkoztatás bővítése</i>	A helyi vállalkozások és nemzetközi gazdasági szereplők tevékenysége közötti egyensúly megteremtése	H	Attitűd: Vállalkozói karrier társadalmi megítélése Bruttó állóeszköz felhalmozás KKV-k részesedése az exportból	KKV-k részesedés az exportból	-
		A helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése	K	Attitűd: vállalkozói bizalom mérése	Vállalkozói bizalom mérése	-
		Vállalalozásokra nehezedő terhek csökkentése	R	Doing business Expert survey: adminisztrációs terhek becslése	Doing business rangsorban elért helyezés alakulása	Csermely(2013)
		A bizalom infrastruktúrájának fejlesztése az üzleti életben (ésszerű kockázatvállaláson, fejlesztő-újító képességen és kitartó munkán alapuló siker)	H	Vállalkozói karrier társadalmi megítélése; vállalkozói bizalom mérése	Vállalkozói bizalom mérése	-

<i>Erőforrás típus</i>	<i>CÉLTERÜLET</i>	<i>FENNTARTHATÓSÁGI CÉL</i>	<i>Idő-táv⁸⁴</i>	<i>Lehetséges indikátorok</i>	<i>Javasolt indikátor⁸⁵</i>	<i>Hol jelenik meg a javasolt indikátor?⁸⁶</i>
		Az innovációs ráfordítások és a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése	K	Vállalati K+F ráfordítások Védejegyek, szabadalmak száma K+F célú adókedvezmények High-tech kereskedelem exportja Innovációs index (innovation union scoreboard) Innováció hozzájárulása a vállalkozások forgalmához (CIS)	High-tech kereskedelem exportja Munkaóra vetített munkatermelékenység	Hétfa (2013b)
		A foglalkoztatottság növelése	K	Foglalkoztatottsági ráta Aktivitási ráta Tartós munkanélküliségi ráta	Foglalkoztatottsági ráta	NFFS KSH Csermely (2013) GER
	Makrogazdasági egyensúly	Az államadósság ésszerű szintre való csökkentése	K	GDP arányos államadósság 5x5 kamatfelár (Strukturális) költségvetési hiány	GDP arányos államadósság	NFFS KSH Csermely (2013) GER; SUI
		Tartósan felelős, prudens költségvetési gazdálkodás	K	(Strukturális) költségvetési hiány	Strukturális egyenleg alakulása	Csermely (2013) GER
		A korosztályos egyensúly biztosítása (az erőforrások generációk közötti, jóléti célú átcsoportosításai tekintetében)	H	Időskori ellátottsági ráta Survey: társadalombiztosítási rendszerek fenntarthatósága Fiatalok pénzügyi tudatossága Lakossági eladósodottság Háztartások bruttó megtakarítási rátája a GDP arányában MNV: Nemzeti vagyontörvény	Pénzügyi tudatosság a fiatalok körében (MNB, OECD) Háztartások bruttó megtakarítási rátája Időskori eltartottsági ráta	NFFS KSH

Indikátorok megjelenítése

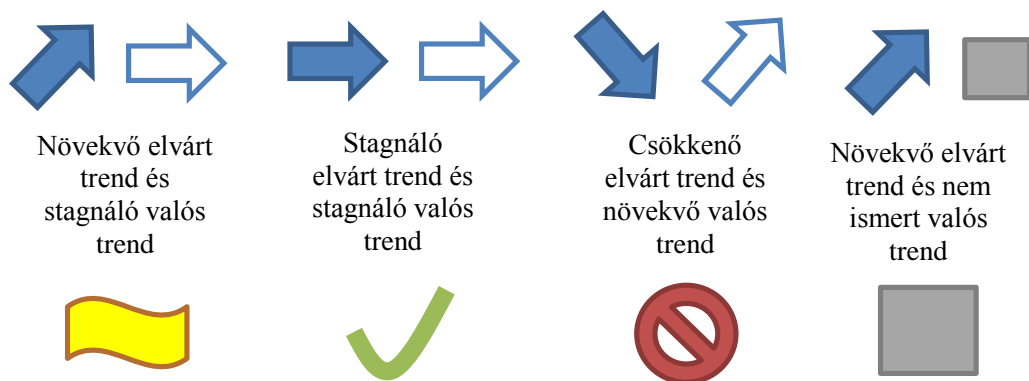
A kulcsindikátorok megjelenítése a Monitoring Jelentés elengedhetetlen része. A jobb átláthatóság érdekében fontos az összehasonlítható szerkezet, vagyis hogy a négy erőforrás tekintetében egységes módon kerüljenek prezentálásra az indikátorok. Ezt az eredmény monitoring során, már az egyes erőforrások háttérelmzésének elkészítésekor szem előtt kell tartani.

Minden kulcsindikátort – az adatok elérhetőségének függvényében – a következő tartalmi és összehasonlítási keretben kell bemutatni:

- Indikátorok **historikus bemutatása** – lehetőség szerint minimum 10 éves időtávra visszamenőleg.
- Indikátorok **jövőbeli trendjének ábrázolása**: optimista, pesszimista és átlagos becslés segítségével.
- Az indikátorok helyzetértékelésének támogatására **piktogramok** alkalmazása. Javasolt a svájci mutatórendszerhez (Federal Statistical Office 2013) hasonló jelek alkalmazása, vagyis a mutatók utaljanak az adott erőforrástól elvárt trendre, a valós trendek irányára és a trend irányába történő elmozdulás értékelésére.

Így a célzott trendet jelölhetjük egy felfelé, lefelé, vagy vízszintesen mutató kitöltött kék színű nyíllal – attól függően, hogy növekvő, csökkenő, vagy stagnáló az adott indikátor esetében az elvárt trend. A valós trendek ugyanezeknek a nyilaknak az üres, vagyis kék színnel nem kitöltött formái. Az elmozdulás értékelésére (a közlekedési lámpa jelekhez hasonló) színkódok alkalmazhatók: zöld pipa a fenntarthatóság felé tartó átmenet megvalósulását jelzi; a sárga zászló azt mutatja, hogy a szakértői értékítélet szerint nincs jelentős elmozdulás; piros áthúzott karika esetében pedig negatív, a fenntarthatóság ellenében ható értékre, és folyamatra hívja fel a figyelmet. A piktogram-rendszerben a hiányzó adatokat szürke négyzetek jelölik. A jelek alkalmazására egy példát jelent az alábbi ábra.

7. ábra: A kulcsindikátorok értékelése piktogramokkal

Forrás: Hétfa

- A kulcsindikátorok **nemzetközi benchmarkokkal való összevetése**. Szakértői álláspontunk szerint azokban az esetekben kell nemzetközi – EU vagy OECD szintű – összehasonlítást alkalmazni, ha
  - a mutató függ globális hatásoktól, illetve
  - az indikátorok értékének változása eltér a nemzetközi trendektől.

Opcionális megoldás, hogy minden kulcsindikátor esetében – amennyiben elérhetőek az adatok – a Jelentés készítője *vesse össze a hazai eredményeket az úgynevezett „benchmark országokkal”*. Ezek az országok javaslatunk szerint a következők lehetnek:

- korábbi szocialista, jelenleg EU-tag országok (Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Románia, Szlovákia, Szlovénia),
- kiegészülve a további szomszédos országokkal (Ausztria, Szerbia, Ukrajna), továbbá
- a hazánkhoz hasonló méretű és fejlettségű déli államokkal (Görögország, Portugália, Spanyolország).

3.3.3 Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok

Az erőforrások elemzése során az NFFS alapján azonosított célok szerint sorra kell venni a vizsgált erőforrást érintő legfontosabb társadalmi és gazdasági folyamatokat – minden cél esetében megállapítva és értékelve a legfontosabb változásokat. Az elemzés különösen a

célokhoz képest bekövetkezett változások kvantitatív és kvalitatív bemutatására térjen ki. Azokat a változásokat, amik ugyan nem illeszkednek szorosan az NFFS céljaihoz, de szakértői álláspont alapján a vizsgált erőforrás esetében fontosak, azokat gyűjtse össze és értékelje. Ahol szakértői értékítélet alapján szükséges, ott az elemzés készítője alkalmazzon nemzetközi kitekintést.

A célokat érintő társadalmi gazdasági folyamatok keretében vizsgálandó, hogy az erőforráshoz köthető kulcsindikátor(ok) változása mögött milyen folyamatok azonosíthatók, így különösen pedig, hogy milyen állami, vagy egyéb szereplő által kezdeményezett beavatkozás befolyásolta jelentősen az adott indikátor alakulását.

Opcionális elemzési feladat: fókuszterület kijelölése

Opcionális elem a Monitoring Jelentés fókuszterületének kijelölése és vizsgálata. Ebben az esetben az NFFT meghatároz a Monitoring Jelentés egészére egy olyan témát, amelyet minden – de különösen a fókuszterülethez köthető – erőforrás szempontjából, részletes elemzés alá kell vonni. Fókuszba helyezhető olyan téma, amely:

- a) a monitoring ciklus egy kiemelkedő fenntarthatósági problémájához kötődik (például a népességcsökkenés emberi, társadalmi, természeti és gazdasági erőforrásokra gyakorolt hatása)
- b) fenntarthatósági hatásai nem egyértelműek, (például a biomassza használatához köthető társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok fenntarthatósági elemzése);
- c) erőforrások közötti konfliktust jelenít meg (például a területi beépítettséget korlátozó szabályozás társadalmi, gazdasági és környezeti vetületei).

3.3.4 Kormányzati intézkedések

Az eredmény monitoring keretében az egyes erőforrások elemzése során át kell tekinteni a legfontosabb kormányzati intézkedéseket, azok tartalmi elemzésével pedig be kell mutatni az erőforrásokra gyakorolt – vagy várható – hatásukat.

Az intézkedések kiválasztása az erőforrás-elemzést készítő szakértő feladata. Az erőforrásonként legfontosabb, de a fókuszáltság miatt legfeljebb 10 darabra szűkített kormányzati intézkedés kiválasztásában az NFFS szempontjából kiemelt fontosságúnak tekinthető államtitkárságokkal lehetőség szerint szakértői egyeztetést kell folytatni. Erőforrásonként a legfontosabb kormányzati szakpolitikai felelősségi területeket az V/III. Melléklet tartalmazza.

Az intézkedések kiválasztása során a következő elvekre kell tekintettel lenni:

Relevancia	• az adott célterülethez leginkább kapcsolódó beavatkozás
Hatás jelentősége	• az adott célterületet legnagyobb mértékben érintő beavatkozás.
Hatás területi kiterjedtsége	• országos jelentőségű beavatkozás.
Negatív hatások	• az adott célterületet, akár szándékolt, akár nem szándékolt módon negatívan érintő beavatkozás.
Intézkedés megjelenése az NFFT napirendjén	• az NFFT a fenntarthatóság szempontjából legfontosabbnak tekinthető kormányzati intézkedéseket tárgyalja meg, így a legfontosabb intézkedések megjelennek az NFFT napirendi pontjai között.

Az elemzés *opcionális eleme* a fenntarthatóság szempontjából kiemelhetően pozitív változásokat hozó intézkedések rövid bemutatása jó gyakorlatként.

3.3.5 Összegzés

Az erőforrás elemzések fontosabb tapasztalatait erőforrásonként az összegző következtetések fejezetben kell kifejtetni. A szakértői elemzés alapján azonosíthatók azok a területek, amelyek helyzete romlik, a trendek előrejelzése alapján kritikussá válik, vagy éppen ellenkezőleg: ahol jelentős pozitív elmozdulások történtek. Az értékelés legfontosabb tapasztalatait és az azokból fakadó következtetések az alábbi elvek mentén kell összegezni:

- a **kulcsindikátorokban** bekövetkezett, illetve előre jelzett trendek alapján a szakértői értékítélet szerint várhatóan **kritikus helyzetbe** kerülő, vagy már jelenleg is kritikus helyzetű területek, amelyek a következő kétéves ciklusban kiemelt figyelmet érdemelnek;
- a **kormányzati beavatkozások** és az erőforrások alakulása közötti **fontosabb összefüggések**, kapcsolatok;

- **javaslatok az NFFS célok, illetve a célok elérésére alkalmazott eszközök megújítására.**

3.3.6 Eredmény monitoring fejezet szintetizálása

A Monitoring Jelentés szempontjából köztes terméknek számító elkészült erőforrás háttérelmzéseket a Jelentés összeállítása során a Monitoring Jelentés Sablonban meghatározott felépítés szerint szükséges egységes keretbe foglalni, jól fókuszált, tömör és informatív üzenetek köré rendezni, különösen pedig az erőforrás elemzések közötti tartalmi és hangsúlybeli különbségeket kell kezelni.

3.4 Következtetések és javaslatok

A Monitoring Jelentés záró fejezete a közvetkeztetések és javaslatok megfogalmazása. Ebben a fejezetben az elkészült szakértői elemzések (folyamat és eredmény monitoring), és a Jelentés intézményi környezetének vizsgálata (bevezető fejezet) alapján össze kell gyűjteni a Jelentés legfontosabb tapasztalatait és megállapításait, következtetéseket és javaslatokat kell levonni a következő monitoring ciklusra, illetve az NFFS megújítására vonatkozóan.

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények

V. Következtetések és javaslatok

Az összegzés fejezete három fő elemből áll:

- 1) **Az értékelés legfontosabb eredményeinek összefoglalása.** A legfontosabb eredmények keretében be kell bemutatni az NFFS megvalósítása folyamatának legfontosabb eredményit; és a kulcsindikátorok alakulását. Ki kell emelni továbbá a trendelőrejelzés és az erőforrás elemzések alapján kritikussá váló fenntarthatósági területeket, a pozitív elmozdulásokat; a kormányzati eszközök hatásosságának értékelését, és az NFFS megvalósításának folyamatában azonosítható jó gyakorlatokat.
- 2) **Üzenetek és javaslatok megfogalmazása.** Össze kell gyűjteni a következő időszakra vonatkozó főbb üzeneteket és javaslatokat. A javaslatokban ki kell térni a kritikussá váló erőforrások lehetséges kezelési módjaira; az alkalmazandó eszközök körének bővítésére, vagy a hatásosságuk javítására irányuló javaslatokra; illetve az

NFFS megújítására; azonosítani kell az Országgyűlés, a kormány és a nem kormányzati szereplők feladatait.

- 3) **Következő időszak célkitűzése.** A Monitoring Jelentés értékelő megállapításai alapján meg kell határozni a következő monitoring ciklus legfontosabb céljait.

3.5 Vezetői összefoglaló

A Monitoring Jelentés vezetői összefoglalója a Jelentés legfontosabb állításainak, főbb eredményeinek és javaslatainak egy olyan összegzése, amely rávilágít a jelentősebb fenntarthatósági összefüggésekre, így pedig a fenntarthatóság felé való átmenet értékelésének könnyen érthető és jól kommunikálható kivonatát adja.

I. Vezetői összefoglaló

II. Bevezetés

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények

V. Következtetések és javaslatok

A vezetői összefoglalónak ki kell térnie különösen:

- a Monitoring Jelentés elhelyezésére a fenntarthatósági menedzsment eszközök között;
- az NFFS-t megvalósító intézmények fontosabb tevékenységeire és annak fenntarthatóságra gyakorolt hatásaira;
- erőforrásonként a főbb elért eredményekre, kockázatokra, veszélyekre;
- a kulcsindikátorok egységes táblázatba foglalására; és
- a főbb következtetésre és javaslatokra.

A vezetői összefoglalót úgy kell megírni, hogy az az NFFT számára egy sajtóanyagként is felhasználható legyen, amely így a Monitoring Jelentés apropóján a fenntarthatósággal, a fenntarthatósági változásokkal kapcsolat társadalmi párbeszédet és vitát is elősegíti – mind az NFFT-vel együttműködő szervezetek, mind a szélesebb nyilvánosság körében.

4. Szakmai és társadalmi kontroll

A Monitoring Jelentés első változata a Kézikönyv 3. fejezetében részletezett feladatok elvégzésével elkészül. Az Országgyűlés elé való terjesztést ugyanakkor még egy szakmai

egyeztetés előzi meg, amely során az elkészült első verziót az NFFT igénye szerinti szakmai és társadalmi kontroll alá kell vetni.

4.1 Monitoring Jelentés szakmai kontrollja

A szakmai egyeztetés minimális fóruma a Jelentés NFFT előtti megtárgyalása. Az NFFT a plenáris ülésén – illetve ezt megelőzően *opcionálisan az illetékes munkabizottságában* – tárgyalja és véleményezi a Jelentést, és javaslatot tesz az anyag véglegesítésére.

Opcionális szakmai kontroll: külső Szakértői Testület felkérése

A szakmai egyeztetés másik, *opcionális formája* lehet egy *külső szakértői testület* általi véleményezés. Ezen bizottság tagjait az NFFT választja ki és kéri fel. A bizottságot úgy érdemes összeállítani, hogy annak gazdasági, kormányzati és tudományos szempontból is legyen rálátása az emberi-, társadalmi-, természeti- és a gazdasági erőforrások fenntarthatósági kérdéseire. A Szakértői Testület általi véleményezés növeli a Jelentés elismertségét és a Jelentésre – ezáltal pedig a fenntartható fejlődés témakörére vetülő figyelmet. A Jelentés egy Szakértői Testület által való áttekintése ugyanakkor nem elengedhetetlen eleme a Jelentés Országgyűlés elé való terjesztésének, hiszen a Jelentés készítése során igénybe vett szakmai kapacitások alapvetően biztosítják a Jelentés minőségét.

Szakmai visszajelzések beépítése a Jelentésbe

A szakmai kontroll visszajelzései alapján a Jelentést – célszerűen az összegző következtetéseket és javaslatokat, illetve a vezetői összefoglalót összeállító – szakértő véglegezi, az így elkészült Jelentést pedig az NFFT az Országgyűlés elé terjeszti.

4.2 A Monitoring Jelentés társadalmi kontrollja

Az NFFS alapján a Monitoring Jelentés készítése az Országgyűlés elé terjesztéssel véget ér. A Jelentést érdemes ugyanakkor ezt követően a szélesebb nyilvánosság számára is elérhetővé tenni. Ennek egyik elengedhetetlen eszköze, hogy a Jelentés felkerüljön az NFFT honlapjára, és mindenki számára elérhető legyen. Érdemes a Jelentést HTML formátumba átalakítani úgy, hogy a Jelentés fejezetei honlapszerűen kerüljenek átszerkesztésre, az egyes ábrák, indikátorok grafikonjai legyenek interaktívak, vagyis kattinthatók, illetve szabadon letölthetők, szerkeszthetők.

A nyilvánosságra hozás mellett érdemes a Jelentésről, annak legfontosabb eredményeiről társadalmi párbeszédet kezdeményezni. Így például megküldeni azt a fontosabb mandátummal rendelkező civil szervezeteknek és egyesületeknek; továbbá konferenciát, egyeztetést szervezni a Jelentés következtetéseiről, javaslatairól. Ezen eszközök alkalmazása az NFFT kapacitásainak és aktivitásainak függvénye.

A Monitoring Jelentés szakmai és társadalmi elfogadottsága szempontjából egyaránt fontos, hogy az eredmény monitoringot támogató erőforrás elemzéseket olyan szakértői gárda készítse, amely az adott erőforrás területén jelentős szakmai és társadalmi elismertséggel bír.

5. Projektterv és ütemezés

A Monitoring Jelentés projektterve a Jelentés elkészítésének ütemezését (5.1 alfejezet, 8. ábra), és a Jelentés elkészítése során alkalmazandó legfontosabb módszertani eszközöket (7. táblázat) foglalja össze.

5.1 Ütemezés

A Jelentés a háttéranyagok összegyűjtésétől kezdve annak az Országgyűlés elé való betérjesztéséig minimálisan 8 hónap szükséges – ezt az összes opcionális feladatok elvégzése 10 hónapra növeli.

1. hónap. Az első egy hónap feladata a kormányzati háttérinformációk összegyűjtése és a bevonandó szakértői tudás megszervezése, amelyet a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács Titkársága koordinál.

2-4. hónap. A következő három hónap során szükséges összeállítani a szakértői háttérelmzéseket a folyamatok és az erőforrások értékelésére. A folyamatelemzés és az erőforrás-elemzés egymással párhuzamosan futó szakértői feladatok. (Amennyiben az NFFT úgy dönt, hogy a Kézikönyvben elvárt, a Jelentés elkészítéséhez szükséges alapfeladatok mellett az opcionális feladatokat is be akarja mutatni a Jelentésben, akkor az az elemzések elkészítését további – az opcionális feladatok kiválasztásától függően – legfeljebb két hónappal, összesen öt hónapra növeli.)

5. hónap. A folyamatok és az erőforrások elemzése a Monitoring Jelentés szempontjából egy köztes terméknek tekinthető, amelyeket a Jelentés Sablonban meghatározott módon végső szerkezetbe kell szerkeszteni. Ez egy hónapot vesz igénybe.

6-7. hónap. A Jelentés összeállításához szükséges a bevezetés, a következtetések és javaslatok, illetve a vezetői összefoglaló elkészítése további, 1,5 hónapos munkafolyamat, amelybe elemzési feladatokat ellátó szakértőket is be kell vonni.

7-8. hónap. A Monitoring Jelentés következő lépése a szakmai egyeztetések megvalósítása, és ezek alapján az anyag véglegesítése. A szakértői egyeztetés másfél, (vagy külső Szakmai Testület felkérése esetében két hónapot) vesz igénybe. A szakértői egyeztetés a Jelentés NFFT általi elfogadásával zárul le.

A fentiek alapján összesen nyolc, vagy az opcionális feladatok elvégzésével legfeljebb tíz hónap alatt várható el a Jelentés elkészítése és NFFT által való elfogadása, amit a Jelentés Országgyűlés elé terjesztése követ.

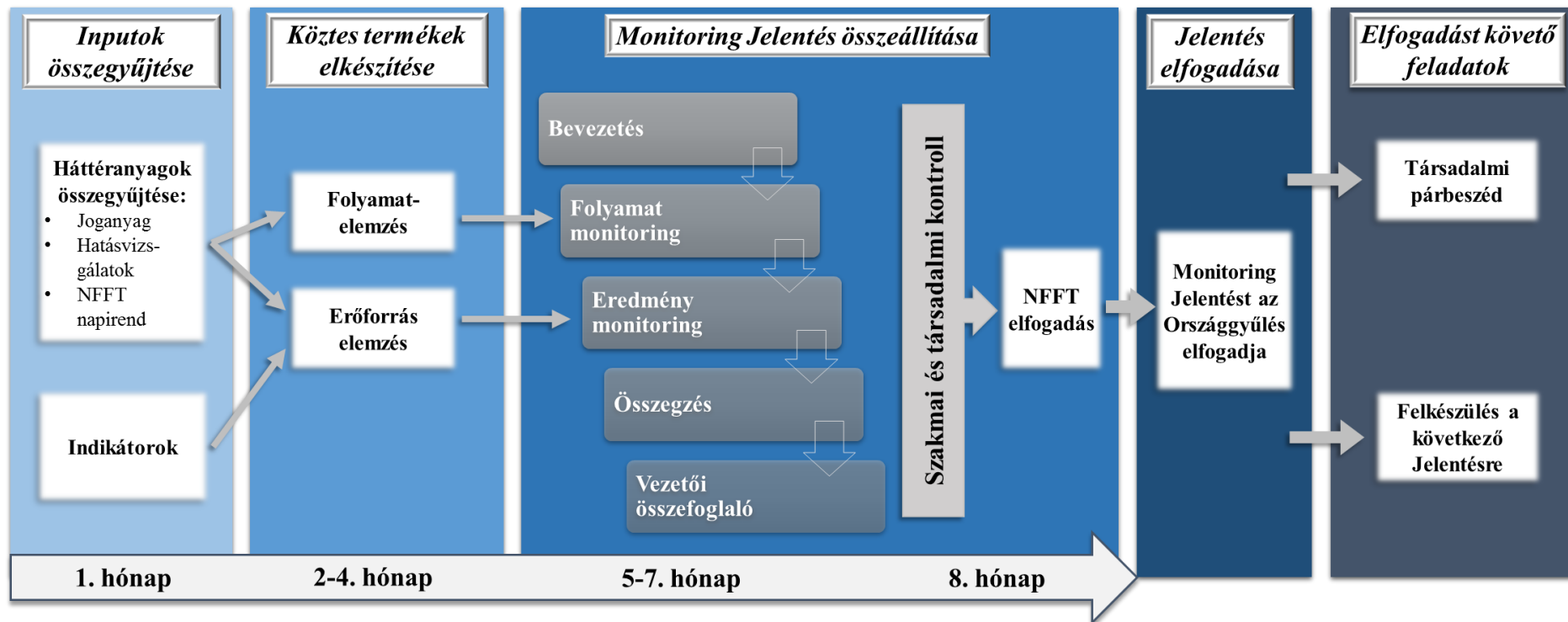
A monitoring folyamat fontos eleme az elkészült Monitoring Jelentés széles körben való megismertetése, vagyis a jelentéskészítési munka során összeállított anyag utóélete (pl. interaktív felület, társadalmi párbeszéd kezdeményezése) biztosításával.

A Jelentés elfogadását követő feladat a nyilvánosság biztosítása mellett a következő időszakra való szakmai felkészülés. Minden második évben a Jelentés elfogadásával együtt lehetőség nyílik az NFFS szakmai felülvizsgálatára is. A Monitoring Jelentések fontos inputjai ezeknek a felülvizsgálati jelentéseknek: a monitoring folyamat tapasztalatai, következtetései megalapozhatják a stratégia tartalmának és eszköztárának felfrissítését.

A Jelentés előkészületeit ez alapján úgy érdemes megszervezni, hogy azok a tervezett Országgyűlés elé terjesztés előtt legalább 8 hónappal kezdődjenek meg.

A Jelentés elkészítésének fent bemutatott legfontosabb szakaszait és lépéseit az 8. ábra szemlélteti.

8. ábra: Monitoring Jelentés elkészítésének folyamata

Forrás: Hétfa

5.2 Alkalmazandó módszertani eszközök összefoglalása

A Monitoring Jelentésben elvárt tartalmi elemeket, az azok előállításukhoz szükséges módszertani eszközöket és háttéranyagokat tartalmazza az alábbi táblázat. A táblázat dőlttel jelöli az opcionálisan elvégzendő feladatokat és alkalmazandó módszertani eszközöket.

7. táblázat: Monitoring Jelentés módszertani összefoglalása

Monitoring Jelentés fejezete	Monitoring Jelentésben megjelenő output	Alkalmazandó módszertani eszköz	Előállításhoz szükséges kormányzati/ NFFT háttéranyag
Bevezetés	Bevezetés fejezetének elkészítése	dokumentumelemzés (NFFS és kapcsolódó jogszabályok)	-
NFFS megvalósításának folyamata (Folyamat monitoring)	Jogszabályok, rendeletek és határozatok áttekintése	statisztikai elemzés	joganyag összegyűjtése
	<i>(Célkoherencia elemzés)</i>	<i>célkoherencia elemzés</i>	<i>joganyag összegyűjtése</i>
	Országgyűlés és intézményei	dokumentum-elemzés (intézmények beszámoló), <i>interjú</i>	joganyag összegyűjtése NFFT napirend
	Kormányzat és intézményei <i>(opcionális a hatásvizsgálatok részletes tartalmi elemzése)</i>	dokumentum-elemzés (hatásvizsgálatok és intézmények beszámoló) <i>interjú</i>	hatásvizsgálatok összegyűjtése
	Önkormányzatok	dokumentum-elemzés (beszámolók) <i>interjú</i>	-
	Nem kormányzati intézmények	dokumentumelemzés (intézmények beszámoló), <i>interjúk, workshop, survey</i>	-
	Nemzetközi intézmények	dokumentum-elemzés	joganyag összegyűjtése
	<i>(Online sajtóelemzés)</i>	<i>sajtóelemzési technikák alkalmazása</i>	-
	Folyamat monitoring fejezet összeállítása	szintetizálás	

Monitoring Jelentés fejezete	Monitoring Jelentésben megjelenő output	Alkalmazandó módszertani eszköz	Előállításhoz szükséges kormányzati/ NFFT háttéranyag
NFFS célkitűzéseiben elért eredmények (Eredmény monitoring)	Célok megállapítása	dokumentumelemzés (NFFS)	
	Kulcsindikátorok bemutatása, értékelése, trendelemzés	adatelemzés és adatbecslés	indikátorok rendelkezésre bocsátása
	Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok (<i>opcionális: fókuszterület és esettanulmány</i>)	dokumentumelemzés (szakirodalom) adatelemzés szakértői interjú	-
	Kormányzati intézkedések értékelése	interjúk releváns kormányzati szereplőkkel dokumentumelemzés (joganyag)	joganyag összegyűjtése NFFT napirend
	Összegzés elkészítése	szintetizálás	-
	Eredmény monitoring fejezet összeállítása	szintetizálás	-
Következtetések és javaslatok	Következtetések és javaslatok	szintetizálás együttműködés a szakértői elemzések készítőjével	-
Vezetői összefoglaló	Vezetői összefoglaló	szintetizálás együttműködés a szakértői elemzések készítőjével	-
Szakmai és társadalmi kontroll	Szakmai kontroll	szakmai egyeztetés az NFFT-vel és <i>opcionálisan a felkért szakmai bizottsággal</i>	NFFT véleményezés <i>opcionális: külső szakmai bizottság felkérése</i>
	Jelentés véglegesítése	szintetizálás	-
	Társadalmi kontroll	honlaponítás; <i>opcionális: workshopok</i>	<i>kapcsolatfelvétel mandátummal rendelkező szervezetekkel</i>

Forrás: Hétfa

6. A Monitoring Jelentés Sablonja

A Monitoring Jelentés Sablonja sorvezetőként szolgál a Jelentés elkészítéséhez. A Jelentés részletes tartalomjegyzéke, amely röviden bemutatja a fejezetekben kifejtendő kérdéseket is.

A Sablon alapján a Monitoring Jelentés nagyjából 80 oldal terjedelmű, szakmai jellegű, de a fenntarthatóság területe tekintetében a laikus olvasóközönség számára is jól érthető és feldolgozható üzeneteket hordozó anyag.

A Monitoring Jelentés az alábbiakban bemutatott fejezeteket és alfejezeteket tartalmazza. A fejezetek alatt dőlt betűvel szedve láthatók a fejezetben kifejtendő fontosabb tartalmi elemek, illetve jelölve vannak az opcionálisan elvégzendő elemzési feladatok. Az alfejezetek címei mögött zárójelben, dőlt betűvel látható a becsült oldalszám.

I. Vezetői összefoglaló, 2013-2015 (vizsgált időszak megjelölése) (5)

Tartalmazza a következő főbb állításokat:

- *Monitoring Jelentés elhelyezése a fenntarthatósági intézmények között (ábra).*
- *NFFS megvalósításához köthető folyamatok elemzésének legfontosabb eredményei: jogszabályok áttekintése; NFFS-hez köthető intézmények és szervezetek fő eredményei; (opcionális sajtóelemzés fő eredményei).*
- *Fenntarthatósági átmenet terén elért legfontosabb eredmények bemutatása: kulcsindikátorok táblázatban bemutatva; főbb eredmények, kockázatok, kiemelhető változások szöveges kiemelése.*
- *Következtetések és javaslatok.*

II. Bevezetés (5)

A. Monitoring Jelentés célja (1)

Mi a jelentés célja, mikor készül, ki felelős érte, ki fogadja el a Jelentést, mi alapján készül, mi a viszonya a stratégiához?

B. Monitoring Jelentés elhelyezése a stratégiai nyomkövetési eszközök között (0,5)

Mi a viszonya a Jelentésnek az NFFS-t elfogadó országgyűlési határozatban meghatározott stratégiai felülvizsgálati kötelezettséggel és az indikátorok kidolgozásával és bemutatásával összehasonlítva?

C. Monitoring Jelentés megközelítése (2)

Milyen megközelítést alkalmaz a Jelentés a Keretstratégia nyomkövetésére?

1. Az NFFS megvalósításának szintjei

Hogyan veszi figyelembe a Jelentés a Keretstratégiában meghatározott, a fenntarthatósági átmenetet elősegítő szereplőket

(egyének és családok, vállalkozások, civil szervezetek és vallási közösségek, helyi és központi kormányzati szereplők)?

2. Vizsgált időszak legfontosabb célkitűzései és prioritásai

a) Erőforrásokra vonatkozóan meghatározott célok

Hogyan azonosítja a Jelentés a Keretstratégiában meghatározott célkitűzéseket; és hogyan vizsgálja az irányába tett lépéseket?

Opcionális: Ha van, mi a Jelentés NFFT által kijelölt fókusza?

b) Fenntarthatósági intézményekre vonatkozóan meghatározott célok

A Keretstratégia, illetve a Keretstratégiát elfogadó országgyűlési határozat milyen konkrét fenntarthatósági intézményeket (NFFS 7. fejezet) nevez meg a stratégia végrehajtására? Ezek hogyan jelennek meg a Jelentésben?

D. Monitoring Jelentés felépítése (0,5)

A Monitoring Jelentés fejezetei és azok logikai egymásra épülése.

E. Monitoring Jelentés készítésének módszertani leírása (1)

A Jelentés milyen módszertani eszközöket alkalmaz? Milyen adatokra épít, milyen szakértők bevonása mellett, milyen szakmai kontroll alatt?

III. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia megvalósításának folyamata (12+2)

A. NFFS-t megvalósító jogszabályok áttekintése (2+2)

Az NFFS részletes céljaihoz kapcsolódó, az Országgyűlés által elfogadott jogszabályok és a kormány által elfogadott rendeletek rendszerező bemutatása.

A jogszabályok és rendeletek előfordulásának statisztikai elemzése, az erőforrás elemzések során kiemelt intézkedések következtében várható változások szintetizáló értékelése.

Opcionális: Kiemelt kormányzati stratégiák célkoherencia elemzése (2 oldal)

B. NFFS-hez köthető intézmények működésének elemzése (10)

1. Alkotmányos szabályok és az Alkotmánybíróság

Fenntarthatósági célokhoz kapcsolódó alkotmányos szabályok, és a szabályokhoz kapcsolódó fontosabb alkotmánybíróági döntések.

2. Országgyűlés és intézményei

a) Országgyűlés fenntarthatósággal foglalkozó bizottsága

Parlamenti bizottság fontosabb témái, eredményei.

b) Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács munkája a két év során: napirendi témák és állásfoglalások.

Főbb témák és eredmények (pl. milyen elemzések születtek, mely jogszabályt sikerült alakítani).

3. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Ombudsmani Hivatal tevékenységének áttekintése: statisztika a megvizsgált jogszabályokról.

Hatások azonosítása (alkotmánybírósági döntés lett belőle, felülvizsgálta a jogalkotó a jogszabályt, nem történt semmi).

4. Kúria

A fenntarthatósági célokhöz kapcsolódó fontosabb jogorvoslati döntések.

5. Kormányzat és intézményei

a) Döntések előzetes elemzése

KIM hatásvizsgálati lap és előzetes fenntarthatósági vizsgálat statisztikai áttekintése

Opcionális: további hatásvizsgálatok áttekintése

b) Kormányzati intézmények tevékenysége

Az NFFS-ben, illetve az NFFS-hez kötődő jogszabályokban nevesített intézmények tevékenységének bemutatása.

6. Önkormányzatok

Önkormányzatok legfontosabb fenntarthatósági kezdeményezései, programjai. A fenntarthatósági szempontok figyelembe vétele a fenntarthatósági döntések során.

7. Nem állami szereplők

Civil szervezetek, vallási közösségek és vállalatok fenntarthatósághoz köthető fontosabb, ágazati szintű kezdeményezéseinek összegyűjtése, jó példák kiemelése.

8. Nemzetközi intézmények tevékenysége

Amennyiben van olyan nemzetközi szintű döntés, vagy van olyan fenntarthatóság szempontjából jelentős nemzetközi egyezmény, amelyhez csatlakozott Magyarország, akkor annak értékelése.

C. Opcionális: fenntarthatóság kérdéskörének megjelenése a nyilvánosságban (2)

A fenntarthatóság és az ahhoz kapcsolódó kulcsszavak megjelenésének vizsgálata a nyilvánosságban sajtóelemzés segítségével. A fenntarthatóság értelmezésének összevetése az NFFS-sel; a fenntarthatóság témájának összekapcsolása az intézmények, szervezetek típusaival.

IV. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia célkitűzéseiben elért eredmények (52)

A. Emberi erőforrások (16)

1. Népesség (4)

a) NFFS célok és kihívások (0,5)

Kihívások azonosítása az NFFS/korábbi Monitoring Jelentés alapján.

- b) Kulcsindikátorok alakulása (0,5)
Kulcsindikátorok értékei az esetleges célokhoz képest
Trendelemzés: A, B, C scenárió
  - c) Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok elemzése (1)
NFFS részletes célonként a hazai folyamatok, a nemzetközi trendekhez illeszkedés, fontosabb eredmények és problémák elemzése – kormányzati és nem kormányzati szereplők tevékenységének vizsgálata.
  - d) Kormányzati intézkedések (1)
Legfontosabb erőforrást érintő kormányzati intézkedések bemutatása és hatásuk az erőforrásra.
  - e) Összegző következtetések az NFFS célok eléréséről (1)
Pozitív és negatív elmozdulások (trendben és értékben), kockázatok azonosítása.
- 2. **Tudás (ld. Népeség) (4)**
  - 3. **Egészség (ld. Népeség) (4)**
  - 4. **Szegénység, társadalmi kirekesztettség (ld. Népeség) (4)**
- B. Társadalmi erőforrások (12)**
- a) NFFS célok és kihívások (2)
  - b) Kulcsindikátorok alakulása (3)
  - c) Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok elemzése (4)
  - d) Kormányzati intézkedések (2)
  - e) Összegző következtetések az NFFS célok eléréséről (1)
- C. Természeti erőforrások (12)**
- a) NFFS célok és kihívások (2)
  - b) Kulcsindikátorok alakulása (3)
  - c) Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok elemzése (4)
  - d) Kormányzati intézkedések (2)
  - e) Összegző következtetések az NFFS célok eléréséről (1)
- D. Gazdasági erőforrások (12)**
- 1. **Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás (6)**
    - a) NFFS célok és kihívások (0,5)
    - b) Kulcsindikátorok alakulása (1)
    - c) Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok elemzése (2)
    - d) Kormányzati intézkedések (1,5)
    - e) Összegző következtetések az NFFS célok eléréséről (1)

2. Makrogazdasági egyensúly (6)

- a) NFFS célok és kihívások (0,5)
- b) Kulcsindikátorok alakulása (1)
- c) Célokat érintő társadalmi-gazdasági folyamatok elemzése (2)
- d) Kormányzati intézkedések (1,5)
- e) Összegző következtetések az NFFS célok eléréséről (1)

Opcionális: fókuszterület kijelölése az erőforrás-tanulmányokban (2)

V. Következtetések és javaslatok (7)

A. Értékelés legfontosabb eredményeinek összefoglalása (4)

1. Legfontosabb állami és nem állami kezdeményezések kiemelése (2)

NFFS megvalósítási folyamata legfontosabb eredményeinek kiemelése.

2. Kulcsindikátorok helyzetének összefoglalása (2)

Kulcsindikátor táblázat összeállítása

Kiemelkedően pozitív és negatív eredmények, fontosabb trendek kiemelése.

Trendek alapján a kritikussá váló erőforrások azonosítása (0,5)

B. Üzenetek, javaslatok (2)

Kritikussá váló erőforrások lehetséges kezelése a szakértői anyagok alapján.

Országgyűlés feladatainak azonosítása (javaslatok)

Kormányzati feladatok azonosítása.

Nem kormányzati szereplők számára elérendő célok azonosítása.

Kormányzati eszközök hatásosságának, alkalmazásának értékelése.

C. Következő időszak célkitűzései (1)

Kiemelhető fontosabb célok a következő kétéves (2015-2017-es) monitoring időszakra.

IV. Irodalomjegyzék

1. Hazai szakirodalom

- BARTUS, Gábor (2013): A fenntartható fejlődés fogalom értelmezésének hatása az indikátorok kiválasztására. Statisztikai Szemle, 91. évfolyam 8-9. szám. pp 842-869.
- BUSINESS COUNCIL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN HUNGARY (2013): A fenntartható működés nem opció hanem üzleti cél. Letölthető: http://bcsdh.hu/wp-content/uploads/2013/11/BCSDH_kiadvany_A_fenntarthato_mukodes_nem-opcio_hanem_uzleti_cel_2013.pdf (Letöltés ideje: 2014. március 17.)
- CSAPÓ, Benő – NIKOLOV, Marianne – MOLNÁR, Gyöngyvér (2011): Az oktatás szerepe a nemzeti erőforrások fejlesztésében. Kézirat.
- CSERMELY, Ágnes (2013): A fenntartható fejlődés makrogazdasági mutatói. Kézirat.
- ENV-IN-CENT (2013): Tanulmányok készítése a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia érvényre juttatásához: Fenntartható fejlődési kulcsindikátorok – természeti erőforrások mutatói.
- HAVASI, Éva (2007): Az indikátorok, indikátorrendszerek jellemzői és statisztikai követelményei. Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 8. szám. pp. 677-689.
- HÉTFA (2013): Az Előzetes Fenntarthatósági Vizsgálat (EFV) módszertana - A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiában foglalt alapelvek és stratégiai célkitűzések érvényre juttatása a jogalkotásban. Zárótanulmány. Készült a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács megbízásából.
- HÉTFA (2013b): Stratégiai irányok meghatározása, javaslat a tudománypolitikai stratégiára. Kutatási zárójelentés. Készült az Oktatási Hivatal megbízásából.
- IMREH-TÓTH, Mónika (2012): Új irányzatok a fenntarthatósági indikátorok területén. In: Bajmócy Zoltán – Lengyel Imre – Málóvics György (szerk.) 2012: Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság. JATEPress, Szeged. pp. 318-335.
- KARCAGI-KOVÁTS, Andrea (2011): Mivel mérjük a fenntarthatóságot? Az indikátorkészletek helyzetértékelése az EU tagállamok nemzeti fenntartható fejlődési

stratégiáiban. PhD értekezés. Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Debreceni Egyetem.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2013): A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon 2012.

KÚRIA (2013): A Kúria középtávú intézményi stratégiája, különös tekintettel a joggyakorlat-elemző tevékenység fejlesztésére. Semmelweis Kiadó, Budapest.

LÁNG, István (2008): A Brundtland Bizottság és a fenntartható fejlődés. In: Egyenlítő, 2008/11. szám.

MAGYAR TERMÉSZETVÉDŐK SZÖVETSÉGE (2011): A Nemzeti Vidékstratégia (továbbiakban NVS vagy Stratégia) környezeti vizsgálata. Letöltés helye: http://www.mtvsz.hu/dynamic/nvsskv_egyben_egyeztetesre.pdf (Letöltés ideje: 2014. február 20.)

NEMZETI FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI TANÁCS (2009): Jövőkereső – a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács jelentése a magyar társadalomnak.

SPÉDER, Zsolt (szerk.) (2011): Magyarország demográfiai jövőjét meghatározó tényezők alakulásának áttekintése és értékelése a fenntarthatóság szempontjából.

TÁRKI (2012): Javaslat a fenntartható fejlődés társadalmi indikátorainak mérésére.

TÁRKI (2012b): Javaslat a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia monitoring rendszerére.

VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. (2009): Stratégiai Környezeti Vizsgálat. „Tanulmányok a Duna hajózhatóságának javításáról” program. Letöltés helye: http://www.vituki.hu/dunaprojekt/DunaHajo_SKV.pdf (Letöltés ideje: 2014. február 25.)

2. Nemzetközi szakirodalom

ADELLE, Camilla – PALLEMAERTS, Marc (2009): Sustainable Development Indicators - An Overview of relevant Framework Programme funded research and identification of further needs in view of EU and international activities. European Commission, European Research Area.

- BAKKES, Jan (2012): Bellagio SusTainability Assessment and Measurement Principles (BellagioSTAMP) – Significance and Examples From International Environment Outlooks. Edward Elgar Publishers. Letölthető. <http://www.iisd.org/publications/pub.aspx?pno=1691> (A letöltés ideje: 2014. március 5.)
- BEMELMANS-VIDEC, Marie-Louise - RIST, Ray C. – VEDUNG, Evert Oskar (szerk.): Carrots, Sticks, and Sermons: Policy Instruments and Their Evaluation. 2010, ötödik kiadás.
- BOND, Alan - MORRISON-SAUNDERS, Angus – POPE, Jenny (2012): Sustainability assessment: the state of the art. In: Impact Assessment and Project Appraisal, 30:1, 53-62.
- BOND, Richard – CURRAN, Johanna – KIRKPATRICK, Colin – LEE, Norman – FRANCIS, Paul (2011): Integrated Impact Assessment for Sustainable Development: A Case Study Approach. World Development. Vol.29, No. 6. pp. 1011-1024
- BÖHRINGER, Christoph - JOCHEM, Patrick E. P. (2007): Measuring the Immeasurable – A Survey of Sustainability Indices. Ecological Economics. Vol. 63. No. 1.
- BRUNDTLAND, Gro Harlem et al. (1987): Közös Jövönk. Mezőgazdasági Kiadó, szerk.: Persányi M., 1988.
- COBB, J. - DALY, H. (1989): For the Common Good. Redirecting the Economy Toward Community, the Environment and a sustainable Future, Boston: Beacon Press, 492 pages.
- DALAL-CALYTON, Barry – BASS, Steve (2002): Sustainable Development Strategies: A resource book, OECD/UNDP.
- DASGUPTA, Marta (2007): Measuring Sustainable Development: Theory and Application. Asian Development Review, vol. 24, no. 1, pp.1-10.
- DEFRA (2013a): Government Progress in Mainstreaming Sustainable Development. Department for Environmenta Food & Rural Affairs.
- DEFRA (2013b): Sustainable Development Indicators. Department for Environmenta Food & Rural Affairs.

Department for Business, Innovation & Skills (2012): Producing impact assessments - guidance for government departments. Letölthető: www.gov.uk/producing-impact-assessments-guidance-for-government-departments (A letöltés ideje: 2014. március 7.)

EUROPEAN COMMISSION (2006): A guidebook for peer reviews of national sustainable development strategies. Letölthető: <http://ec.europa.eu/environment/pdf/nsds.pdf> (a letöltés ideje: 2014. január 17.)

EUROPEAN COMMISSION (2006b): Handbook for Trade Sustainability Impact Assessment. European Commission External Trade. Letölthető: <http://ec.europa.eu/trade/analysis/sustainability-impact-assessments/> (A letöltés ideje: 2013. április 9.)

EUROPEAN COMMISSION (2009): Impact Assessment Guidelines. SEC (2009) 92. Letölthető: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/commission_guidelines/docs/iag_2009_en.pdf (A letöltés ideje: 2014. január 29.)

EUROPEAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT NETWORK (ESDN), <http://www.esdn.eu/>

EUROSTAT (2013): Sustainable development in the European Union. 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy. Eurostat Statistical Book.

FEDERAL OFFICE FOR SPATIAL DEVELOPMENT ARE (2008): EURO 2008 Sustainability Report. Letöltés helye: <http://www.are.admin.ch/themen/nachhaltig/00270/02671/index.html?lang=en> (Letöltés ideje: 2014. február 22.)

FEDERAL STATISTICAL OFFICE (2012): Sustainable Development Pocket Statistics 2012. Swiss Confederation.

FEDERAL STATISTICAL OFFICE (2013): Sustainable Development – A Brief Guide 2013. 17 key indicators to measure progress. Swiss Confederation.

FEDERAL STATISTICAL OFFICE OF GERMANY (2012): Sustainable Development in Germany. Indicator Report 2012.

HM GOVERNMENT (2011): IA Toolkit. How to do an Impact Assessment.

HM TREASURY (2011): The Green Book. Appraisal and Evaluation in Central Government.

Letölthető: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/220541/green_book_complete.pdf (Letöltés ideje: 2014. március 5.)

IIED (2006): A Review of Monitoring Mechanism for National Sustainable Development Strategies. By: Barry Dalal-Clayton and Steve Bass. International Institute for Environment and Development, Environmental Planning Issues No. 27, July 2006

IISD (1997): Assessing Sustainable Development: Principles in Practice. Letölthető: <http://www.iisd.org/pdf/bellagio.pdf> (A letöltés ideje: 2013. április 2.)

IISD (2004): National Strategies for Sustainable Development. Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Co-ordinated Action. Based on a 19-country Analysis.

IISD (2005): Sustainable Development Indicators: Proposals for the Way Forward. International Institute for Sustainable Development. New York.

IISD (2008): Bellagio Sustainability Assessment and Measurement Principles. Letölthető: <http://www.iisd.org/measure/principles/progress/bellagiostamp/> (A letöltés ideje: 2013. április 2.)

IISD (2012): IISD Fast Facts. International Institute for Sustainable Development
Letölthető: <http://www.iisd.org/about/> (A letöltés ideje: 2014. január 24.)

INFRAS (2011): Evaluation Strategie Nachhaltige Entwicklung. Schlussbericht.

LEBENSMINISTERIUM (2013): Sustainability Barometer 2013. Headline Indicators.

NARDO, Michela - SAISANA, Michaela - SALTELLI, Andrea - TARANTOLA, Stefano (2005): Tools for Composite Indicators Building. European Commission, Ispra.

National Sustainable Development Strategy 2012 Progress Report. The Federal Government Germany.

NIESTROY, Ingeborg (2008). Sustainability Impact Assessment and regulatory Impact Assessment. In: Conducting Sustainability Assessments. OECD Sustainable Development Studies. OECD Publishing.

NORDHAUS, WD - TOBIN, J (1972): Is Growth Obsolete? Economic Growth, National Bureau of Economic Research, no 96, New York.

OECD (2000): Towards Sustainable Development. Indicators to Measure Progress. Proceedings of the OECD Rome Conference.

OECD (2001): The DAC Guidelines - Strategies for Sustainable Development. Guidance for Development Co-operation. Letölthető: <http://www.oecd.org/dac/environment-development/2669958.pdf> (A letöltés ideje: 2014. január 23.)

OECD (2006): Good Practices in the National Sustainable Development Strategies of OECD Countries. Sustainable Development Studies.

OECD (2008): Annual Report on Sustainable Development Work in the OECD. OECD Publishing.

OECD (2010): Guidance on Sustainability Impact Assessment. OECD Publishing.

OECD (2011): Towards Green Growth: Monitoring Progress: OECD Indicators. OECD Publishing.

PARLIAMENTARY ADVISORY COMMITTEE ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

(2011): Communication from the Parliamentary Advisory Committee on Sustainable Development. Report by the Parliamentary Advisory Committee concerning the sustainability impact assessment in the context of regulatory impact assessments and optimisation of the procedure. German Bundestag, Printed paper 17/6680. Letölthető:

http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/committees/bodies/sustainability/17_6680.pdf (Letöltés ideje: 2014. január 21.)

PISANO, Umberto – LEPUSCHITZ, Katrin – BERGER, Gerald (2013): National Sustainable Development Strategies in Europe 2013. Taking stock and exploring new developments. ESDN Quarterly Report No. 29.

PRICEWATERHOUSECOOPERS (2005): Olympic games Impact Study. Final report. Letöltés helye:

<http://www.gamesmonitor.org.uk/files/PWC%20OlympicGamesImpactStudy.pdf>

(Letöltés ideje: 2014. február 10.)

- SAISANA M. - SALTELLI A. - TARANTOLA S. (2005): Uncertainty and Sensitivity analysis techniques as tools for the quality assessment of composite indicators, Journal of the Royal Statistical Society-A. Vol. 168. No. 2. pp. 307-323.
- STIGLITZ, Joseph E. – SEN, Amartya – FITOUSSI, Jean-Paul (2009): Report by the Stiglitz Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.
- UN (1992): Agenda 21. United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992. United Nations Sustainable Development. Letölthető: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (A letöltés ideje: 2014. január 23.)
- UN (2001): UNDESA Guidance in preparing a national sustainable development strategy: managing sustainable development in the new millennium, Background Paper No. 13. Letölthető: http://www.un.org/esa/sustdev/publications/nsds_guidance.pdf (A letöltés ideje: 2014. január 30.)
- UN (2007): Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies. Third Edition. Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat.
- UN (2012): National Institutions for Sustainable Development – A preliminary review of the institutional literature. Sustainable Development in the 21st Century (SD21). United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Sustainable Development. October 2012, Draft.
- UN (2012a): The Millennium Development Goals Report 2012. Letölthető: <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202012.pdf> (A letöltés ideje: 2014. január 24.)
- UNIVERSITY OF EAST LONDON (2010): Olympic Games Impact Study – London 2012. Pre-Games Report. Letöltés helye: http://www.uel.ac.uk/geo-information/documents/UEL_TGfS_PreGames_OGI_Release.pdf (Letöltés ideje: 2014. február 10.)
- VAN DER BERGH, J. C. J. M (2009): The GDP paradox. Journal of Economic Psychology no. 30. pp. 117-135.

WHOLEY, Joseph S. (1979): Evaluation – Promise and Performance. Urban Institute Press. pp. 234.

3. Jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény

Az Európai Parlament és Tanács 2001/42/EK irányelve bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról.

Az Országgyűlés 18/2013 (III. 28.) számú határozata a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáról. A fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepciója. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024. *Melléklet a 18/2013. (III. 28.) OGY határozathoz*

A genetikailag módosított szervezetektől mentes Alpok-Adria kezdeményezéshez való csatlakozásról szóló 74/2011. (X. 14.) OGY országgyűlési határozat

2/2005 (I.11.) Kormányrendelet egyes tervek, illetve programok vizsgálatáról.

218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól.

38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet a kormányzati stratégiai irányításról.

2037/2013. (XII. 30.) Kormányhatározat a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III. 28.) OGY határozatból eredő kormányzati feladatok meghatározásáról.

24/2011. (VIII. 9.) KIM rendelet az előzetes és utólagos hatásvizsgálatról.

4. Országgyűlési és kormányjelentések

A kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája 2007-2013 – Éves Időközi Monitoring Jelentés 2009. év (2010)

AJBH (2013): J/10126. számú Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2012. évi tevékenységéről. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

J/9230. számú jelentés az agrárgazdaság 2011. évi helyzetéről

Jelentés a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottság 2011. évi feladatainak végrehajtásáról

Jelentés a 2003-2008. közötti időszakra szóló Második Nemzeti Környezetvédelmi Program végrehajtásáról (2009)

Jelentés az Országgyűlés részére az Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja 2008. évi előrehaladásáról

Legyen jobb a gyerekeknek! Nemzeti Stratégia értékelő bizottságának 2010. évi jelentése, Gyerekesélyek Magyarországon

Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia Nyomonkövetési Jelentés, 2013. június.

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv 2007-2013 Stratégiai Monitoring Jelentés (2012)

V. Mellékletek

V/I. Melléklet: A fenntarthatósági célok és feladatok a különböző érintett csoportok esetében

8. táblázat: A fenntarthatósági célok és feladatok a különböző érintett csoportok esetében

	Fenntarthatósági cél	<i>Család és egyén</i>	<i>Vállalkozások</i>	<i>Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek</i>	<i>Központi és helyi kormányzás</i>	
Emberi	Demográfia	Párkapcsolat és család értékeinek támogatása	Értékek továbbadása.		Értékek képviselése, kampányok szervezése.	A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása.
		Elvándorlás lefékezése		Versenyképes munkabérek biztosítása, családbarát munkahely kialakítása, célzott vállalati CSR.	Kampányok szervezése.	Versenyképes munkabérek biztosítása, járulékkedvezmények, a munka értékének növelése, foglalkoztatás támogatása a kritikus elvándorlással rendelkező szakmáknál.
		Népességfogyás lassítása a születések számának növelésével	Gyermekvállalás növelése lehetőségekhez mérten, értékek továbbadása.	Családbarát munkahely kialakítása, célzott vállalati CSR.	Gyermekvállalást népszerűsítő kampányok szervezése.	Születések számának növelése egy stabil és kiszámítható családtámogatási rendszer és az egészségügy segítségével, bölcsődék létrehozásával; gyermekvállalás beszámítása a nyugdíjba.
		Bevándorlás kulturális és társadalmi problémáinak kezelése	Társadalmi szolidaritás, tolerancia és integráció.		A bevándorlás kulturális, társadalmi problémáinak megoldásához segítségnyújtás.	A bevándorlás kulturális, társadalmi problémáit kezelő bevándorlási politikai kialakítása.

	Fenntarthatósági cél	Család és egyén	Vállalkozások	Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek	Központi és helyi kormányzás	
Egészségi állapot	Idős emberek társadalmi aktivitása	Fiatalabb generációk egzisztenciális segítségnyújtása az idősek felé, generációk közötti kapcsolat fenntartása.		Segítségnyújtás az időseknek a modernizálódó, fejlődő társadalom nyújtotta kihívásokkal szemben; megfelelő életterek, szocializációs platformok létrehozása, közéleti aktivitás és tájékozottság fontosságának hangsúlyozása.	Az idősek aktivitásának növelése a társadalmi együttműködésben való lehetőségük biztosításán és az ellátó rendszer modernizációján keresztül.	
	Egészségtudatosság	Elővigyázatosság; tudás, magatartásminták továbbadása		Magatartásminták terjesztése kampányok segítségével, prevenciós programok.	Magatartásminták terjesztése és egészségügyi tájékoztatás az oktatás és kampányok segítségével, népegészségügyi prevenciós programok.	
	Krónikus, nem fertőző megbetegedések számának csökkentése		Munkahelyi stressz csökkentése a munka- és szervezeti kultúra átalakításával; munkakörülmények javítása.	Magatartásminták terjesztése kampányok segítségével.	Információterjesztés és egészségügyi szakpolitikai lépések, az ellátórendszer modernizációja mentén a megbetegedések számának csökkentése.	
	Halandóság területén felzárkózás a közép-európai átlaghoz					
	Tudás	Minőségi oktatás		Vállalati és egyetemi K+F+I támogatása; civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása.	Erkölcsei normák és közösséghez kötődés kialakítása; nem állami tulajdonú iskolák hatékony működtetése	A munkavégzéshez szükséges tudás, készségek és kompetenciák elsajátításának biztosítása, pedagógus pálya elismertségének növelése; K+F+I támogatása; motivációkra és színvonalra épülő oktatási rendszer kidolgozása.
		Oktatásban töltött idő növelése	A tanuláshoz kapcsolódó értékek és a tanulás hasznainak hangsúlyozása a nevelés során, egzisztenciális támogatás.			Kulturális intézmények által indított tanulási programok támogatása

	Fenntarthatósági cél	Család és egyén	Vállalkozások	Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek	Központi és helyi kormányzás
	Oktatási rendszer szelektivitásának csökkentése				Az iskola esélykiegyenlítő szerepének erősítése, a szelektáló jelleg oldása.
	Tudás jobb hasznosítása a társadalomban, gazdaságban		A gazdasági-társadalmi fejlődés tudásintenzív tevékenységekre alapozása; vállalati és egyetemi K+F+I támogatása; civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása.		Tudásintenzív szektorok és a K+F+I tevékenység támogatása.
Társadalmi kohézió, leszakadó csoportok integrációja	Fenntarthatóság értékeit és gyakorlatát szolgáló életstratégiák népszerűsítése			A fenntarthatóság értékeit és gyakorlatát szolgáló életstratégiák népszerűsítése.	A fenntarthatóság értékeit és gyakorlatát szolgáló életstratégiák elterjesztése (pl .egyszerű mezőgazdasági, kertművelési és háztartási ismeretek)
	Munkavégzéshez szükséges életen át tartó tanulásra való igény	Elköteleződés az életen át tartó tanulás mellett.	Alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések.		A munkavégzéshez szükséges, életen át tartó tanulására való igény terjesztése, vállalati továbbképzések támogatása.
	Társadalmi kirekesztettség mérséklése	Egyéni felelősségvállalás a társadalom intézményeiben és a hátrányos helyzetű csoportokért, a társadalmi felelősségvállalás mintáinak közvetítése.	Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása.	Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés; társadalmi szolidaritással kapcsolatos kampányok szervezése.	A társadalmi kirekesztettség mérséklése, civil szervezetek támogatása, kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben.
	Szegénység mérséklése	A vagyonból és munkából származó jövedelem jelentőségének erősítése időskorban, amennyiben ezt az egészségi állapot lehetővé teszi.	Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása.	Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés, alacsonyan képzett csoportok oktatásában való segítség.	Szegénység mérséklése az adó-, foglalkoztatás- és gazdaságpolitikán keresztül; munkába bevonható polgárok körének növelése, munkahely-teremtési programok indítása, gyermekszegénység csökkentése, leszakadó térségek támogatása.

	Fenntarthatósági cél	<i>Család és egyén</i>	<i>Vállalkozások</i>	<i>Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek</i>	<i>Központi és helyi kormányzás</i>
Társadalmi	Szemleletformálás	Fenntarthatóságot előmozdító jó példák, magatartásformák megjelenítése	Tudás, magatartásminták továbbadása.	Magatartásminták terjesztése kampányok segítségével.	A fenntarthatóságot előmozdító jó példák, magatartásformák megjelenítése a közvélemény előtt; a fenntarthatósági szempontok megjelenítése Magyarország stratégiai jelentőségű helyi és ágazati tervezési dokumentumaiban, valamint az ágazati szabályozásban.
		A fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásmintákat követő civil kezdeményezések, szakmai és vallási közösségek elismerése, támogatása			A fenntarthatóság szempontjából előnyös magatartásmintákat követő civil kezdeményezések, szakmai és vallási közösségek elismerése, támogatása
	Szubszidiaritás	Szubszidiaritás a fenntarthatósági problémák során	Egyéni felelősségvállalás a fenntarthatóságban.	Vállalati fenntarthatósági szerepkörök vállalása.	Helyi, térségi, kisközösségi fenntarthatósági szerepkörök vállalása és támogatása, az önállóság és az egyéni felelősségvállalás értékeinek közvetítése, támogatása (az államra való támaszkodás helyett).
Bizalom infrastruktúrájának erősítése	Bizalom infrastruktúrájának erősítése	Jogkövető magatartás.	Jogkövető magatartás.	A korrupció és a járadékvadászat visszaszorításának elősegítése, közéleti aktivitás népszerűsítése.	Az egyéni tulajdon és szerződés szabadságának biztosítása, normák betartásának biztosítása, korrupció és járadékvadászat visszaszorítása, kormányzás kiszámíthatóságának és transzparenciájának erősítése,.

	Fenntarthatósági cél	<i>Család és egyén</i>	<i>Vállalkozások</i>	<i>Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek</i>	<i>Központi és helyi kormányzás</i>
A munka társadalmi körülményei	Munkakörülményekkel való elégedettség növekedése, munkahelyi stressz csökkentése		Munkakörülmények javítása és munkahelyi stressz csökkentése.	Munkavállalók és munkáltatók érdekképviselése,	Vállalati munkakörülmények ellenőrzése.
	Gyermekvállalás és munka összeegyeztethetősége		Családbarát munkahely kialakítása, célzott vállalati CSR	Családbarát munkahelyek népszerűsítése.	A gyermekvállalás és munka összeegyeztethetőségét támogató intézkedések.
	A múlt örökségének ápolása			Szellemi, tárgyi és épített örökség megőrzése, kibontakoztatása, fenntartható használata.	Szellemi, tárgyi és épített örökség megőrzése, kibontakoztatása, és a civil és vállalati szféra erre való ösztönzése, emberi erőforrások fejlesztése a kulturális intézményekben.
	Határon túli magyarokkal való együttműködés erősítése			Határon túli magyarokkal való együttműködés előmozdítása, különös tekintettel a Kárpát-medencében élő magyarok közötti kulturális kapcsolatok erősítésére.	
Természeti	Megújuló természeti erőforrások felhasználására vonatkozó korlátok érvényesítése	Egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására;	Megújuló természeti erőforrások ésszerű használata, fenntartható hozamon alapuló gazdálkodás, környezeti szempontok figyelembevétele.	Fenntartható hozamon alapuló gazdálkodás népszerűsítése.	Megújuló természeti erőforrásokra vonatkozó korlátok érvényesítése, fenntartható hozamon alapuló gazdálkodás népszerűsítése, megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása.
	Környezetterhelés csökkentő technológiák és termékszabványok elterjedésének ösztönzése	környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak.	CSR, környezeti szempontok figyelembevétele, környezetkímélő technológiák és termékszabványok implementálása, erőforrás hatékonyság javítása.	Figyelemfelkeltő kampányok; környezettudatos gondolkodásmód, technológiák és termékszabványok népszerűsítése; hatásvizsgálatok kidolgozása, segítségnyújtás.	Technológiák és termékszabványok elterjedésének ösztönzése, zöldgazdasági reformok támogatása a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül.

	Fenntarthatósági cél	Család és egyén	Vállalkozások	Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek	Központi és helyi kormányzás
	A fajgazdagság fenntartása, a táj és a természeti értékek megőrzése, az ökoszisztéma-szolgáltatások kimerítésének megakadályozása		A táj és a természeti értékek megőrzése, az ökoszisztéma-szolgáltatások kimerítésének megakadályozása a beruházások során	Figyelemfelkeltő kampányok, környezettudatos gondolkodásmód népszerűsítése.	A fajgazdagság fenntartása, a táj és a természeti értékek megőrzése, az ökoszisztéma-szolgáltatások kimerítésének megakadályozása a területfejlesztések és beruházások során; ezen elvek érvényesítése a szabályozás, a törvényhozás, és döntéshozás megfelelő szintjein;
	A talaj termőképességeinek fenntartása				
	A természetes területek beépítési sebességének csökkentése				
Embert érintő környezeti terhelések	Embert érintő környezeti terhelések csökkentése				Technológiák és termékszabványok elterjedésének ösztönzése, zöldgazdasági reformok támogatása a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül.
Nem megújuló erőforrások	Az ásványkincsekkel, energiahordozókkal való ésszerű, beosztó gazdálkodás	Tudatos magatartás a nem megújuló erőforrások használatakor; magatartásminta közvetítése.	Alternatív erőforrások keresése, erőforrás-kímélő technológiák támogatása.	Ismertető, figyelemfelkeltő kampányok szervezése, hatásvizsgálatok, tanácsadás.	Az ásványkincsekkel, energiahordozókkal való ésszerű, beosztó gazdálkodás támogatása.

	Fenntarthatósági cél	Család és egyén	Vállalkozások	Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek	Központi és helyi kormányzás
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Gazdasági</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">A vállalkozói tőke és az innováció erősítése, a foglalkoztatás bővítése</p>	Helyi és nemzetközi gazdasági szereplők közötti egyensúly megteremtése		Helyi és nemzetközi versenyképességre törekvés.		A helyi vállalkozások és nemzetközi gazdasági szereplők tevékenysége közötti egyensúly megteremtése.
	Helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése	Gazdálkodás értékeinek közvetítése, a vállalkozói értékrend továbbadása.	Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése.	Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése, lokális kapcsolatteremtés.	A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése.
	Vállalkozásokra nehezedő terhek csökkentése			Segítségnyújtás a (kezdő) vállalkozások számára az adminisztratív és bürokratikus nehézségek megoldására.	Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása, működésük minél kisebb mértékű befolyásolása, terhek csökkentése; az adminisztrációs és bürokratikus nehézségek korlátozása.
	Bizalom infrastruktúrájának fejlesztése az üzleti életben	Vállalkozói értékrend továbbadása, egyének közötti bizalom erősítése, gazdasági kapcsolatok erősítése,	Ésszerű kockázatvállaláson, fejlesztő-újító képességen és kitartó munkán alapuló sikercélok, erős gazdasági kapcsolatok, járadékvadász magatartás csökkentése	Etikus üzleti gondolkodás népszerűsítése, vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése, lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése, járadékvadászat csökkentése.	Gazdasági kapcsolatok kiépítésére, a gazdasági szervezetek közötti bizalomra ösztönző szabályozások meghozatala; az üzleti élet elveinek és szabályainak betartatása vevő és eladó oldalon egyaránt.
	Innováció ráfordítások és forrásfelhasználás hatékonyságának növelése		Az innovációs ráfordítások és a forrásfelhasználás hatékonyságának növelése; vállalati és egyetemi K+F+I támogatása; civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása.	Útmutatás és segítségnyújtás a K+F+I, és a hatékony forrásfelhasználás terén.	A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában; tudás intenzív szektorok támogatása.
	Foglalkoztatottság növelése	Vállalkozói értékrend továbbadása; az iskola, a tanulás hasznainak hangsúlyozása.	Versenyképes munkabérek biztosítása, továbbképzési programok az alkalmazottak számára, belföldi nagyberuházások preferálása.	Munkaerő piaci súrlódások tompítása a kereslet és a kínálat összekapcsolásával, foglalkoztatáspolitikai javaslatok kidolgozása, alulképzettek segítése.	Hosszú távú foglalkoztatási és foglalkoztathatósági problémákat megoldó programok kidolgozása; regionális foglalkoztatási különbségek kisimítása; idősök aktivitásának ösztönzése; fenntartható nyugdíjrendszer kidolgozása.

	Fenntarthatósági cél	<i>Család és egyén</i>	<i>Vállalkozások</i>	<i>Kisközösségek, civil szervezetek és vallási közösségek</i>	<i>Központi és helyi kormányzás</i>
Makrogazdasági egyensúly	Államadósság ésszerű szintre való csökkentése				Az alkotmányos korlát érvényesítése, az államadósság csökkentése a gazdasági növekedés veszélyeztetése nélkül.
	Tartósan felelős, prudens költségvetési gazdálkodás				Tartósan felelős, prudens költségvetési gazdálkodás; a társadalmi ellátórendszerek pénzügyi fenntarthatósága, az önkormányzatok feladatainak és finanszírozásának összehangolása.
	Korosztályos egyensúly biztosítása	A vagyonból és a munkából származó jövedelmek jelentőségének növelése időskorban; pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése.	A munkavállalók pénzügyi tudatosságának erősítése, az idősek aktivitásának ösztönzése, pályakezdekők támogatása.	A lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése, ismeretterjesztő kampányok szervezése.	Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása; idősek aktivitásának ösztönzése, fenntartható nyugdíjrendszer kialakítása, pénzügyi tudatosság közvetítése a lakosság irányába.

Forrás: Az NFFS alapján Hétfa gyűjtés

V/II. Melléklet: Nemzeti indikátorrendszerek összehasonlító elemzése

A hazai kulcsindikátor-rendszerre tett javaslat támogatására összegyűjtöttük az osztrák (Lebensministerium 2013), német (Federal Statistical Office of Germany 2012), egyesült királyságbeli (DEFRA 2013b), svájci (Federal Statistical Office 2013), továbbá az EU-s kulcsindikátorokat (Eurostat 2013), kiegészítettük ezeket az ENSZ indikátorkészletének fő- és altémáival (UN 2007), illetve a hazai indikátorrendszer „nulladik verziójával” (Bartus 2013). A 10. táblázatban a társadalmi, az emberi, a gazdasági és a környezeti erőforrásokhoz köthető mutatókat színekkel jelöltük: a társadalmat piros, az emberit narancs, a gazdaságit kék, a környezetet pedig zöld színnel.

Az alábbiakban összefoglaljuk az egyes kulcsindikátor-készletek főbb hasonlóságait és különbözőségeit.

A nemzeti indikátorrendszereket tekintve általánosan elmondható, hogy a mutatók között található a *nemzetközi fenntarthatósági felelősséggel* foglalkozó indikátort. Az Egyesült Királyság kivételével mindenhol vizsgálják a fejlődő országoknak nyújtott hivatalos fejlesztési támogatás, vagyis az ODA (official development assistance) mértékét – általában a bruttó nemzeti jövedelemhez viszonyítva. Az Egyesült Királyságban e helyett az ország fogyasztásához kötődő teljes üvegházhatású gáz kibocsátása utal a nemzetközi felelősségvállalásra.

Németország kivételével mindenhol van továbbá a *szegénységgel* kapcsolatos mutató: szegénységi ráta, szegénységi küszöb alatt élők, vagy alacsony jövedelmű háztartásokban élő gyermekek aránya.

A *születéskor várható élettartam* egyrészről az egészség, másrészről a demográfia szempontjából is fontos lehet. Az egészségügyi helyzet fenntarthatóságát a születéskor várható egészségesen eltöltött életevek száma ragadja meg, míg a demográfiai változást az egyszerű várható élettartam. Ezt kiegészítheti továbbá a teljes termelékenységi arányszám.

A kritikák⁸⁸ ellenére szinte mindenhol megjelenik az *egy főre jutó GDP* mint a társadalmi-gazdasági fejlettség mutatója.

⁸⁸ A 2008-ban életre hívott Stiglitz-bizottság a gazdasági teljesítmény és a társadalmi haladás mérőszámainak vizsgálata keretében átfogóan vizsgálta a GDP mutató korlátait. A Bizottság kritikát fogalmazott meg annak gazdasági jólétet mérő

A gazdasági fenntarthatóság vizsgálatára továbbá mindenhol alkalmaznak valamilyen jellegű *foglalkoztatási, munkavégzési rátát*: pl. kor és iskolai végzettség szerint bontott a munkanélküliségi ráta; tartós munkanélküliség; foglalkoztatottság, stb..

Az EU kivételével minden ország alkalmaz mutatókat az *oktatás* jellemzésére is, ugyanakkor nagy szóródás látható közöttük. Az osztrákok a fiatalok képzettségét vizsgálják, míg a német példa az érettségit és a felsőfokú képzettséget, az Egyesült Királyság a humántőke pénzben kifejezett értékét méri, a svájci és a magyar javaslat pedig a PISA méréssel jellemzi az oktatás fenntarthatósági vonatkozását.

A természeti indikátorok között Svájc kivételével minden ország vizsgálja az *üvegházhatású gázok kibocsátását*, továbbá az Egyesült Királyságot kivéve mindenhol van valamilyen energiaszolgáltatáshoz köthető mutató – többségében a megújulóakra is kitérve.

Az *anyagáram* – az oktatáshoz vagy a foglalkoztatottsághoz hasonlóan - mindenhol előkerül, de eltérő mutatókkal vizsgálva. Így például a közvetlen anyagbevitel (DMI) és hazai anyagfelhasználás (DMC) mutatójával, a nyersanyag-termelékenység vagy az anyagintenzitás indikátorával is találkozhatunk.

A *biodiverzitás és az ökoszisztémák* jellemző mutatója a fajgazdagság – különösen a madárfajok populációjának vizsgálata, amely gyakran kapcsolódik az élőhely vagy a tájszerkezetnek minőségének értékeléséhez.

Gyakori, de nem mindenhol alkalmazott mutató továbbá *a generációk közötti, vagy generáción belüli igazságosság* valamilyen formájának vizsgálata. Ez mind a társadalmi, mind a gazdasági erőforrásokat illetően különböző lehet.

9. táblázat: Generációkon belüli és generációk közötti igazságosság indikátorai

	Generációk közötti	Generáción belüli
Társadalmi	alacsony jövedelmű háztartásokban élő gyermekek aránya	nemek közötti egyenlőség hátrányosabb helyzetű csoportokból származó vezetők
Gazdasági	állóeszköz felhalmozás/ egyéb felhalmozási mutató TB/nyugdíjrendszer fenntarthatósága	jövedelmi egyenlőség

Forrás: nemzetközi példák alapján Hétfa gyűjtés

alkalmazásával szemben, amely a félrevezető értelmezéséből fakad. A GDP termelési szempontú mutatójával szemben a fogyasztásra és a jövedelmekre koncentrált mutató kidolgozását javasolja (Stiglitz-Sen-Fitoussi 2009).

A GDP fenntartható fejlődés mérésének alkalmazásával kapcsolatos kritikákról lásd még például Nordhaus-Tobin (1972); Cobb-Daly (1989); Dasgupta (2007); Van der Bergh (2009).

A *Bizalom infrastruktúrája* több nemzeti mutatórendszerben is előkerül. Az osztrákok vizsgálják kulcsindikátor szinten az intézményi bizalom kérdését, a britek pedig a társadalmi bizalmat mérik. Az EU-ban ugyan megjelenik a jó kormányzásnál az intézményi bizalom kérdése, de nem emelik kulcsindikátorrá.

A társadalmi indikátorok között több helyütt számba veszik az elkövetett *bűncselekmények* számát a szabadság és biztonság jellemzésére.

Az *egészséges életmódhoz* kapcsolódóik az életmód és élettér kérdése: így a vizsgált indikátorok között visszatérő a dohányzók aránya – kulcsindikátorként viszont csak Németországban emelik ki. Az egészséges életmód másik aspektusa az egészséges táplálkozás. Ennek mutatójaként előkerül a testtömeg index (Ausztria) és a túlsúlyos felnőttek aránya (Németország).

Visszatérő mutató a *közlekedés* energiafelhasználásához, illetve a közösségi közlekedés elterjedtségéhez kapcsolódó mutató, amelyet mind az utas-, mind az áruszállítás területén vizsgálnak.

Több országban előkerül a *kutatási és innovációs teljesítmény* vizsgálata – ennek humán erőforrás és költségvetési vonzatai.

Országspecifikus módon követik nyomon indikátorokkal továbbá a fenntartható *vízhasználatot* – az ország természeti erőforrásainak megfelelően a felszíni, felszín alatti vizek, illetve a tengerek és óceánok vonatkozásában.

A hasonló megoldások mellett több egyedi vagy ritkán alkalmazott mutatót is találhatunk, ilyen például a levegő minősége, a területi beépítettség fokának vizsgálata, a társadalmi tőke, az életmód-, vagy az élettér jellemzője.

10. táblázat: Kulcsindikátor-rendszerek összehasonlítása

Kulcsindikátorok fő területei	Ausztria ⁸⁹	Németország ⁹⁰	Egyesült Királyság ⁹¹	Svájc ⁹²	EU ⁹³	ENSZ ⁹⁴	Magyarország (Bartus 2013 javaslat)
Nemzetközi igazságosság és felelősség	Hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) (bruttó nemzeti jövedelemhez viszonyított aránya)	Hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) bruttó nemzeti jövedelemhez viszonyított aránya Német import a fejlődő országokból		Hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) bruttó nemzeti jövedelemhez viszonyított aránya	Hivatalos fejlesztési támogatás (ODA) bruttó nemzeti jövedelemhez viszonyított aránya	Globális együttműködések: kereskedelem; külső finanszírozás	
Generációkon belüli és generációk közötti igazságosság	Jövedelemeloszlás egyenlőtlensége	GDP-hez viszonyított bruttó állóeszköz-felhalmozás Nemek közötti egyenlőség a fizetésben	Hátrányosabb helyzetű csoportokból származó, vezető, vagy tudományos beosztású felnőttek aránya.	Nemek közötti egyenlőség a fizetésben			Felhalmozásra jellemző mutató (makro gazd.)
Társadalmi befogadás, szegénység	Szegénységi ráta - a szociális transzferek figyelembevételével és anélkül	Iskolát érettségi bizonyítvány megszerzésével befejező külföldi diákok aránya	Relatív és abszolút alacsony jövedelmű háztartásokban élő gyermekek aránya (lakhatási költségek nélkül)	Szegénységi küszöb alatt élők aránya	Szegénységi ráta és társadalmi kirekesztés	Szegénység: jövedelem; szennyvízelvezetés; ivóvíz ellátottság; energiához való hozzáférés; életkörülmények	Valamelyik területi különbséget jellemző index Valamelyik lakossági eladósodottságot jellemző index
Élettér	Társadalom demográfiai és földrajzi eloszlása (a szociális és funkcionális feladatok meghatározásához)		Nettó lakásállomány				

⁸⁹ Lebensministerium 2013

⁹⁰ Federal Statistical Office of Germany 2012

⁹¹ DEFRA 2013b

⁹² Federal Statistical Office 2013

⁹³ Eurostat 2013

⁹⁴ UN 2007

Kulesindikátorok fő területei	Ausztria ⁸⁹	Németország ⁹⁰	Egyesült Királyság ⁹¹	Svájc ⁹²	EU ⁹³	ENSZ ⁹⁴	Magyarország (Bartus 2013 javaslat)
Munka, család, szabadidő	Szabadidő felhasználásával való elégedettség Munka és család összeegyeztethetősége	Gyermekek egész napos ellátása					
Mobilitás és fenntartható közlekedés	Társadalom mobilitáshoz való hozzáférése	Áruszállítás intenzitása Utasszállítás intenzitása Vasúti és felszíni vízi közlekedés aránya		Teherszállítás intenzitása Közösségi közlekedés aránya a teljes közlekedésben (megtett km alapján)	Közlekedés GDP arányos energiafelhasználása		
Kormányzati bizalom és részvétel	Intézményi bizalom szintje		Lakosság közügyekben való részvételének aránya Önkéntes tevékenységet végzők aránya a lakosságban			Kormányzat: korrupció; bűnözés	Valamelyik bizalomindex
Társadalmi tőke			Lakosság körében azok aránya, akiknek van olyan házastársa, családtagja, barátja, akire komoly probléma esetén támaszkodhat. Lakosság körében azok aránya, akik bíznak a szomszédjukban.				
Kultúra	Kulturális tevékenységekre fordított költségvetési kiadások						Valamelyik intézményi környezetre, munkamotivációra, a demokrácia vagy a gazdaság megítélésre vonatkozó index. Valamelyik korrupcióra jellemző index
Szabadság és biztonság	Autoritarizmus (tekintélyelvűség) index	Bűncselekmények száma		Erőszakos bűncselekmények			Valamelyik intézményi környezetre, munkamotivációra, a demokrácia vagy a gazdaság megítélésre vonatkozó index

Kulesindikátorok fő területei	Ausztria ⁸⁹	Németország ⁹⁰	Egyesült Királyság ⁹¹	Svájc ⁹²	EU ⁹³	ENSZ ⁹⁴	Magyarország (Bartus 2013 javaslat)
							Valamelyik korrupcióra jellemző index
Egészség, táplálkozás, jólét	Születéskor várható egészségben eltöltött évek száma Testtömeg index (BMI)	Korai halálozás Fiatalok és felnőttek körében a dohányzók aránya Túlsúlyos felnőttek aránya	Születéskor várható egészségben eltöltött évek száma (ffi/nő)	Születéskor várható egészségben eltöltött évek száma	Születéskor várható élettartam	Egészség: halálozás; egészségügyi szolgáltatások; táplálkozás; egészségügyi státusz és kockázatok	Egészségtudatos magatartást jellemző mutató
Demográfiai változás					Idős munkavállalók foglalkoztatottsági rátája	Demográfia: lakosságszám; turizmus	Teljes termelékenységi arányszám Születéskor várható élettartam
Oktatás	20-24 éves fiatalok oktatási képzettsége	Érettségit nem szerzett 18-24 éves fiatalok aránya A 30-34 évesek között felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya Felsőoktatásba beiratkozott diákok aránya	Humántőke pénzben kifejezve Egy főre jutó humántőke	15 évesek olvasási készsége (PISA)		Oktatás: képzettség; ími-olvasni tudás	PISA eredmények Iskolából kimaradók aránya Felnőttek részvétele az egész életen át tartó tanulásban
Költségvetés, államadósság		Költségvetési hiány, strukturális hiány Államadósság		Államadósság			Államadósság, vagy valamelyik másik egyensúlyi mutató Korosztályi egyensúlytalanság
Jólét Társadalmi-gazdasági fejlődés	Egy főre jutó GDP	Egy főre jutó GDP	Egy főre jutó GDP Medián jövedelem	Ekvivalens rendelkezésre álló jövedelem Beruházások GDP-hoz viszonyított aránya	Egy főre jutó GDP	Gazdasági fejlődés: makrogazdasági teljesítőképesség; fenntartható közpénzügyek; foglalkoztatás; IT; K+F; turizmus	Termékpiaci vagy tőkepiaci hatékonysági mutató Adórendszerre jellemző mutató
Munkavégzés	Munkanélküliségi ráta kor, nem és legmagasabb végzettség szerint	Foglalkoztatottak aránya	Legalább 12 hónapja munkanélküliek aránya	Munkanélküliek aránya			Aktivitás, vagy tartós munkanélküliség

Kulesindikátorok fő területei	Ausztria ⁸⁹	Németország ⁹⁰	Egyesült Királyság ⁹¹	Svájc ⁹²	EU ⁹³	ENSZ ⁹⁴	Magyarország (Bartus 2013 javaslat)
Kutatás és Innováció		K+F-re fordított magán és költségvetési források		Tudományos és technológia humán erőforrás aránya			SMI vagy képzési prémium Valamely innovációt jellemző mutató
Klíma	Üvegházhatású gázok kibocsátása	Üvegházhatású gázok kibocsátása	Üvegházhatású gázok kibocsátása - Egyesült Királyságban és az EK fogyasztásához kötődően		Üvegházhatású gázok kibocsátása	Légkör: klímaváltozás; ózonlyuk; levegőminőség	
Energiafelhasználás	Energiafelhasználás, energiaintenzitás, megújuló energiák	Megújuló energiafelhasználás aránya a végső elektromos energiafogyasztásból		Egy főre jutó végső energiafogyasztás aránya	Primer energiafelhasználás Megújuló energiafelhasználás aránya a teljes energiafogyasztásból		Energiafelhasználás, vagy más, energiával kapcsolatos releváns mutató
Anyagáram	Anyagbevitel (közvetlen anyagbevitel és hazai anyagfelhasználás)	Energia termelékenység Nyersanyag termelékenység	Építőipari és nem építőipari nyersanyagok fogyasztása	Anyagintenzitás és energiaáram (teljes anyagszükséglet a GDP arányában)	Erőforrás termelékenység	Fogyasztás, termelés: anyag- és energiahasználat; pazarlás; közlekedés	Hazai anyagfelhasználás (DMC)
Ökoszisztéma/ biológiai sokféleség	Madárfajok és orchideák, mint az élőhely minőségének mutatói	Fajok sokfélesége és tájszerkezet minősége	Mezőgazdasági területek madarai Erdők madarai Tengeri madarak Édes vízi és vizes élőhelyeken élő madarak	Fészkelő madarak populációja	Közös madár index (Common Bird Index); Biztonságos biológiai határértéken felüli halászat	Biodiverzitás: ökoszisztéma; fajok	Növényzeti természeti tőke (NCI)
Víz	Felszíni vizek minősége Folyóvíz szerkezete: ökológiai és kémiai állapota Talajvíz/felszín alatti vizek minősége		Nem árvízi területekről és a felszín alatti vizekből való vízkivonás			Óceánok, tengerek: parti területek; halak; tengeri környezet Ivóvíz: mennyiség és minőség	Víztestek jó kémiai és ökológiai állapota
Talaj és mezőgazdaság	Talajhasználat	Nitrogén többlet Organikus gazdálkodás				Talaj: talajhasználat; elsivatagosodás; mezőgazdaság; erdők	Talajhasználatra jellemző mutató

Kulcsindikátorok fő területei	Ausztria ⁸⁹	Németország ⁹⁰	Egyesült Királyság ⁹¹	Svájc ⁹²	EU ⁹³	ENSZ ⁹⁴	Magyarország (Bartus 2013 javaslat)
Területi beépítettség	Beépített területek aránya	Beépített területek aránya és a közlekedési infrastruktúra kiterjedtsége		Egy főre jutó beépített terület mérete (m2)			
Tájszerkezet	Tájszerkezeti változások Földhasználat változása (erdők, mezők, termőtalaj)						Földhasználat változás
Levegő	Levegőminőség PM10-es határértékének túllépése	Légszennyezés					
Egyéb környezeti hatások	Vegyianyag Index Speciális anyagok fogyasztása UV sugárzás intenzitása Hangszennyezés					Természeti katasztrófák: katasztrófa felkészültség; sérülékeny területek	

Forrás: Hétfa gyűjtés

V/III. Melléklet: Az NFFS szempontjából legfontosabb szakpolitikai területek

11. táblázat: Az NFFS szempontjából legfontosabb szakpolitikai felelősségi területek

Erőforrás	NFFS célterület	Szakpolitikai felelősségi terület
Emberi erőforrás	Tudás	Felsőoktatás
		Köznevelés, közoktatás
		Innováció és K+F
	Demográfia	Szociális és családügyek
	Egészség	Egészségügy
		Sport és ifjúság
Társadalmi kohézió	Közfoglalkoztatás	
	Társadalmi felzárkóztatás	
Társadalmi erőforrás	Kultúra és nemzeti összetartozás	Területrendezés, építésügy és örökségvédelem
		Egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatok
		Kultúrpolitika
		Nemzetpolitika
Bizalom infrastruktúrájának erősítése	Munka társadalmi körülményei	Területi közigazgatás
		Foglalkoztatáspolitikai
Gazdasági erőforrás	Vállalkozói tőke	Gazdaságszabályozás
		Innováció és K+F
		Foglalkoztatáspolitikai
	Makrogazdasági egyensúly	Államháztartás
		Adó- és pénzügyek
Vagyongazdaság	Vagyongazdaság	
Természeti erőforrás	Megújuló természeti erőforrások	Fejlesztés- és klímapolitika
		Agrárgazdaság és agrárigazgatás
		Fejlesztés- és klímapolitika
		Környezetpolitika
		Energiapolitika
		Állami földprogram
	Területrendezés, építésügy és örökségvédelem	
	Nem megújuló természeti erőforrások	Energiapolitika
	Környezetpolitika	
Embert érintő környezeti terhelések	Környezetpolitika	

Forrás: NFFS és kormány.hu (Hétfá gyűjtés)